

جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور اقتصادی و دارائی

شماره .....

تاریخ .....

پیوست .....

امکان پذیری حصول اهداف برنامه اول توسعه اقتصادی ، اجتماعی ، فرهنگی

جمهوری اسلامی ایران در بخش تجارت خارجی

معاونت اقتصادی

سال ۱۳۶۹

این گزارش تحت نظر اساتید مشاور :

جناب آقای دکتر اکبر کمیجانی

جناب آقای دکتر بیژن بیدآباد

و با همکاری کارشناسان :

خانم فریبا شیرخانی

خانم مریم کیهانی

تهیه شده است .

نقل مطالب ، با ذکر ماخذ مجاز است

کلیه حقوق مربوطه متعلق به معاونت اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی میباشد .

انتشار این گزارش به معنی تأیید آراء و اندیشه نویسندگان آن نیست .

بسمه تعالی

فهرست مطالب

چکیده مطالب:

۱-۳

۱- تحلیل روند گذشته تجارت خارجی

۴-۹

۱-۱- صادرات نفتی

۱۰

- بررسی صدور گاز

۱۳-۲۳

۲-۱- صادرات غیر نفتی

۲۷-۲۸

۱-۲-۱- سیاستهای تشویقی و ارزی در صادرات غیر نفتی

۲۹

۲-۲-۱- تاثیر مقررات و سیاستهای ارزی بر صادرات غیر نفتی

۳۰-۳۶

۳-۱- واردات کالاهای سرمایه‌ای، واسطه‌ای، مصرفی

۳۹-۴۰

- جمع‌بندی از کل روند واردات طی سالهای ۱۳۵۰-۶۷

۴۱-۴۳

۴-۱- تراز تجارت خارجی (۱۳۶۸-۱۳۵۲)

۲- ارتباط پسین و پیشین بخشهای اقتصادی با بخش تجارت خارجی

۴۶-۵۷

۱-۲- صادرات بر حسب جدول داده - ستانده سال ۱۳۶۳

۵۷-۵۸

- جمع‌بندی

۵۹-۷۶

۲-۲- واردات بر حسب جدول داده - ستانده سال ۱۳۶۳

۷۷ - ۷۸

- جمع‌بندی

۳- امکانپذیری حصول اهداف برنامه پنجساله

۷۹ - ۸۰

۱-۳- صادرات

۸۰-۸۱

- دیگر اقلام منابع

۸۲-۸۵

۲-۳- واردات

۸۶-۹۵

۳-۳- تحلیل اقتصادی از ماهیت تجارت خارجی و نتیجه‌گیری

۹۷-۱۰۹

- ضمائم

۱۱۰

- فهرست منابع

مسئله تجارت خارجی در بررسی امکان پذیری حصول اهداف برنامه پنجساله (۷۲ - ۱۳۶۸) از اهمیت خاصی برخوردار است ، زیرا ساختار اقتصادی ایران وابستگی زیادی به دنیای خارج دارد ، لذا ضرورت آشنائی با بازرگانی خارجی و روابط صادرات و واردات در بررسی ساختار اقتصادی ایران انکار ناپذیر است . برای انجام این بررسی معاونت امور اقتصادی اقدام به تهیه گزارش حاضر کرده است . متذکر می شود که در این گزارش قصد نداشته ایم بطور کامل به بررسی وضعیت بخش تجارت خارجی در سالهای قبل از انقلاب اسلامی بپردازیم و در عوض ، به بررسی آمار اقتصادی بعد از انقلاب بطور مفصل تری پرداخته شده و بیشتر موضوعاتی که بنظر میرسد دارای اهمیت خاص باشد (رونق تجارت خارجی ، وابستگیها و تنگناها ، امکان پذیری حصول اهداف برنامه) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است .

در فصل اول گزارش به تحلیل منظم رویدادها و تحولات تجارت خارجی به تفکیک صادرات شامل صادرات نفتی ، و غیر نفتی بر حسب کالاهای سنتی و کشاورزی ، کلوخه های کانی و فلزی ، کالاهای صنعتی ، واردات کالاهای سرمایه ای ، واسطه ای و مصرفی برای ۱۶ سال (۶۸ - ۱۳۵۳) پرداخته شده است . سپس با جمع بندی نتایج حاصل از تحلیل روند گذشته تجارت خارجی که در قالب تحلیل تراز تجارت خارجی مطرح شده مشخص می شود که نتیجه اصلی این روند وابستگی بسیار شدید کشور به درآمد ارزی حاصل از صادرات نفت خام است . از دیگر نتایج آن کاهش مستمر سهم صادرات غیر نفتی نسبت به واردات ، همچنین کاهش سهم صادرات نسبت به مبادلات و نهایتاً " منفی بودن رابطه مبادله و کسری تراز پرداختها در اکثر سالهای مورد بررسی است .

در فصل دوم گزارش از جداول داده - ستانده اقتصاد ایران در سال ۱۳۶۳ استفاده شده است . هدف این قسمت از گزارش تعیین تنگناها در هر بخش و همچنین مشخص نمودن وابستگیهای آن بخشها و بخشهای دیگر بخصوص به بخش تجارت خارجی میباشد ، (ارتباط پسین و پیشین بخشهای اقتصادی با بخش تجارت خارجی) . در این قسمت ابتدا وضعیت هر بخش را در ارتباط با صادرات بررسی نموده تا ارتباط بخشهای مختلف با آن در جهت روشن شدن تنگناها و وابستگیها و امکانات افزایش آن مشخص شود و بعد از آن وضعیت هر بخش در ارتباط با واردات بررسی شده است . همانطور که در فصل دوم مشاهده خواهید کرد بخشهای نفت خام و گاز طبیعی ، تصفیه نفت ، قالی و قالیچه ، چرم و پوست ، مواد معدنی و میوه جات و سبزیجات بیشترین سهم را در کل صادرات کشور داشته اند و کمترین سهم مربوط به صنایع کشور است از سوی دیگر بخشهایی که صادر کننده خالص هستند بخش

صنعت هر دویه واردات وابستگی بسیار دارند. همچنین ملاحظه خواهید کرد که بخشهای (صنایع) ساختمان سازی، صنعت، وسایل نقلیه موتوری، کشاورزی در تهیه نهاده های واسطه ای خود شدیداً به بخشهای دیگر وابسته میباشند از طرفی با مطالعه پیوندهای پسین و پیشین مشاهده می کنیم که بخش کشاورزی بسیار کلیدی میباشد و بیشتر واردات بخش فوق در کانال تولید، مصرف میشود و از پیوند پیشین بالایی برخوردار است. همچنین مطالب این فصل نشان میدهد که بالاترین ضریب افزایش تولید برای تقاضای نهائی مربوط به صنایع مصرفی میباشد که این بخشها نیز نهاده های خود را بایست بطور مستقیم و غیر مستقیم از سایر بخشها تامین کند و در نهایت بیشترین وابستگی مربوط به صنایع مصرفی میباشد بطوریکه این صنایع دارای ارتباط پسین بالا و نیازهای وارداتی زیادی میباشند.

آخرین و سومین فصل گزارش ارزشیابی امکان حصول اهداف برنامه پنجساله در ارتباط با تجارت خارجی و درآمدهای ارزی است. هدف از این فصل بررسی امکان تحقق پیش بینهای برنامه پنجساله با استفاده از مطالب دو فصل قبل میباشد. در این فصل ابتدا به بررسی منابع و مصارف پیش بینی شده در برنامه پرداخته میشود، سپس به تحلیل اقتصادی از ماهیت تجارت خارجی با توجه به منابع و مصارف پیش بینی شده می پردازد. با وجود گذشت ۱ سال از اجرای برنامه پنجساله روند کلی حرکتها هنوز به پیروی از روند گذشته تجارت خارجی میباشد و با وجود اجرای سیاستهای تشویقی متنوع که عمدتاً در زمینه صادرات غیر نفتی انجام گرفته موفقیت چندانی به دست نیامده و آمار مربوط به سال ۶۸ با آنچه در برنامه بعنوان اهداف تعیین شده بیان گردیده تحقق نیافته است چرا که وابستگی به درآمد نفت و نوسانات درآمد ارزی حاصل از نفت، درآمد ارزی ناشی صادرات غیر نفتی را بیشتر تحت تاثیر قرار داده است.

بعبارت دیگر، هر زمان که ارزش حاصل از نفت و درآمدهای ارزی آن افزایش یافته میزان صادرات غیر نفتی کاهش یافته و هر گاه این درآمدها دچار کاهش شده، تفکر توسعه صادرات غیر نفتی تقویت شده و سیاستهای تشویقی در این زمینه بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. از طرفی وجود قوانین و مقررات دست و پاگیر در زمینه تجارت خارجی، همچنین ادامه استراتژی جایگزین واردات کشور، ساختار ضعیف اقتصاد ایران و ناسالم بودن ترکیب کالاهای صادراتی غیر نفتی از مهمترین مشکلات در راه اجرای برنامه است و نتیجتاً "نیاز به بازنگری برنامه را توصیه می نماید".

روش تحقیق بکار رفته در تهیه این گزارش جمع آوری، بررسی و ارزیابی اطلاعات گوناگون در باره روند تجارت خارجی ایران در دوره مورد مطالعه (۶۸ - ۱۳۵۳) بوده و هر جا که لازم شده به دگرگونیهای اقتصادی و سیاسی اشاره شده است که در نهایت به ارائه تصویر ساده از تجارت خارجی

ایران برمبنای شواهد و اطلاعات کمی و کیفی انجامیده است که ما را در بررسی موضوعات مورد نظر، تنگناها و وابستگیها و امکان پذیری حصول اهداف برنامه یاری میکند.

در تدوین این گزارش طیف گسترده‌ای از اطلاعات و آمارها و نوشتارهای گوناگون مورد استفاده قرار گرفته است و به منظور آنکه مطالب ثانویه و مطالب مستند بوضوح از یکدیگر متمایز باشند به گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی در سالهای مختلف، تحقیقات رسمی مربوط به مسائل تجارت خارجی، جداول داده - ستانده اقتصاد ایران در سال ۱۳۶۳ و برنامه پنجساله اول جمهوری اسلامی ایران بیش از هر منبع دیگر تکیه شده است.

۱- تحلیل روند گذشته تجارت خارجی

۱-۱- صادرات نفتی

نفت مهمترین منبع تامین کننده ارز مورد نیاز کشور است. از ابتداء کشف و صدور این ماده حیاتی اقتصاد ایران برپایه وابستگی به نفت طرح ریزی شده، تا جائیکه امروز کشور ما بصورت يك کشور صد در صد تك محصولی درآمده است که بیش از ۹۵٪ درآمد ارزی آن وابسته به فروش نفت است، به همین دلیل افت و خیزهای بازار جهانی نفت نیز همواره اقتصاد ایران را تحت الشعاع خود قرار داده است. برای روشن شدن بحث لازم است که به بررسی روند میزان درآمد ارزی حاصل از صدور نفت و فرآورده های آن و نیز گاز بپردازیم.

در سال ۱۳۵۳ درآمد حاصل از صادرات نفت خام ایران از شرکتهای نفتی ۵۲۳ + ۱۸ میلیون دلار بود که نسبت به سال قبل ۲۸۲ درصد افزایش داشت. در این سال ارزش صادرات نفت خام سبک ایران در حدود ۵۳ درصد کل صادرات نفت خام ایران است که معادل ۱۰/۷۱ دلار برای هر بشکه و بهای نفت خام سنگین ایران در حدود ۴۷ درصد کل نفت خام ایران است که معادل ۱۰/۴۹ دلار برای هر بشکه تعیین گردید. در این سال میزان صادرات نفت نسبت به سال قبل افزایش نداشت و اما افزایش درآمد ارزی حاصل از صدور نفت به جهت افزایش قیمت نفت در بازارهای جهانی است.

علیرغم بالا رفتن شدید قیمت کالاهای وارداتی کشورهای عضو اوپک، وزیران اوپک در اجلاس ۳۱ شهریور ۱۳۵۴ بمنظور کمک به کشورهای مصرف کننده برای بهبود وضع اقتصادی و همکاری با آنها و مبارزه با تورم، تصمیم گرفتند قیمت نفت خام پایه را فقط به میزان ۱۰ درصد افزایش دهند با توجه به این تصمیم قیمت نفت سبک ایران به ۱۱/۶۲۰ دلار در هر بشکه و قیمت نفت سنگین به بشکهای ۱۱/۴۹۵ دلار رسید. صادرات نفت خام ایران در طی این سال حدود ۲۳۰ میلیون تن متریک بوده که نسبت به رقم مشابه سال قبل حدود ۱۲/۷ درصد کاهش داشت، علت این کاهش ناشی از ادامه رکود اقتصادی در کشورهای صنعتی تا اواسط سال ۱۳۵۴ - دومین زمستان ملایم متوالی در کشورهای صنعتی، اعمال سیاستهای صرفه جوئی در مصرف بخاطر بالا بودن قیمت نفت و تاحدی جانشینی دیگر مواد انرژی زا در این کشورها - بود. باید خاطر نشان ساخت که اگر چه این علل در سال ۱۳۵۳ نیز وجود داشت، اما بواسطه افزایش ذخیره سازی نفت در کشورهای صنعتی، کاهش صادرات نفت ایران در آن سال از ۵ درصد تجاوز نکرد.

رکود اقتصادی در کشورهای صنعتی که تا اواسط سال ۱۳۵۵ ادامه داشت، موجب کاهش تقاضای

این کشورها برای صدور نفت گردید و این امر بنوبه خود باعث پائین آمدن میزان تولید و صادرات نفت خام در کشورهای تولیدکننده از جمله ایران شد. با شروع تدریجی تحرك در فعالیتهای اقتصادی در اغلب کشورهای صنعتی جهان تقاضا برای مواد انرژی را بخصوص برای نفت مجدداً " روبه افزایش گذاشت. افزایش تقاضای جهانی برای نفت طی این سال موجب شد که تولید و صادرات نفت خام ایران همانند اکثر کشورهای عضو سازمان اوپک از رشد قابل ملاحظه‌ای برخوردار گردد، بطوریکه ارزش صادرات نفت از ۱۸،۸۷۱ میلیون دلار در سال ۱۳۵۴ به ۲۰،۴۸۸ میلیون دلار در سال ۱۳۵۵ رسید. از طرفی افزایش قیمت کالاها و خدمات وارده به کشورهای عضو سازمان اوپک موجب گردیده بود که قدرت خرید درآمد نفتی این کشورها بمیزان قابل ملاحظه‌ای کاهش یابد. به همین دلیل کشورهای عضو اوپک تصمیم گرفتند، با افزایش اندک بهای نفت خام صادره قسمتی از این زیان را جبران نمایند، در پی این تصمیم بود که ایران قیمت نفت خام سبک خود را به ۲۱/۸۱ دلار و قیمت نفت خام سنگین را به ۱۲/۴۹ دلار در هر بشکه افزایش داد.

در سال ۱۳۵۶ با کاهش تقاضای کشورهای اروپای غربی و رشد بسیار کم تقاضای ژاپن برای نفت، صادرات نفت خام ایران کاهش یافت. از طرفی در این سال در اجلاس وزیران کشورهای عضو اوپک، بیازده کشور عضو این سازمان از جمله ایران تصمیم گرفتند که قیمت نفت صادراتی خود را ۱۰ درصد افزایش دهند، که در این افزایش، قیمت نفت خام صادراتی ایران از لحاظ ارزش به ۲۰،۷۱۳ میلیون دلار رسید. با توجه به روند ذکر شده، قیمت هر بشکه نفت که در طول سالهای پیش از ۱۳۵۳ تقریباً " ثابت و یکسان نگه داشته شده بود، در طی این سال همزمان با شروع اجرای برنامه پنجساله پنجم قبل از انقلاب قیمت نفت به شدت افزایش یافت و درآمد ارزی حاصل از صادرات نفت کشورمان را بالا برد.

اعتماد کارکنان صنعت نفت در آستانه پیروزی انقلاب اسلامی منجر به قطع کامل صادرات نفت از دیمه تا اواسط اسفند ۱۳۵۷ شد. بطوریکه متوسط صادرات نفت خام که در نیمه اول سال بالغ بر ۴/۹ میلیون بشکه در روز بود، در نیمه دوم این سال به کمتر از دو میلیون بشکه تنزل یافت. در طی این سال کاهش قابل توجه صادرات نفت خام ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی و بروز وقفه در صدور نفت در دوره‌ای که معمولاً " تقاضا برای نفت زیاد است موجب افزایش قیمت نفت حدود ۴ برابر قیمت قبل از این بحران شد. با این وجود میزان صادرات با توجه به عدم صدور نفت در طی سه ماه از سال به قدری کاهش یافته بود که ارزش صادرات نفتی و فرآورده‌های آن از ۲۰،۷۸۳ میلیون دلار به

ماخذ: گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی سالهای ۱۳۵۶ - ۱۳۵۳.

۱۷،۸۶۷ میلیون دلار تنزل پیدا کرد.

بموزات کاهش تولید نفت خام ایران در سال ۱۳۵۸، صادرات آن نیز در سه ماهه چهارم همین سال تنزل یافت. کاهش صدور نفت ایران در سه ماهه مزبور، بیشتر ناشی از سیاست دولت مبنی بر صدور نفت در حد نیاز ارزی کشور و قطع صادرات نفت ایران به شرکتهای آمریکایی و حکومت نژاد پرست آفریقای جنوبی و اسرائیل بود.

در سال فوق‌قیمت جهانی نفت به میزان قابل توجهی افزایش یافت، بطوریکه در پایان سال به رقمی حدود دو برابر آغاز سال رسید. در همین رابطه قیمت نفت خام سبک ایران به ۳۲/۵ دلار و قیمت نفت خام سنگین به ۳۱/۷۷ دلار در هر بشکه رسید. با توجه به تنزل ارزش دلار و افزایش شاخص بهای کالاهای صادراتی کشورهای صنعتی در سال ۱۹۷۹، بالا رفتن بهای نفت دور از انتظار نبود.

در سال مزبور (۱۳۵۸) علیرغم کاهش صادرات نفت، به علت افزایش قیمت نفت خام صادراتی دریافتهای ارزی بخش نفت ۸/۱ درصد بیشتر از رقم مشابه سال قبل شد و به ۱۹،۳۱۶ میلیون دلار رسید. از طرفی، با قطع صدور گاز به شوروی از اواخر سال مورد بررسی، دریافتهای ارزی بابت صدور گاز به ۷۰ میلیون دلار رسید.

میزان صادرات نفتی ایران که در فروردین ماه ۱۳۵۹ حدود ۱/۷۹۶ میلیون بشکه در روز بود در ماههای مهر و آبان بشدت تقلیل یافت و در آبانماه به ۲۶۶ هزار بشکه در روز محدود شد. کسه از لحاظ ارزش صادرات نفت به ۱۱،۶۰۷ میلیون دلار رسید. علت کاهش صدور نفت که بدنبال کاهش تولید در طی این سال رخ داد عمدتاً "ناشی از سیاست عمومی دولت مبنی بر کاهش استخراج نفت در حد نیاز ارزی کشور و تا حدی بعلت تحریم اقتصادی ایران توسط آمریکا، ژاپن و اغلب کشورهای غربی و همچنین مشکلات ناشی از شروع جنگ تحمیلی عراق علیه ایران بوده است. قیمت نفت خام سبک ایران در این سال به ۳۷ دلار در هر بشکه رسید.

ارزش کل صادرات نفتی ایران در سال ۱۳۶۰ (شامل نفت و فرآورده های آن) به ۱۲،۴۵۶ میلیون دلار رسید که نسبت به سال قبل افزایش زیادی نداشت، عدم افزایش محسوس صادرات نفت ایران بطور عمده ناشی از تداوم شرایط رکود اقتصادی در کشورهای عمده صنعتی و نیز به علت عدم استقبال خرید نفت ایران توسط این کشورها بویژه اکثر کشورهای اروپائی به منظور تحت فشار قرار دادن ایران برای کاهش بهای نفت بوده است.

علاوه بر نکات فوق، دلائل دیگر عدم افزایش صادرات نفت ایران را میتوان وجود مازاد عرضه

جهانی به واسطه تولید زیاد عربستان سعودی، ادامه برنامه صرفه جویی انرژی توسط اکثر کشورهای صنعتی و پر بودن انبارهای نفتی کشورهای دانست .

در این سال قیمت نفت خام سبک ایران ۲۴/۲۰ دلار و قیمت نفت سنگین ۳۲/۳۰ دلار تعیین

شد . در این سال صدور گاز به شوروی نیز قطع شد .

با آغاز جنگ تحمیلی عراق علیه ایران در سال ۱۳۵۹ و از بین رفتن و خسارت دیدن برخی از تاسیسات نفتی کشور نظیر پالایشگاههای آبادان و باختران ، کمبود فرآورده های نفتی و لزوم رفع آن بیشتر احساس شد و بطور کلی کمبود مواد سوختی مشکلاتی در امر موازنه تولید و مصرف فرآورده های نفتی کشور ایجاد کرد . البته تلاش بعضی از کارکنان صنعت نفت در دیگر واحدهای پالایش برای تا مین سوخت مورد نیاز کشور تا حدود نسبتاً " زیادی موثر واقع شد . از طرفی علیرغم تشدید رکود اقتصادی در کشورهای صنعتی غرب و نیز اتخاذ سیاستهای صرفه جویی در مصرف نفت توسط این کشورها ، بدلیل پیروزیهای درخشان در جبهه های جنگ و تثبیت مجدد موقعیت ایران در اوپک ، صادرات نفتی ایران افزایش سریعی یافت . در این سال قیمت نفت سبک ایران به ۲۸ دلار و قیمت نفت سنگین به ۲۶/۹۰ دلار در هر بشکه کاهش یافت . یکی از عمده ترین اقدامات کشورهای صنعتی غرب در سالیان اخیر را میتوان تلاش نسبتاً " موفق این کشورها در جهت کنترل قیمت نفت از طریق استفاده از سیاست ذخیره سازی فصلی جهت هماهنگ ساختن تقاضا بر عرضه دانست . این کشورها جهت کاهش تقاضا بر نفت خام و در نتیجه کاهش قیمت نفت نه تنها اقدام به ذخیره سازی و اتخاذ سیاستهای صرفه جویی نفت کردند بلکه در زمینه تعمیم و گسترش صنایع تامین انرژی نیز اقداماتی بعمل آوردند . در سالهای اخیر سهم نفت در تامین انرژی کشورهای صنعتی غرب همواره کاهش یافته و در عوض سهم دیگر منابع تامین انرژی رو به فزونی نهاده است و پیش بینی های انجام گرفته نیز جمگی حکایت از ادامه این روند در سالهای آتی دارد .

طی سال ۱۳۶۲ ، با وجود ادامه جنگ تحمیلی تلاش کارکنان صنعت نفت ایران برای تولید

و پالایش نفت کماکان ادامه یافت و با افزایش تولید برخی از پالایشگاههای داخلی (حتی در برخی از موارد از طریق تصفیه پیش از ظرفیت اسمی پالایشگاه) قسمت عمده ای از فرآورده های نفتی مورد نیاز کشور تامین شد .

در سال مورد بحث ، سیاست صادراتی نفت ، بر مبنای فروش به مشتریان متعدد قرار داشت . بدین معنی که از طریق عقد قراردادهای جدید و افزایش تعداد مشتریان ، حتی الامکان سعی شد که برنامه ریزی صادراتی نفت ایران لطمه غیر قابل جبرانی وارد نسازد . به همین دلیل میزان صادرات

نفت در این سال افزایش یافت و به ارزش ۲۰،۴۵۷ میلیون دلار رسید.

در طی این سال با وجود اینکه قیمت نفت پایه اوپک تقلیل یافت و از بشکه ای ۳۴ دلار به ۲۹ دلار رسید و این در واقع اولین باری بود که اوپک طی ۲۳ سال فعالیت خود، بهای نفت را رسماً کاهش میداد، اما قیمت نفت سبک ایران در همان حد هر بشکه ۲۸ دلار باقی ماند.

در سال ۱۳۶۳ بواسطه وجود عوامل محدود کننده در بازارهای جهانی تولید نفت خام اوپک تغییر محسوسی نداشت. تحت تاثیر عوامل مزبور و نیز بمنظور حفظ قیمت نفت در سطح تعیین شده توسط سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) تولید و صادرات نفت خام ایران کاهش یافت، بطوریکه ارزش صادرات نفت کشور به ۱۶،۶۶۳ میلیون دلار رسید.

در طی سال ۱۳۶۳ قیمت نفت خام سبک ایران به ۲۹/۱۷ دلار و قیمت نفت خام سنگین ایران از ۲۷/۱۰ دلار در هر بشکه در سال ۱۳۶۳ به ۲۷/۵۵ دلار در هر بشکه در سال ۱۳۶۳ رسید که به ترتیب ۱/۱۱ و ۴۵٪ درصد نسبت به سال ۱۳۶۲ افزایش پیدا کرد.

بازارهای نفتی کشورهای صنعتی غرب در اغلب فصول سال ۱۹۸۵ همانند سال قبل، با مزاد عرضه روبرو بود. در همین حال، بعضی از تولیدکنندگان غیر اوپک برای تحت فشار قرار دادن کشورهای عضو اوپک و وادار ساختن آنها به کاهش بهای نفت، در زمانهای مختلف اقدام به افزایش تولید نفت خام خود کردند؛ به موازات این امر، برخی از اعضاء اوپک نیز با آنان همسو و همگام شدند و بر بحران موجود دامن زدند. به همین سبب اوپک ناچار شد بمنظور دفاع از قیمت پایه نفت خام، سقف تولید خود را کاهش دهد. به همین دلیل طی سال ۱۳۶۴، با وجودیکه همچنان کشور ما از حداکثر ظرفیت تولیدی پالایشگاههای فعال کشور بهره برداری بعمل میآورد، میزان تولید نفت خام را افزایش داد اما صادرات آنرا در سال مورد بررسی کاهش داد، بطوریکه ارزش صادرات نفت خام و فرآورده های آن به ۱۳،۹۶۷ میلیون دلار رسید.

طی سال ۱۹۸۶ (۱۳۶۵) بازارهای جهانی نفت همچنان با مزاد عرضه روبرو بود، بطوریکه برخی از کارشناسان نفتی آن سال را سال آشفتگی بازار و سال اشباع جهانی نفت نامیدند. در سال مورد بررسی بهای نفت خام در بازارهای جهانی سقوط کرد و بر اثر آن درآمد نفتی ممالک تولیدکننده نفت (از جمله اعضاء اوپک) بمیزان قابل توجهی کاهش یافت. تاجائیکه اوپک حداقل بهای هر بشکه نفت خام را بین ۱۶/۲۶ تا ۱۸/۹۱ دلار تعیین کرد. به همین دلیل ارزش صادرات نفت خام و فرآورده های آن در ایران کاهش یافت و به ۵،۹۸۲ میلیون دلار رسید. لازم به توضیح است که در این سال از کل صادرات نفت کشور در سال ۱۳۶۵، ۹۹/۶ درصد به نفت خام و بقیه به فرآورده های نفتی اختصاص

داشت ۰ در سال ۱۳۶۵ مقدار صادرات نفت خام و فرآورده های نفتی کشور نسبت به سال قبل بترتیب ۱۴/۴ درصد و ۹۰/۷ درصد تنزل یافت (۱).

در سال ۱۳۶۶ بعلت بمبارانهای مکرر در منطقه خلیج فارس ، تولید نفت منطقه فلات قاره با کاهش چشمگیری روبرو شد ۰ لکن سهم کل تولید نفت ایران ۱۲/۵ درصد نسبت به سال ۱۳۶۶ افزایش یافت که با این وجود هنوز از سهمیه مقرر (۱۳/۷٪) برای ایران در سال مزبور کمتر بود ۰ در این سال قیمت جهانی نفت و به تبع آن قیمت نفت ایران نسبت به سال ۱۳۶۵ بهبود چشمگیری داشت بطوریکه میانگین قیمت هر بشکه نفت خام ایران به ۱۶/۷۳ دلار افزایش یافت و نتیجتاً " درآمده ارزی کشور به حدود ۹ میلیون دلار در سال ۱۳۶۶ افزایش یافت ۰ این مبلغ نسبت به سال قبـل ۲۴/۱ درصد رشد نشان میدهد ۰

مقدار صادرات مستقیم در سال ۱۳۶۷ ، روزانه ۱/۲۴۹ میلیون بشکه بود که نسبت به رقم سال ۱۳۶۶ ، حدود ۹/۹ درصد افزایش داشت ، اما با توجه به کاهش قیمت هر بشکه نفت خام در سال ۱۳۶۷ (۱۲/۶۷ دلار برای هر بشکه) ارزش صادرات در این سال حدود ۸ میلیارد دلار بوده که نسبت به رقم مشابه سال قبل حدود ۱۸ درصد کاهش نشان میدهد ۰ (۲)

۱- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (سالهای ۶۵-۱۳۵۷)

۲- گزارش اقتصادی سالهای ۶۷-۱۳۶۶ " دفتر اقتصادکلان نیازمان برنامه و بودجه "

از آغاز سال ۱۳۵۳ تا ۱۳۵۷، ارزش صادرات گاز ایران به ۷۰۸ میلیون دلار رسیده که عمدتاً " به کشور شوروی صادر شده است .

در سال ۱۳۵۷، با پیروزی انقلاب اسلامی ایران، دنیا با دومین شوک نفتی خویش روبرو شد و لذا تولید نفت و بدنبال آن گاز کاهش یافت و در سه ماهه آخر سال مزبور تولید نفت و گاز ایران بطور کلی قطع شد .

از سال ۱۳۵۸ طی مذاکراتی که بین دو دولت ایران و شوروی برای اتخاذ قیمت جدید جهت گاز صادراتی انجام پذیرفت، توافق اصولی در تعیین قیمت بعمل نیامد و بدین علت دولت ایران قرارداد را لغو کرد و بدین ترتیب صادرات گاز ایران به شوروی از اواخر سال ۱۳۵۸ تا سال ۱۳۶۷: "نملا" قطع شد .

بایستی یادآوری شود ارز دریافتی ناشی از صادرات گاز به شوروی در سال ۱۳۵۹ مربوط به صدور گاز در سال ۱۳۵۸ بوده که ارز آن در تیرماه ۱۳۵۹ دریافت شد .

لازم به ذکر است که گاز طبیعی فراوانتر و عالمگیرتر از نفت خام است و ارزش ذاتی آن در مصرف انرژی حرارتی ثابت و در مصرف انرژی مکانیکی بسیار بالاتر از نفت و سایر سوختهای رقیب است، و از آنجائیکه کشور ما از لحاظ این ماده طبیعی دارای منابع بسیار فراوان میباشد میتواند منبع ارزی خوبی برای کشور تلقی شود، چنانچه درآمدی معادل ۱۶۴۰ میلیون دلار از محل صادرات گاز طی دوره برنامه اول پیش بینی شده است . به همین دلیل لازم است که مشکلات صدور این بخش از منابع طبیعی اعم از مسئله قیمت گذاری، استخراج و حمل و نقل را از میان برداریم . (۱)

(جدول شماره ۲-۱)

ارزش صادرات نفت و فرآورده های آن و گاز مرطبی سالهای
(۱۳۵۲-۶۷)

واحد: میلیون دلار

سال	۱۳۵۲	۱۳۵۳	۱۳۵۴	۱۳۵۵	۱۳۵۶	۱۳۵۷	۱۳۵۸	۱۳۵۹	۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۴	۱۳۶۵	۱۳۶۶	۱۳۶۷
نفت و فرآورده های آن	۱۸,۵۶۳	۱۸,۸۷۸	۲۰,۲۸۸	۲۰,۷۱۳	۱۷,۸۶۷	۱۹,۳۱۶	۱۱,۶۰۷	۱۲,۴۵۶	۲۰,۴۵۷	۲۰,۰۵۰	۱۶,۶۶۳	۱۳,۶۹۷	۵,۹۸۲	۹,۳۸۷	۱۳,۶۶۳	۱۳,۶۶۳
گاز	۱۳۱	۲۰۳	۱۸۳	۱۹۱	۲۴۹	۷۰	۲۴۳	۱۱,۸۵۰	۱۹,۳۲۶	۱۸,۱۱۶	۲۰,۹۰۴	۲۰,۹۰۴	۲۰,۶۷۱	۱۹,۰۷۲	۱۹,۰۷۲	۱۸,۶۵۲
جمع	۱۸,۶۹۴	۱۹,۰۸۱	۲۰,۹۰۴	۲۰,۹۰۴	۱۸,۱۱۶	۱۹,۳۲۶	۱۱,۸۵۰	۱۲,۴۵۶	۲۰,۴۵۷	۲۰,۰۵۰	۱۶,۶۶۳	۱۳,۶۹۷	۵,۹۸۲	۹,۳۸۷	۱۳,۶۶۳	۱۳,۶۶۳

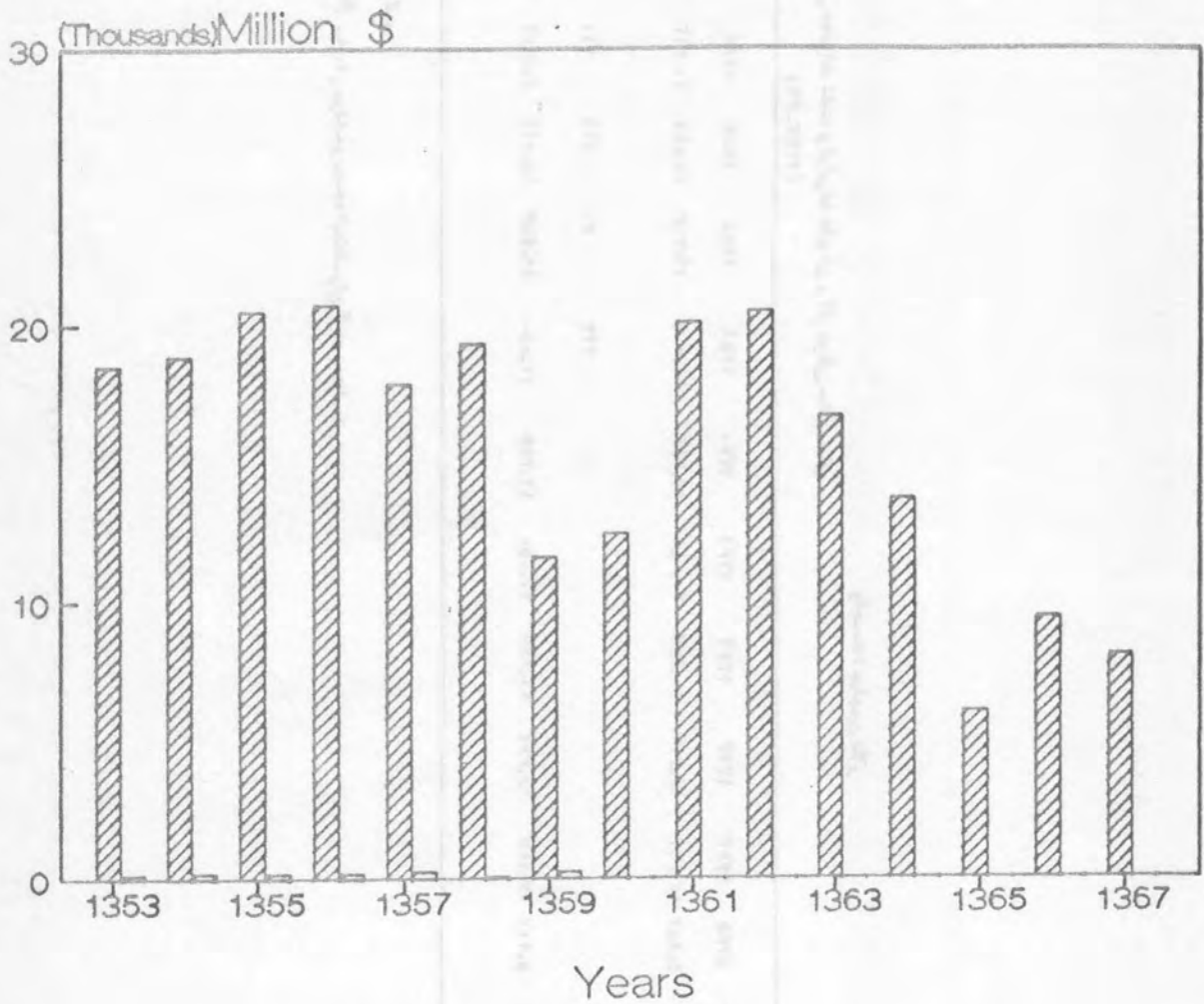
به نقل از: گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی

ارزای فوق از گزارش اقتصادی سالهای ۶۶,۶۷ سازمان برنامه و بودجه استخراج گردیده است.

Oil & Gas Export Values (1353 - 1367)

 Oil & Its Production

 Gas

۲-۱- صادرات غیر نفتی

در سال ۱۳۵۳ بازرگانی خارجی ایران بموازات افزایش سریع درآمد نفت و رونق فعالیت- های اقتصادی گسترش فوق العاده یافت . در این سال درآمد ارز از محل صادرات کالا و خدمات (بدون نفت و گاز) به ۵۸۱/۵ میلیون دلار رسید که در حدود ۸ درصد نسبت به سال قبل کاهش داشت . رکود اقتصادی در اکثر کشورهای صنعتی و افزایش تقاضای داخلی که طبعاً " متوجه کالا های صادراتی نیز بود موجب کاهش ارزش صادرات کشور در سال ۱۳۵۳ شد . کمبود مواد اولیه و افزایش مصرف داخلی در اغلب کالا های صادراتی سنتی و کشاورزی ، موجب کاهش صدور این کالاها شد . ارزش صادرات کالا های سنتی و کشاورزی که معادل ۴۱۸ میلیون دلار بود ، حدود ۲۱ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافت که بیشتر ناشی از تقلیل صادرات پنبه بود . اما صادرات کالا های صنعتی رشد سریعی داشت که عمدتاً " بعلت صادرات پودر لباسشویی و صابون ، البسه آماده و تریکو، وسائط نقلیه و گلیسرین و مواد شیمیایی بود .^(۱) در سال ۱۳۵۴ بعلت افزایش تقاضای داخلی در ایران و ادامه رکود اقتصادی در اکثر کشورهای عمده صنعتی ، صادرات غیر نفتی به ارزش ۵۹۲ میلیون دلار بود که نسبت به سال قبل ۲ درصد افزایش داشت .

در این سال صادرات کالا های سنتی و کشاورزی علیرغم کاهش صادرات فرش ، بعلت افزایش قابل ملاحظه صادرات پنبه حدود ۰.۷٪ درصد افزایش یافت و به ۴۱۴ میلیون دلار رسید . در این سال صادرات میوه های تازه و خشک بعلت افزایش مصرف داخلی رونق چندانی نداشت و نسبت به سال قبل تنها ۴ درصد افزایش یافت . صادرات کالا های صنعتی نیز بعلت افزایش مصرف داخلی حدود ۱۱ درصد کاهش یافت و به ۱۴۶ میلیون دلار رسید .

در طی سالهای ۵۴ - ۱۳۵۳ بدنبال اقداماتی که در بهمن سال ۱۳۵۳ بمنظور محدود کردن دامنه نوسانات نرخ موثر ریال در مقابل سایر ارزهای عمده صورت گرفت ، رابطه ثابت ریال با دلار قطع شد و این رابطه بین ریال و حق برداشت مخصوص برقرار شد . به همین دلیل، در سال ۱۳۵۴ - تغییرات موثر ریال در مقابل ارزهای عمده بسیار محدود شد . با این حال نرخ ریال در برابر دلار تضعیف گردید بطوریکه نرخ خرید و فروش دلار به ریال به ترتیب از ۶۶/۵۱۶ ریال و ۶۶/۲۶۶ ریال در ابتدای سال مورد گزارش به ۶۹/۷۰۰ ریال و ۶۹/۹۵۰ ریال در آخر سال رسید .^(۲)

۱ - گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی (سال ۱۳۵۴)

۲ - گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی (سال ۱۳۵۴)

در سال ۱۳۵۵ صادرات غیر نفتی کشور کاهش یافت. در این سال ارزش صادرات به ۱۸ میلیارد دلار رسید که ۱۳ درصد نسبت به سال قبل کمتر شد. در سال مورد بحث ارزش صادرات کالاهای سنتسی و کشاورزی حدود ۱۸ درصد تقلیل یافت و به ۳۳۹ میلیون دلار محدود شد این امر ناشی از کاهش صادرات فرش، پنبه و میوه های تازه و خشک بدلیل افزایش تقاضای داخلی و ترقی بیرویه قیمت آنها بود. در این سال صادرات کالاهای صنعتی ۱۶ درصد افزایش یافت و سهم آن از کل صادرات از حدود ۲۵ درصد در سال ۱۳۵۴ به حدود ۳۳ درصد رسید. رشد صادرات کالاهای صنعتی کشور بیشتر ناشی از افزایش صادرات گلیسیرین و مواد شیمیائی بود.

در سال ۱۳۵۶ صادرات غیر نفتی کشور به ارزش ۵۲۳ میلیون دلار رسید که نسبت به سال قبل ۳/۱ درصد کاهش داشت. از کل صادرات غیر نفتی ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی بعلت افزایش صادرات فرش و میوه های تازه و خشک حدود ۳/۴ درصد افزایش یافت و بالغ بر ۲۷۸ میلیون دلار شد، صادرات فرش در این سال در بین کالاهای صادراتی مقام اول را بدست آورد. در این سال صادرات کالاهای صنعتی حدود ۵/۸ درصد تقلیل یافت و سهم آن در کل صادرات غیر نفتی کشور به ۲۷/۵ درصد تنزل پیدا کرد. علت کاهش صادرات غیر نفتی در این سال بدلیل افزایش سریع تقاضای داخلی و کم توجهی تولیدکنندگان اغلب کالاهای صادراتی به بهبود کیفیت کالاهای تولید شده و نیز وجود بازار مناسب داخلی بود! (۱)

۱- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی (سال ۱۳۵۵) و (۱۳۵۶)

جدول شماره ۲-۲

ارزش صادرات گمرکی کشورهای نفت و گاز

رشد (درصد)	کل صادرات غیرنفتی	رشد (درصد)	سهام (درصد)	کالا های صنعتی	رشد (درصد)	سهام (درصد)	کالا های کشاورزی	رشد (درصد)	سهام (درصد)	کالا های صنعتی	رشد (درصد)	سهام (درصد)	کالا های کشاورزی	رشد (درصد)	سهام (درصد)	کالا های صنعتی	رشد (درصد)	سهام (درصد)	کالا های کشاورزی
-۸/۴	۵۸۱/۴	۵۴/۳	۲۸/۰	۱۶۳/۱	۳۷/۲	۵/۶	۳۲/۷	-۳۲/۷	۶۶/۴	۲۸۵/۶	۱۲۵۲								
۱/۹	۵۹۲/۲	-۱۰/۷	۳۴/۶	۱۲۵/۷	۰	۵/۵	۳۲/۸	۷/۲	۶۹/۹	۲۱۲/۷	۱۳۵۲								
-۱۲/۶	۵۱۷/۷	۱۶/۰	۳۲/۶	۱۶۹/۰	۶۸/۹	۲/۰	۱۰/۲	-۱۸/۲	۶۵/۲	۳۳۸/۵	۱۳۵۵								
-۳/۲	۵۳۳/۲	-۵/۸	۳۷/۵	۱۴۳/۷	-۸۹/۲	۰/۲	۱/۱	۲/۴	۷۲/۳	۳۷۸/۲	۱۳۵۶								

به نقل از: گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی

در سال ۱۳۵۷ میزان صادرات غیر نفتی به ۵۴۲/۸ میلیون دلار رسید که نسبت به سال قبل ۱۲/۶ درصد کاهش داشت. علت عمده این کاهش، پیروزی انقلاب اسلامی و اعتصاب گمرکات کشور بود. در این سال ارزش صدور کالاهای سنتی و کشاورزی به ۳۶۸/۹ میلیون دلار و کالاهای کانی و فلزی به ۱۰/۹ میلیون دلار و کالاهای صنعتی به ۱۶۳/۰ میلیون دلار رسید.

در سال ۱۳۵۸ بدلیل تحولات بسیاری که در اقتصاد کشور به وقوع پیوست تغییرات زیادی در سیاستهای ارزی و بازرگانی خارجی انجام گرفت. سال مورد گزارش اولین سال فعالیت حکومت جدید محسوب میشد و تصویب قانون اساسی تغییر بسیاری از سیاستهای گذشته را ضروری دانست. اصل چهل و چهارم قانون اساسی تجارت خارجی را برعهده دولت قرار داد و مقدمات تغییر در مقررات بازرگانی خارجی طی این سال فراهم آمد. (۱)

در سال ۱۳۵۸ میزان صادرات غیر نفتی به ۸۱۱/۷ میلیون دلار رسید که نسبت به سال قبل ۴۹/۶ درصد افزایش یافت. از این میزان ۷۲۴/۸ میلیون دلار مربوط به کالاهای سنتی و کشاورزی و ۲۰/۶ میلیون دلار مربوط به کلوخه های کانی و فلزی و ۶۶/۴ میلیون دلار مربوط به کالاهای صنعتی بود. در این سال فقط در زمینه صدور کالاهای صنعتی کاهش صورت گرفت. (۲)

در طی سال ۱۳۵۹ صادرات غیر نفتی به ارزش ۶۴۵ میلیون دلار محدود شد. در این ارتباط با وجود آنکه جهت افزایش صادرات نیز اقداماتی صورت گرفت لکن به علل مختلف از جمله مشکلات و نارسائیهای موجود در امر تولید کالاهای صادراتی، گسترش صادرات قاچاق، افزایش قابل ملاحظه تورم داخلی و در نتیجه افزایش هزینه های تولید کالاهای صادراتی، بروز چنگد و افزایش تقاضای داخلی برای برخی از کالاهای صادراتی، نارسائیهای شبکه حمل و نقل کشور و عدم امکان استفاده از تاسیسات برخی از بنادر صادراتی، افزایش نرخ مالیاتی که برای کالاهای صادراتی ایران در کشورهای دیگر بعلت تحریم اقتصادی ایران اخذ می شد و رکود اقتصادی در کشورهای اروپائی، صادرات غیر نفتی کاهش محسوسی پیدا کرد. (۳)

۱- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی (سال ۵۸ - ۱۳۵۷)

۲- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی (۱۳۵۸)

۳- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی (۱۳۵۹)

در سال مورد گزارش، ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی، به حدود ۶۰۲ میلیون دلار رسید که متجاوز از ۹۳ درصد کل صادرات رابه خود اختصاص داد. در میان این گروه کالاها صدور فرش سهم عمده‌ای داشت. لکن علیرغم اینکه صادرات فرش در صدر کالاهای صادراتی غیر نفتی کشور قرار داشت، صدور این کالا نسبت به سال قبل افزایش ناچیزی پیدا کرد. محدودیت صدور فرش در این دوره بیشتر ناشی از خروج غیر مجاز این کالا از مجاری غیر قانونی (قاچاق) بعلت تفاوت نرخ رسمی و نرخ بازار سیاه ارز و از دست رفتن برخی از بازارهای صادراتی فرش بود. صادرات کالاهای صنعتی باتوجه به وابستگی صنعتی کشور به واردات ماشین آلات و مواد اولیه و نیز اعمال محدودیتهای وارداتی، همچنین پائین آمدن میزان تولیدات داخلی با کاهش قابل ملاحظه‌ای حدود ۶۴ درصد مواجهه و ارزش آن در سال فوق به ۲۴ میلیون دلار محدود شد.

صدور بخشنامه بانک مرکزی ایران در پانزدهم اردیبهشت ۱۳۵۸ مبنی بر لغو معافیت صادر کنندگان از سپردن پیمان ارزی و بدنبال آن برقراری سیستم چند نرخ ارز و خرید ارز حاصل از صادرات کالاهای غیر نفتی به نرخ ترجیحی (۱۱ درصد بیش از نرخ رسمی) جهت تشویق صادرات، و همچنین ارزیابی بسیار دقیق کالاها در گمرک موجب شد که در سال ۱۳۵۹ خرید ارز حاصل از صدور کالاهای غیر نفتی نسبت به سال قبل معادل ۴۱/۸ درصد افزایش یابد.

با بروز جنگ تحمیلی و تاثیر آن در افزایش فاصله بین نرخ بازار آزاد ارز و نرخ ترجیحی مجدداً در آبان ۱۳۵۹ نرخ ترجیحی از هر دلار معادل ۱۱۵ ریال به ۱۵۰ ریال افزایش یافت (۱).

فرو این سال بمنظور حصول اطمینان از بازگرداندن ارزهای حاصل از صادرات کالا و جلوگیری از خروج غیر قانونی ارز، مرکز توسعه صادرات با همکاری بانک مرکزی ایران، وزارت بازرگانی، گمرک، اتاق بازرگانی و منابع و معادن ایران واتحادیه های صادراتی، اقداماتی در جهت تعیین قیمت صادراتی برخی از کالاهای عمده و ابلاغ این قیمتها به گمرک به عنوان ملاک تشخیص بهای کالاهای صادراتی بعمل آورد.

در سال ۱۳۶۰ ارزش صادرات غیر نفتی، به ۳۳۹/۵ میلیون دلار رسید که نسبت به سال قبل حدود ۴۷٪ کاهش داشت، کیفیت نسبتاً نازل کالاهای صادراتی، نقصان تولید و افزایش مصرف داخلی از یک طرف و ترقی قابل ملاحظه قیمت کالاهای صادراتی در اثر تورم داخلی و از دست دادن برخی از بازارهای خارجی و همچنین خروج غیر قانونی کالاهای صادراتی بعلت اختلاف قابل ملاحظه

نرخ ارز در بازار غیر قانونی ارز و نرخ ترجیحی آن و از همه مهمتر ادامه جنگ تحمیلی و تحریم اقتصادی ایران از طرف دیگر از عوامل موثر تقلیل صادرات بود. در این سال نیز اقداماتی در جهت افزایش و تشویق صادرات انجام گرفت که از جمله افزایش مهلت واریز پیمانهای صادراتی در مورد فرش بود. بعلاوه در پی تصمیمات دولت مبنی بر کمک به صادرکنندگان مقرر شد که دولت با توجه به نوسانات قیمت بین‌المللی کالاهای صادراتی و اختلاف آن با قیمت تمام شده اینگونه کالاها، مبلغی را جهت جبران این اختلاف و ایجاد انگیزه صدور در اختیار صادرکنندگان قرار دهد. در سال مورد گزارش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی به حدود ۳۲۱ میلیون دلار رسید و حدود ۹۵ درصد کل صادرات غیر-نفتی را به خود اختصاص داد. (۱)

در سال مورد بحث صادرات کلوخه های کانی و فلزی که عمدتاً "سرب و روی و مس است حدود ۷۴ درصد نسبت به دوره مشابه سال قبل کاهش یافت، و به ۵ میلیون دلار رسید. صدور این کالاها کمتر از ۲ درصد ارزش کل صادرات غیر نفتی را در این سال تشکیل میداد. (۲)

در سال ۱۳۶۱ اقدامات تشویقی جدید جهت افزایش صادرات غیر نفتی کشور صورت گرفت از جمله براساس بخشنامه مورخ ۱۳۶۱/۴/۲۳ مهلت واریز پیمانهای ارزی با نرخ ترجیحی جهت صادرات فرش از یکسال به ۱۴ ماه افزایش یافت. همچنین براساس مصوبه مورخ ۶۹/۹/۲۱ هیئت وزیران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران طی بخشنامه‌ای مبادلات تهارتی کالاهای غیر نفتی بخش خصوصی را بلامانع اعلام کرد. براساس این بخشنامه، صادرکنندگان اجازه یافتند ارز حاصل از صادرات خود را ظرف مهلتی که مقرر شده است به کشور منتقل و یا از محل آن برای خرید کالا از خارج شخما "کالاهای مجاز خریداری و طی مدت شش ماه از کشور صادر کنند. در این زمینه جهت ورود کالا، ضمن انجام مراحل ثبت سفارش، نیازی به تخصیص ارز نیست. علی‌رغم اقدامات تشویقی فوق در سال ۱۳۶۱، حدود ۲۸۴ میلیون دلار کالا از کشور صادر شد که نسبت به سال ۱۳۶۰، بیش از ۱۶ درصد کاهش داشت. در سال مورد بحث ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی به ۲۵۵ میلیون دلار رسید که ۹۰ درصد صادرات غیر نفتی را به خود اختصاص داد. در میان این گروه از کالاها، صدور میوه های تازه و خشک سهم عمده‌ای را داشت، و در مقابل صدور فرش در سال ۱۳۶۱ کاهش یافت و به این ترتیب علی‌رغم اقدامات تشویقی دولت صادرات فرش همچنان سیر نزولی را طی کرد، که

۱- گزارش اقتصادی و تراز نامه بانک مرکزی (سال ۱۳۶۰)

۲- منبع پیشگفته

عمده‌ترین علت آنرا میتوان خروج غیر مجاز فرش از مرزهاییکه کنترل دقیق بر آنها اعمال نمی‌شد، دانست .

در این سال صادرات کالاهای صنعتی به میزان زیادی در حدود ۶۱ درصد نسبت به سال ۱۳۶۰ افزایش پیدا کرد و به حدود ۲۱ میلیون دلار رسید و ۷/۵ درصد ارزش کل صادرات کالاهای غیر نفتی را شامل شد . در این دوره صادرات البسه آماده ، تریکو و انواع پارچه در صدر صادرات کالاهای صنعتی بود و صادرات بیسکویت و انواع شیرینی متوقف شد . علت افزایش صادرات کالاهای صنعتی عمدتاً " در این سال افزایش صدور سیمان ، سنگ ، مصالح ساختمانی و موزائیک است .

در سال مورد نظر صادرات کلوخه های کانی و فلزی ۴۲ درصد نسبت به دوره مشابه سال قبل افزایش یافت و به حدود ۷ میلیون دلار رسید . صدور این کالا حدود ۲/۵ درصد ارزش کل صادرات غیر- نفتی را تشکیل داد . (۱)

در سال ۱۳۶۲ اقدامات تشویقی جدیدی جهت افزایش صادرات غیر نفتی کشور صورت گرفت از جمله در تاریخ ۱۳۶۲/۳/۱۸ براساس بخشنامه‌ای مقرر گردید صادرکنندگانی که در بانکها دارای حساب ارزی هستند در صورتیکه پیمان نامه ارزی واریز نشده در بانک نداشته باشند مجازند موجودی ارزی حساب خود را به بانک فروخته ، واعلامیه خرید ارز صادرات را جهت صدور کالاهای مجاز دریافت کنند . همچنین تسهیلاتی در جهت افزایش مهلت واریز پیمان ارز حاصل از صادرات روده ایجاد شد . در سال مورد بحث در نتیجه اقدامات تشویقی دولت و افزایش تولید ، صادرات کالاهای به ارزش ۳۵۷ میلیون دلار رسید که حدود ۲۶ درصد نسبت به سال قبل افزایش نشان میدهد .

در این سال ارزش صادرات کالاهای سنتی وکشاورزی به ۳۱۸ میلیون دلار رسید که حدود ۲۵ درصد نسبت به سال قبل افزایش داشت و سهمی حدود ۸۹ درصد ارزش کل صادرات غیر نفتی را به خود اختصاص داد . در میان این گروه از کالاها ، صدور میوه های تازه و خشک سهم عمده‌ای داشت . صادرات فرش برخلاف روند نزولی سالهای گذشته در سال ۱۳۶۲ حدود ۳۳٪ افزایش پیدا کرد . صدور فرشهای ارزان قیمت بدلیل با صرفه بودن ، همچنین تعیین مهلت استفاده از اعلامیه های خرید ارز قبل از صادرات بمدت یکسال برای فرش دلیل عمده افزایش صادرات این کالا به شمار می‌رود .

در سال ۱۳۶۲ صادرات کالاهای صنعتی حدود ۲۲ درصد نسبت به سال ۱۳۶۱ افزایش پیدا کرد و به ۲۶ میلیون دلار رسید و حدود ۷ درصد ارزش کل صادرات کالاهای غیر نفتی را شامل شد . در این سال صادرات کلوخه های کانی و فلزی به میزان ۷۶ درصد افزایش یافت و معادل ۱۲/۵

۱- گزارش اقتصادی و ترانزنامه بانک مرکزی (سال ۱۳۶۱)

میلیون دلار شد. (۱)

در سال ۱۳۶۳ ارزش صادرات کالاهای غیر نفتی نسبت به سال قبل افزایش محدودی یافت در این سال، در زمینه تشویق و توسعه صادرات غیر نفتی تصمیمات متعددی اتخاذ شد و به مرحله اجرا درآمد، از جمله از اوائل آذرماه این سال بموجب بخشنامه بانک مرکزی صادرکنندگان بخش خصوصی مجاز شدند که از حسابهای ارزی بمنظور واردات کالا در مقابل صادرات، واریز پیمانهای ارزی موجود و یا صدور کالاهای جدید نیز استفاده کنند، همچنین تسهیلات دیگری نیز در زمینه صادرات غیر-نفتی به مرحله اجرا درآمد که اهم آنها به قرار زیر است:

اولا، صادرکنندگان بخش خصوصی و تعاونی مجاز شدند که ارزش حاصل از صادرات خود را در داخل بخشهای مذکور به کسانی که مجاز به واردات کالا هستند، واگذار کنند.

ثانیا، واحدهای تحت پوشش و وابسته به وزارتخانه که مستقیما در تولید و توزیع محصولات فعالیت دارند اجازه یافتند که به امر واردات در مقابل صادرات اقدام کرده و در صورت تمایل و تحت شرایطی، ارزش حاصل از صادرات خود را به سایر واحدهای تولیدی یا شرکتهای تحت پوشش وزارتخانه ذیربط انتقال دهند لکن انتقال ارزش واریز نامه به بخش خصوصی و تعاونی منع شد.

ثالثا، برای کالاهای صادراتی که قیمت تمام شده آنها در داخل بیشتر از قیمت بین المللی بود تشویق ریالی بمنظور جبران ضرر صادرکننده در نظر گرفته شد.

و بالاخره تسهیلاتی در مورد واردات در مقابل صادرات و روشهای مختلف آن پیش بینی

شد.

لکن علیرغم اتخاذ تصمیمات فوق الذکر، ارزش صادرات غیر نفتی در سال ۱۳۶۳ نسبت به سال قبل تغییر چندانی نکرد و به ۱۳۶۱ میلیون دلار محدود شد. ولی از آنجا که بخش مهمی از این تصمیم از اواخر سال به مورد اجرا گذاشته شد لذا باید آثار آن را در سال ۱۳۶۴ جستجو کرد. در سال ۱۳۶۳ ارزش صادرات کالاهای سنتی با $\frac{7}{3}$ درصد کاهش به ۲۹۵ دلار رسید که حدود ۸۲ درصد ارزش کل صادرات غیر نفتی را به خود اختصاص داد.

در سال مورد بررسی صادرات کالاهای صنعتی ۵ درصد افزایش یافت و به ۲۷ میلیون دلار رسید که معادل $\frac{7}{6}$ درصد ارزش کل صادرات غیر نفتی بود. در این سال ارزش صادرات البسه آماده و انواع پارچه بیش از نصف کل کالاهای صنعتی بود.

۱- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی (سال ۱۳۶۲)

در سال ۱۳۶۳ صادرات کلوخه های کانی و فلزی بیش از سه برابر سال قبل شد و به ۳۹ میلیون دلار رسید که حدود ۱۱ درصد کل ارزش صادرات غیر نفتی را شامل شد. عمده این رقم مربوط به صدور سنگدروی بود که در سال منکور افزایش زیادی داشت. (۱)

در سال ۱۳۶۴ ارزش کالاهای صادراتی (بدون نفت و گاز) به ۴۶۵ میلیون دلار رسید که نسبت به سال ۱۳۶۳، ۲۹ درصد افزایش داشت. تداوم سیاستهای تشویقی دولت جهت گسترش صادرات غیر نفتی که از سال ۱۳۶۳ آغاز شده بود از جمله اتخاذ سیاستهای در جهت تسهیل صادرات غیر نفتی از قبیل مجاز نمودن صادرات در مقابل واردات قبلی، معافیت تعدادی از کالاهای صادراتی از سپردن پیمان ارزی، تعیین فهرست کالاهای قابل ورود در مقابل صادرات و تخفیفات ارزی به صادرکنندگان موجب شد که صادرات غیر نفتی از رشد قابل ملاحظه ای برخوردار شود.

در این سال ارزش صادرات کالاهای سنتی و کشاورزی به ۳۷۱ میلیون دلار رسید که حدود ۲۶ درصد بیش از سال قبل بود و حدود ۸۰ درصد کل ارزش صادرات غیر نفتی را تشکیل داد. در میان این گروه کالاها صادرات فرش در صدر قرار داشت و این به علت اعطای تخفیف های ارزی به صادرکنندگان فرش در آذرماه سال ۶۳ بود. لازم به توضیح است میوه های تازه و خشک هم از جمله کالاهای بود که از معافیت سپردن تمام یا بخشی از پیمان ارزی برخوردار شد به همین جهت صادرات این اقلام نسبت به سال قبل ۴۲ درصد افزایش داشت.

در سال مورد گزارش صادرات کالاهای صنعتی با افزایش چشمگیر حدود ۱۳۴ درصد نسبت به سال قبل به ۶۴ میلیون دلار رسید و حدود ۱۴ درصد کل ارزش صادرات غیر نفتی را تشکیل داد. در سال ۱۳۶۴ صادرات کلوخه های کانی و فلزی حدود ۲۳ درصد کاهش یافت و به ۳۰ میلیون دلار محدود شد، سهم آن نیز در کل ارزش صادرات غیر نفتی از ۱۰/۷ درصد در سال ۱۳۶۳ به ۶/۴ درصد تنزل پیدا کرد. (۲)

در سال ۱۳۶۵ به علت مضعفه های ارزی ناشی از کاهش درآمد نفت، سیاستهای تشویقی و توسعه صادرات غیر نفتی مورد توجه و تاکید بیشتری قرار گرفت. در این سال ارزش صادرات غیر نفتی با رشد قابل ملاحظه ای معادل ۹۶/۹ درصد نسبت به سال قبل به ۹۱۶ میلیون دلار رسید. اعطای تخفیفهای ارزی گوناگون به صادرکنندگان و اجازه واردات از محل ارزهای صادراتی و در نتیجه انتقال سود حاصل از واردات به صادرکننده از عوامل اصلی افزایش بیسابقه صادرات غیر نفتی در این سال بود.

۱- گزارش اقتصادی و ترانزنامه بانک مرکزی سال (۱۳۶۳)

۲- گزارش اقتصادی و ترانزنامه بانک مرکزی سال (۱۳۶۴)

در سال مورد گزارش ، عدم کفاف ارزی دولت برای تامین نیازهای واحدهای تولیدی کشور موجب شد که واحدهای مذکور جهت تامین مواد اولیه و کالاهای واسطه مورد نیاز خود به ارزهای صادراتی روی آورده که در نتیجه ، تقاضا برای اینگونه ارزها بویژه از اوائل سال ۱۳۶۵ افزایش شدیدی یافت . این مسئله از یکطرف موجبات افزایش صادرات کالاهای غیر نفتی را فراهم آورد و از طرف دیگری به دلیل عدم کنترل نرخ ارزهای صادراتی (نرخ واریزنامه) و قیمت کالاهای وارداتی درمقابل صادرات ، باعث افزایش نرخ واریزنامه شد که خود علت اصلی افزایش صادرات در این سال است . بدین ترتیب هرچند که افزایش نرخ واریزنامه در این سال موجب رشد بی سابقه صادرات غیر نفتی شد ولی به جهت ظرفیتهای محدود صادراتی و عدم برنامه ریزی و سرمایه گذاری های لازم در جهت توسعه زیربنائی کالاهای صادراتی کشور ، رشد مذکور با افزایش شدید قیمت داخلی کالاهای صادراتی همراه بود .

در سال مورد بررسی ارزش کالاهای سنتی و کشاورزی به حدود ۷۸۱ میلیون دلار رسید که بیش از ۱۱۰ درصد نسبت به سال قبل افزایش داشت و حدود ۸۵/۳ درصد ارزش صادرات غیر نفتی را تشکیل می داد .

در این سال صادرات کالاهای صنعتی با افزایش ۷/۷ درصد نسبت به سال قبل به حدود ۱۱۰

میلیون دلار رسید و نزدیک به ۱۲ درصد کل ارزش صادرات غیر نفتی را تشکیل داد .

در سال ۱۳۶۵ صادرات کلوخه های کانی و فلزی ۱۷ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافت و به ۲۵ میلیون دلار محدود شد . سهم آن نیز در کل ارزش صادرات غیر نفتی از ۶/۴ درصد در سال ۱۳۶۴ به ۲/۷ درصد در سال مورد گزارش تنزل پیدا کرد .

در سال ۱۳۶۶ رشد صادرات غیر نفتی به ۱۴/۷۵ درصد رسید که این نرخ رشد در مقایسه با سال قبل (۹۶/۹ درصد) حاکی از کند شدن روند توسعه صادرات است . ارزش صادرات غیر نفتی در سال مذکور به ۹۷۱ میلیون دلار رسید .

در این سال ارزش کالاهای سنتی و کشاورزی به حدود ۸۴۲ میلیون دلار رسید که بیش از ۷ درصد نسبت به سال قبل افزایش داشت و حدود ۸۶/۷ درصد ارزش صادرات غیر نفتی را تشکیل میداد .

در این سال صادرات کالاهای صنعتی با کاهش ۹/۴ درصد نسبت به سال قبل به حدود ۱۰۰ میلیون دلار رسید که حدود ۱۰/۳ درصد کل ارزش صادرات غیر نفتی را تشکیل می داد .

در سال مورد بحث افزایش وزنی صادرات غیر نفتی سهم عمده ای در رشد صادرات داشته است در سال ۱۳۶۷ صادرات غیر نفتی متأسفانه عملکرد منفی نسبت به سال قبل داشته است و ارزش

• صادرات در این سال حدود ۹۲۲ میلیون دلار بوده است .

در این سال ارزش کالاهای سنتی و کشاورزی به حدود ۲۵۵ میلیون دلار رسید که بیش از ۱۱ درصد

نسبت به سال قبل کاهش داشت و حدود ۸۱ درصد ارزش صادرات غیر نفتی را تشکیل میداد .

همچنین در این سال صادرات کالاهای صنعتی با افزایش ۳۰/۲ درصد نسبت به سال قبل به

حدود ۱۴۴ میلیون دلار رسید که حدود ۱۵/۴ درصد کل ارزش صادرات غیر نفتی را تشکیل می داد .

در سال ۱۳۶۷ صادرات کلوخه های کانی و فلزی نسبت به سال قبل حدود ۱۴ درصد افزایش

داشت و به رقم ۳۳/۴ میلیون دلار رسید که ۳/۵ درصد از ارزش کل صادرات غیر نفتی را صدور این

نوع کالاها در برمیگیرد .

عمده ترین علل کاهش میزان وزنی صادرات غیر نفتی و قیمتهای آن را در این سال میتوان ناشی

از شرایط اجتماعی - سیاسی خاص سال ۱۳۶۷ دانست .

سال	۱۳۶۷	۱۳۶۶	۱۳۶۵	۱۳۶۴	۱۳۶۳	۱۳۶۲	۱۳۶۱	۱۳۶۰	۱۳۵۹	۱۳۵۸	۱۳۵۷	۱۳۵۶	۱۳۵۵	۱۳۵۴	۱۳۵۳	۱۳۵۲	۱۳۵۱	۱۳۵۰
صادرات کل	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲	۹۲۲
صادرات سنتی	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵
صادرات غیر سنتی	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷	۶۶۷
صادرات کالاهای سنتی	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱	۸۱
صادرات کالاهای صنعتی	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴	۱۴۴
صادرات کالاهای کشاورزی	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰
صادرات کالاهای معدنی	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳

میلیون دلار

ارزش صادرات کمرکی کشور بدون نفت و گاز

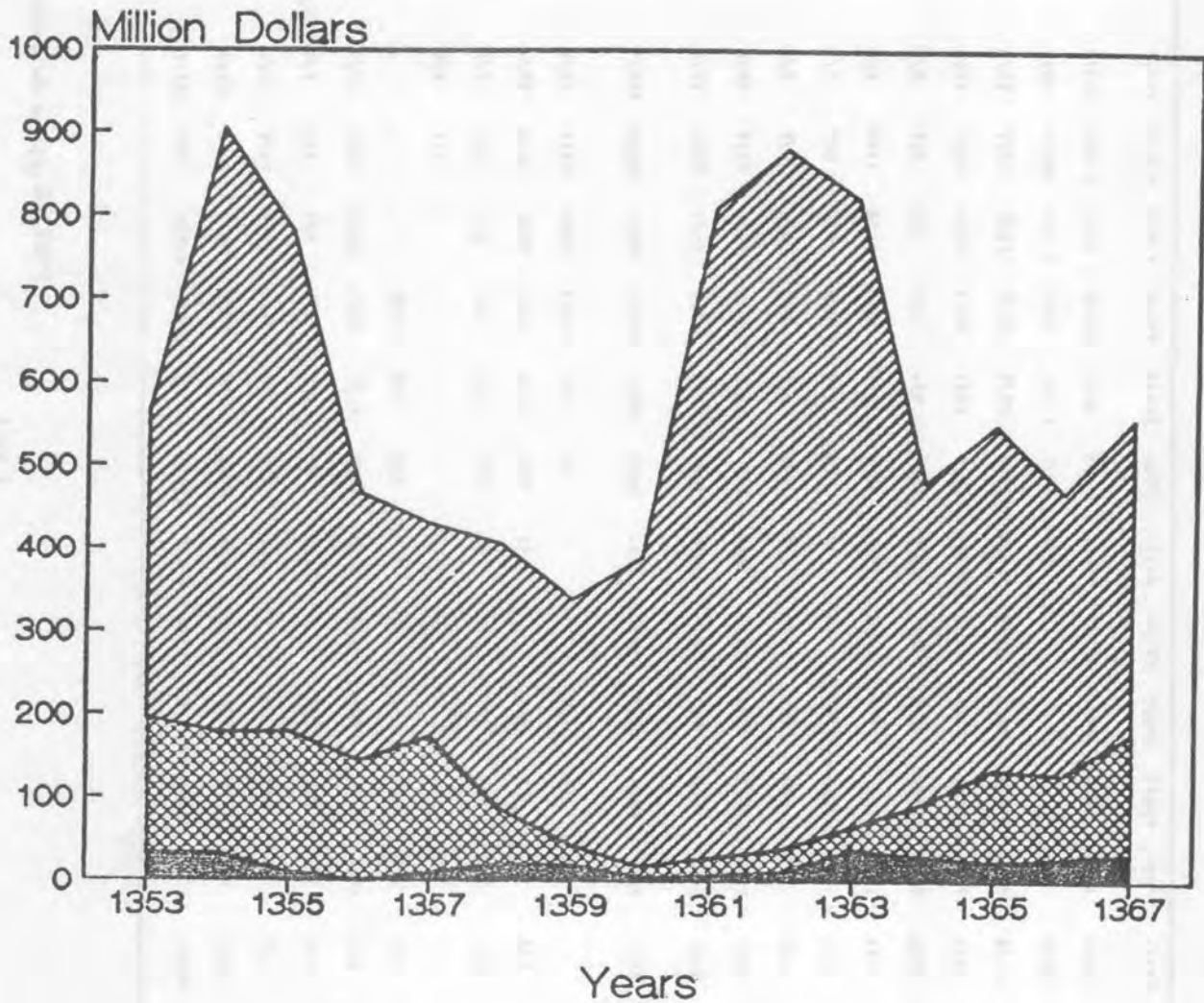
(جدول شماره ۲-۲)

سال	۱۳۵۷	۱۳۵۸	۱۳۵۹	۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۴	۱۳۶۵	۱۳۶۶	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰
کالاهاى سنتى	۳۶۸/۹	۷۲۴/۸	۶۰۱/۷	۳۲۱/۳	۲۵۵/۳	۳۱۸/۱	۲۹۵/۰	۳۷۱/۰	۷۸۰/۷	۸۴۱/۹	۹۱۵/۵	۹۶۶/۰	۱۰۹۰/۹	۱۲۵۵/۰
وکشاووزى														
سهم لبرصد	۶۸/۰	۸۹/۳	۹۳/۳	۹۲/۶	۹۰/۰	۸۹/۷	۸۱/۷	۷۹/۸	۸۵/۳	۸۶/۷	۸۵/۳	۸۵/۳	۸۵/۳	۸۵/۳
رشد لبرصد	-۱۶/۷	۹۶/۵	-۱۷/۰	-۲۶/۶	-۲۰/۵	۲۴/۶	-۷/۳	۲۵/۸	۱۱۰/۲	۷/۲	۱۱۰/۲	۱۱۰/۲	۱۱۰/۲	۱۱۰/۲
کل رخصت‌های کانی ۱۰/۹	۲۰/۶	۲۰/۶	۱۹/۵	۵/۰	۷/۱	۱۲/۵	۲۸/۸	۳۰/۰	۲۴/۹	۲۸/۶	۲۴/۹	۲۴/۹	۲۴/۹	۲۴/۹
و فلزی														
سهم لبرصد	۲/۰	۲/۵	۳/۰	۱/۵	۲/۵	۵/۴	۱۰/۷	۶/۴	۲/۷	۲/۹	۲/۷	۲/۷	۲/۷	۲/۷
رشد لبرصد	-۲۶/۶	۸۹/۰	-۹۳	-۷۴/۳	۴۲/۰	۷۶/۱	۲۱۰/۴	-۲۲/۷	-۱۷/۰	۱۲/۹	-۱۷/۰	-۱۷/۰	-۱۷/۰	-۱۷/۰
کالاهاى صنعتى	۱۶۲/۰	۶۶/۴	۲۴/۰	۱۳/۲	۲۱/۳	۲۶	۲۷/۳	۶۴/۰	۱۰۹/۹	۱۰۰/۵	۱۰۹/۹	۱۰۹/۹	۱۰۹/۹	۱۰۹/۹
سهم لبرصد	۳۰/۰	۸/۲	۳/۷	۳/۹	۷/۵	۷/۳	۷/۶	۱۳/۸	۱۲/۰	-۹/۴	۱۲/۰	۱۲/۰	۱۲/۰	۱۲/۰
رشد لبرصد	۲۰/۳	-۵۹/۳	-۶۳/۹	-۴۵/۰	۶۱/۴	۲۲/۱	۵/۰	۱۳۲/۴	۷۱/۷	۱۰/۳	۷۱/۷	۷۱/۷	۷۱/۷	۷۱/۷
جمع کل صادرات	۵۲۲/۸	۸۱۱/۸	۶۲۵/۲	۳۳۹/۵	۲۸۳/۷	۳۵۶/۶	۳۶۱/۱	۴۶۵/۰	۹۱۵/۵	۹۷۱	۹۱۵/۵	۹۱۵/۵	۹۱۵/۵	۹۱۵/۵
غیر نفتى														
رشد لبرصد	-۱۳/۱	۲۹/۶	-۲۰/۵	-۴۷/۴	-۱۶/۴	۲۵/۴	۱/۳	۲۸/۸	۹۶/۹	۱۴/۷۵	۹۶/۹	۹۶/۹	۹۶/۹	۹۶/۹

بته نقل از : گزارش اقتصادى ترازنامه بانک مرکزی

Non-Oil Export Values (1353-1367)

■ Mining & Metal   ▨ Industrial   ▩ Traditional & Agricultural

۱۳۶۵	۱۳۶۴	۱۳۶۳	۱۳۶۲	۱۳۶۱	۱۳۶۰	۱۳۵۹	۱۳۵۸	۱۳۵۷	۱۳۵۶	۱۳۵۵	۱۳۵۴	۱۳۵۳
۷۸۰/۷	۳۷۱/۰	۲۹۵/۰	۳۱۸/۱	۳۵۵/۳	۳۲۱/۳	۶۰۱/۷	۷۲۲/۸	۳۶۸/۹	۳۷۸/۴	۳۳۸/۵	۴۱۳/۷	۳۸۵/۶
۳۵۶/۰	۱۱۵/۱	۸۹/۸	۸۸/۹	۶۷/۰	۱۴۹/۴	۳۳۵/۱	۲۰۸/۹	۸۳/۹	۱۱۲/۵	۸۹/۷	۱۰۵/۶	۱۱۹/۱
۳۲۲/۴	۱۱۳/۳	.	.	.	۵/۳	۷۷/۰	۱۰۳/۰	۹۲/۶	۱۰۱/۶	۱۳۶/۲	۸۵/۳	
۶۰/۶	۶۰/۵	۷۹/۸	۱۲۵/۵	۷۸/۸	۵۸/۴	۶۱/۹	۱۱۴/۷	۷۲/۹	۹۰/۴	۶۵/۳	۷۲/۷	۷۱/۸
۱۵/۷	۱۹/۸	۲۸/۷	۳۳/۶	۴۰/۶	۵۳/۴	۲۹/۵	۲۹/۳	۳۹/۲	۳۹/۹	۲۹/۸	۲۸/۳	۲۷/۸
۱۲/۵	۱۲/۵	۲۱/۹	۱۹/۰	۱۸/۹	۱۵/۳	۱۱/۰	۷/۰	۱/۱	۰/۵	۷/۲	۷/۴	
۲/۱	۲/۱	۱۱/۳	۱۳/۶	۱۷/۶	۲۰/۳	۲۴/۱	۱۵/۷	۱۱/۱	۱۰/۶	۱۰/۵	۱۱/۵	۸/۸
۸/۷	۱/۱	۳/۱	۲/۸	۲/۳	۱/۱	۰/۴	۲/۹	۳/۴	۲/۶	۳/۲	۵/۲	۶/۵
۱۱/۱	۱۰/۶	۱/۲	۳/۶	۲/۳	۰/۴	۱/۶	۲/۳	۷/۶	۶/۴	۵/۷	۲/۲	۶/۲
۲۱/۶	۳۶/۰	۳۹/۱	۳۰/۱	۳۵/۸	۳۳/۰	۱۸/۵	۲۱/۰	۲۸/۸	۲۰/۳	۳۲/۲	۲۰/۲	۵۲/۷
۲۲/۹	۳۰/۰	۳۸/۸	۱۲/۵	۷/۱	۵/۰	۱۹/۵	۲۰/۶	۱۰/۹	۱/۱	۱۰/۲	۳۲/۸	۳۲/۷
۱۰۹/۹	۶۲/۰	۲۷/۳	۲۶/۰	۲۱/۳	۱۳/۲	۲۲/۰	۶۶/۲	۱۶۲/۰	۱۳۲/۷	۱۶۹/۰	۱۲۵/۷	۱۶۲/۱
۰/۸	-	۰/۸	۰/۱	۰/۲	.	.	۰/۹	۹/۱	۱۶/۱	۱۹/۳	۳۲/۱	۱۲/۱
۱۱/۰	۲/۵	۱/۲	۰/۱	۰/۱	۰/۲	۳/۸	۲۲/۵	۱۲/۱	۳۱/۶	۱۸/۵	۲۲/۰	
۱/۲	۳/۰	۲/۶	۲/۸	۱/۷	۰/۵	۲/۸	۲/۶	۳/۸	۸/۱	۵/۷	۹/۶	۷/۴
۰/۹	۰/۸	۰/۳	۱/۳	-	۰/۶	۲/۷	۲/۵	۷/۷	۱۱/۳	-	-	
۱۵/۴	۸/۸	۱۳/۳	۱۰/۰	۹/۶	۸/۹	۱۰/۵	۱۱/۷	۲۰/۱	۳۳/۹	۲۶/۲	۲۸/۷	۲۲/۲
۳/۳	۰/۸	۱/۱	۳/۱	۳/۴	.	۰/۱	۰/۲	۰/۷	۱/۱	۲/۲	۱/۸	۳/۹
۲/۴	۰/۳	۰/۲	۱/۲	۱/۵	۰/۳	۰/۳	۲/۵	۹/۵	۹/۹	۲۲/۲	۲۸/۳	۲۱/۲
۲۲/۷	۲۵/۸	۶/۶	۷/۲	۲/۶	۲/۹	۷/۴	۲۰/۲	۶۷/۶	۶۱/۲	۵۹/۱	۳۶/۳	۲۸/۸
۹۱۵/۵	۲۶۵/۰	۳۶۱/۱	۳۵۶/۶	۳۸۲/۷	۳۳۹/۵	۶۳۵/۲	۸۱۱/۸	۵۲۲/۸	۵۳۳/۲	۵۱۷/۷	۵۹۲	۵۸۱/۴

به نقل از: گزارش اقتصادی و ترانزنامه بانک مرکزی ۱۳۵۳-۶۵

۱-۲-۱- سیاستهای تشویقی و ارزی در صادرات غیر نفتی

از مهمترین سیاستهایی که دولت در جهت تشویق صادرات بکار گرفته است سیاست نرخ ترجیحی ارز است. همانطور که قبلاً اشاره شد نرخ ترجیحی ارز برای صادرکنندگان کالاهای غیر نفتی در سال ۱۳۵۸ بوجود آمد و براساس آن دولت ارزهای واریز شده طبق پیمان ارزی را یازده درصد بیشتر از قیمت رسمی خریداری میکرد. البته در عمل این بود که صادرکننده فقط ۸۹ درصد ارز حاصله را به سیستم بانکی واگذار میکرد و ۱۱ درصد بقیه را میتوانست برای خود نگهداری کند. گرچه در سال ۱۳۵۹ صادرات غیر نفتی کشور افزایش چشمگیری داشت لکن نرخ ترجیحی فقط یکی از دلایل این افزایش بود و چه بسا سهم ناچیزی هم داشت. در هر حال بعلت اختلاف فاحش نرخ بازار سیاه ارز و نرخ ترجیحی، ظاهراً صادرکنندگان تمایلی به فروش ارز خود به سیستم بانکی نشان نداده و به طرق مختلف از تحویل ارزها به سیستم بانکی خودداری می‌ورزیدند. بهمین جهت در سال ۱۳۶۱ دولت مسئله واردات در مقابل صادرات و به تبع آن ارز صادراتی را مطرح کرد. این سیاست نیز ابتداءً نسبت به سیاست نرخ ترجیحی موفقیت آمیزتر بود، اولاً "نرخ ارز - صادراتی تفاوت زیادی با نرخ رسمی و یا نرخ ترجیحی داشت، و لذا از نظر درآمد برای صادرکنندگان با صرفه بود که ارزها را با این نرخ نسبتاً مناسب (۴۲۰ ریال) به سیستم بانکی و یا واردکنندگان دیگر بفروشند. ثانیاً "بسیاری ترجیح دادند که ارز صادراتی خود را برای ورود کالا مصرف کنند در اینصورت مقدار زیادی از کالاهای وارد شده در بازار آزاد داخل کشور با نرخ آزاد کنترل شده بفروش میرسد.

همانطور که ذکر شد این موفقیت نسبی بود و چندان هم نپایید زیرا مجدداً "نرخ ارز در بازار بسرعت افزایش یافت و در نتیجه نرخ ارز صادراتی نسبت به بازار آزاد سود کمتری عاید صادرکنندگان می‌کرد. لذا عدم تمایل به واگذاری ارز صادراتی با نرخ تعیین شده از طرف دولت که حداکثر به نصف نرخ بازار آزاد میرسد مجدداً "پدیدار شده و مقدار زیادی از این ارزها به روشهای مختلف وارد بازار آزاد شد.

در مورد واردات در مقابل صادرات نیز مشکل این است که بعضی از اقلامی که ورود آنها مجاز است قیمت‌های کنترل شده دارد و لذا سودآوری گرچه بطور نسبی زیاد است لکن در مقایسه با فروش ارز تحصیل شده در بازار سیاه استفاده کمتری دارد. بعلاوه خرید کالا از خارج از کشور، حمل آن به ایران و فروش در بازارهای داخلی مستلزم پرداخت هزینه و تقبل احتمال خطرات تجارتمندی،

بخصوص خطر روبرو شدن با کنترل قیمت و تعزیرات حکومتی است، در صورتیکه فروش ارز در بازار سیاه چنین هزینه ها و خطراتی را در بر ندارد.

از سیاستهای دیگری که دولت جهت تشویق صادرات پاره‌ای از کالاها بکار گرفته تمديد مهلت واریز پیمان ارزی و یا اصولاً " معافیت از سپردن پیمان ارزی برای بعضی دیگر از کالاهاست.

البته اگر نقطه شروع را وجود پیمان ارزی در نظر بگیریم آنوقت هر گونه تمديد مهلت واریز یا معافیت، مسلماً " يك نوع تشویق و حمایت از صادرکننده خواهد بود. لکن باید توجه داشت که پیمان ارزی در مقابل صادرات آزاد باید مقایسه شود، که در این صورت اصولاً " پیمان ارزی يك نوع کنترل و ایجاد محدودیت صادراتی است.

اصولاً " در مورد تاثیر سیاستهای تشویقی برای جلب ارزهای تحصیل شده از محل صادرات غیرنفتی باید گفت که بطور نسبی این سیاستها موفق بوده است. اما تجربه نشان داده که اجرای این سیاستها مشکلاتی را نیز در برداشته است: بعنوان مثال تخفیف پیمان ارزی - سبب شده است که کالاها به هر قیمتی در خارج از کشور بفروش رود چون ارز کسب شده مازاد بر پیمان است و بالا بودن قیمت بازار غیر رسمی آن جبران زیانهای ناشی از فروش به قیمت پائین را می‌کند. بدیهی است کیفیت کالاهای صادراتی نیز بدین ترتیب روند بهبود پائین تری را نشان می‌دهد و یا اینکه در مورد ارز صادراتی یکی از مشکلات بوجود آمده اثر تورمی آن است زیرا نرخ ارز صادراتی گرایش برای نزدیک شدن به نرخ بازار سیاه را دارد.

اساساً " سیاستهای تشویقی میبایست تاثیر مثبت در افزایش درآمد ارزی کشور و جذب آن توسط سیستم بانکی را داشته باشد، لکن اندازه‌گیری اثر اجراء سیاست بعلت محدودیت (۱) اطلاعات و آمار امکان پذیر نیست.

---

۱ - برای اطلاع بیشتر مراجعه شود به کتاب " ارزیابی سیاست ارزی در ایران " نوشته دکتر علی‌فره‌ندی (صفحات ۴۳ - ۲۹).

۱-۲-۲- تاثیر مقررات و سیاستهای ارزی بر میزان صادرات : جمع بندی

در سالهای ۵۷-۱۳۵۲ سیاستهای ارزی اتخاذ شده تاثیر مهمی بر میزان صادرات نداشت . تصمیمات اتخاذ شده در سال ۱۳۵۳ مبنی بر قطع رابطه ثابت ریال با دلار بمنظور محدود ساختن دامنه نوسانات ریال در قبال نوسانات ارزهای عمده اروپایی ، و بدنبال آن ایجاد بازار سلف ارز به منظور تثبیت بلند مدت نرخ دلار برای تجار و حفظ منافع صادرکنندگان ، اگرچه در جلوگیری از زیان صادرکنندگان و حفظ منافع آنها موثر بود ولی از نظر افزایش صادرات نقش مثبتی نداشت .

در سالهای ۶۴-۱۳۵۸ نیز اگر چه سیاستهای ارزی اتخاذ شده مشوقی برای صادرکنندگان به حساب می آمد و در برخی از سالها نیز از جمله سال ۱۳۵۸ بر افزایش میزان صادرات موثر بود، ولی در باقی سالها تاثیر چندانی مثبتی برجای نگذاشت . در سالهای ۱۳۶۲ و ۱۳۶۳ و ۱۳۶۴ سیاستهای اتخاذ شده ، از جمله سیاست خرید ارز به نرخ ترجیحی و اعطای امتیازات ارزی ، تعدیل پیمان ارزی و یا معافیت برخی از کالاها از سپردن پیمان ارزی و سیاستهای دیگر موجب شد که صادرات برخی از کالاها افزایش یابد . ولی بطور کلی میتوان گفت که سیاستهای اتخاذ شده در این دوره نقش چندانی در افزایش صادرات نداشته است .

سیاست خرید ارز صادراتی به نرخ ترجیحی بعلت اختلاف کم نرخ ترجیحی و نرخ رسمی ، مشوق موثری برای صادرات به حساب نمی آید ضمن آنکه از سال ۱۳۵۸ که در مورد صادرات بمقررات سپردن پیمان ارزی برقرار شد، خروج غیر قانونی کالاهای صادراتی نیز آغاز شد که همچنان ادامه دارد و سیاست خرید ارز به نرخ ترجیحی نیز نتوانسته است در جهت جلوگیری از آن موثر باشد^(۱) .

۱- برای اطلاع بیشتر به کتاب " صادرات غیر نفتی کشور (۵۲-۱۳۶۴) " از شرکت صادراتی صنایع ملی

ایران صفحات ۸۳-۸۰ و ۲۹-۲۴ مراجعه شود .

■ سیاستهای مهم ارزی و اقدامات اجرا شده در طول دوره مورد بررسی روند صادرات غیر نفتی که جهت تسهیل شرایط صدور کالاهای غیر نفتی صورت گرفته در ضمیمه " ب " نشان داده شده است .

۱-۳- واردات کالاهای سرمایه‌ای، واسطه‌ای، مصرفی

در بررسی اقلام واردات ابتدا به سیاستهای بازرگانی خارجی طی سالهای مختلف اشاره میشود و سپس اقلام واردات و ترکیب کالاهای وارداتی (برحسب واسطه‌ای، مصرفی، سرمایه‌ای) از نظر مقدار، ارزش و درصد تغییر (رشد) مورد بررسی قرار میگیرد، و در نهایت در قالب حسابهای جاری، جمع‌بندی روند کلی واردات ارائه میشود.

بموازات افزایش درآمد نفت و بالارفتن میزان تقاضا و ازدیاد فشارهای تورمی، سیاست ارزی و بازرگانی خارجی در سال ۱۳۵۲ جهت ایجاد تسهیلات ارزی برای انجام معاملات جاری و نقل و انتقالات سرمایه‌امعال شد و همچنین پاره‌ای از محدودیتهای وارداتی بمنظور افزایش عرضه کالا مرتفع شد.^(۱)

در سال ۱۳۵۳ بدنبال اقدامات سال ۱۳۵۲، کاهش سود بازرگانی تعدادی از کالاهای و تقلیل نسبت حق ثبت و نسبت ودیعه ثبت سفارش کالاهای وارداتی، همچنین آزاد کردن ورود تعدادی از کالاهای، تسهیلات بیشتری برای واردات کالا و تعدیل قیمت فراهم شد. در این سال کل واردات کالا حدود ۷۷ درصد نسبت به سال قبل افزایش داشت و به ۶۶۱۴ میلیون دلار (۴۴۸/۰۷ میلیارد ریال) رسید.

در سال ۱۳۵۴ ارزش واردات گمرکی به قیمت جاری ۷۷ درصد افزایش یافت و به ۱۶۹۶ میلیون دلار (۸۰۰/۸۲ میلیارد ریال) رسید.^(۲) با توسعه سریع فعالیتهای اقتصادی واردات کالاهای سرمایه‌ای روند صعودی خود را حفظ کرد و با حدود ۱۶۲ درصد افزایش به ۳/۵ میلیارد دلار (۲۴۴/۱۹ میلیارد ریال) رسید که افت سالهای ۱۳۵۲ و ۱۳۵۳ را جبران کرد.

بطور کلی سهم واردات کالاهای سرمایه‌ای در کل واردات طی سالهای ۵۴ - ۱۳۵۰ روند نزولی داشته و در سال ۱۳۵۴ به ۳۰ درصد از کل واردات میرسد.

رشد واردات کالاهای واسطه‌ای تا سال ۱۳۵۳ روند صعودی داشته و بیشترین درصد رشد در سال ۱۳۵۳ بود که حدود ۸۸ درصد است. واردات کالاهای واسطه‌ای در سال ۱۳۵۴ با ۴۶ درصد افزایش به ۶۲۱۲ میلیون دلار (۴۳۶/۷۳ میلیارد ریال) رسید و سهم آن در کل واردات از ۶۵ درصد در سال

۱- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی، سال ۱۳۵۲، ص ۵۰.

۲- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی، سال ۱۳۵۴، ص ۵۵.

۱۳۵۳ به ۵۳ درصد در سال ۱۳۵۴ تقلیل یافت . در سال ۱۳۵۵ با وجود ادامه سیاست تسهیل واردات مهم کالاهای واسطه‌ای در کل واردات با سرعتی بمراتب کمتر از سال قبل افزایش یافت .

در سال ۱۳۵۵ واردات مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای روند صعودی خود را حفظ کرد و با ۸ درصد افزایش به ۶/۷ میلیارد دلار (۴۸۳/۷۶ میلیارد ریال) رسید . واردات کالاهای مصرفی حدود ۸ درصد افزایش یافت و به ۲/۳ میلیارد دلار (۱۴۳/۹ میلیارد ریال) رسید و کالاهای سرمایه‌ای با رشدی حدود ۷ درصد به ۳/۸ میلیارد دلار (۲۷۴/۱ میلیارد ریال) افزایش یافت .

تعدیل نسبی قیمت نفت که خود معلول طرحی بنام کیسینجر است باعث شد که بلافاصله کشورهای صنعتی قیمت کالاهای ساخته شده خود را گران کردند بدین ترتیب نوعی تورم قیمتها در جهان به وجود آمد و شدت تورم به اندازه‌ای تنظیم شده بود که بتواند اضافه درآمد نفتی را جذب کند .

بطور کلی واردات گمرکی در سال ۱۳۵۶ از یکطرف بحث تاثیر گرایشهای تورمی و ترقی قیمت کالاهای وارداتی در بازارهای خارجی را بوجود آورد و از طرف دیگر افزایش تقاضای داخلی را موجب شد . ارزش واردات گمرکی به حدود ۱۴/۶ میلیارد دلار (۱۰۳۴/۲۰ میلیارد ریال) در سال آخر برنامه پنجم پنجساله قبل از انقلاب رسید . بموازات افزایش سریع واردات ترکیب آن نیز بطور محسوسی تغییر کرد و سهم کالاهای مصرفی در کل واردات کشور از ۱۲ درصد در سال ۱۳۵۱ به ۱۸/۴ درصد در سال ۱۳۶۵ افزایش پیدا کرد . واردات کالاهای سرمایه‌ای نیز روند صعودی داشت و با متوسط رشد سالانه‌ای معادل ۴۳ درصد از ۰/۶ میلیارد دلار در آخرین سال برنامه چهارم ۱۳۵۲ به ۳/۸ میلیارد دلار (۲۸۴/۲ میلیارد ریال) در سال ۱۳۵۶ افزایش یافت .

دگرگونیهای سیاسی و رکود نسبی فعالیتهای اقتصادی میزان واردات را در سال ۱۳۵۷ کاهش داد و ارزش واردات کشور به حدود ۱۰/۴ میلیارد دلار (۷۳۲/۲۹ میلیارد ریال) محدود شد .

در سال ۱۳۵۸ روند نزولی کالاهای سرمایه‌ای که از ۱۳۵۷ شروع شده بود همچنان ادامه یافت و سهم آن به حدود ۱۹ درصد تقلیل یافت . در این سال طبق اصل ۴۴ قانون اساسی، تجارت خارجی برعهده دولت قرار گرفت . در سال ۱۳۵۸ مقررات صادرات و واردات گمرکی کشور در جهت تجدید واردات کالاهای لوکس و غیر ضروری و تسهیل واردات مواد اولیه مورد نیاز صنایع و کالاهای اساسی وضع شد .^(۱)

۱ - گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی ، سال ۱۳۵۸ ، ص ۸۰

ترکیب کالاهای وارداتی ۵۷ - ۱۳۵۰

جدول شماره (۲)

واردات	کالاهای سرمایه‌های		کالاهای مصرفی		کالاهای واسطه‌ای		ترکیب کالا
	دلار	ریال	دلار	ریال	دلار	ریال	
۲ ۴/۸۳	۳۱/۰	۲۸/۸۵	-	۱۶/۶۱	۰/۲۲	۵۸/۵	۱/۳۳
۲/۶ ۵/۸۸	۵۴/۵	۵۸/۳۳	۳۷/۲	۲۳/۰	۰/۲۳	۵۸/۰	۱/۶
۳/۸ ۶۷/۲	۲۳/۰	۵۸/۲	۶۸	۳۰/۹	۵/۶	۶۲/۸	۲/۳
۶/۶ ۹/۳۵	۱۹/۶	۸۷/۸۹	۸۲	۶۲/۶۲	۱/۰	۶۶/۴	۲/۵
۱۱/۷ ۱۳/۳۳	۳۰/۵	۲۲۲/۱۹	۹۶	۱۱۹/۹	۲/۰	۵۲/۵	۶/۲
۱۲/۸ ۱۳/۸۲	۳۰/۵	۲۷۲/۱	۸	۱۳۳/۹	۲/۳	۵۲/۵	۶/۷
۱۴/۶ ۱۷/۱۲	۲۷/۵	۲۸۲/۲	۱۷	۱۹۰/۱۳	۲/۷	۵۴/۱	۷/۹
۱۰/۴ ۱۲/۲۲	۲۸/۲	۲۰۶/۳۷۲	-۲۱/۶	۱۴۰/۷۵	۲/۱	۵۲/۱	۵/۲
						۳۲/۲	۳۸۲/۱۱

به نقل از : گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی (سالهای ۵۷ - ۱۳۵۰)

در سال ۱۳۵۹ تحریم اقتصادی ایران توسط آمریکا و متحدان اروپائیش، بروز جنگ تحمیلی از نیمه دوم همین سال، بلوکه شدن ذخایر ارزی کشور در بانکهای امریکائی و عدم وجود برنامه مشخص اقتصادی موجب شد که صادرات نفت بمیزان $۶۸/۲$ درصد نسبت به سال قبل کاهش یابد و در نتیجه منابع ارزی کشور محدود شد. از طرف دیگر به دلیل عدم امکان خرید بطور مستقیم و لاجرم رجوع به بازارهای واسطه، قیمت خرید کالاهای وارداتی افزایش یافت و نیز پائین بودن کیفیت کالاهای خریداری شده مشکلات عدیده‌ای بر واردات کشور بوجود آورد، از اینرو دولت برای مقابله بامشکلات فوق محدودیتهای شدیدی جهت ورود کالا و اختصاص واردات به کالاهای کاملاً ضروری اعمال کرد، گه ارزش واردات حدود ۱۲ درصد افزایش یافت و به $۱۰/۸$ میلیارد دلار ($۷۶/۸۴$ میلیارد ریال) رسید لکن ارزش واردات به قیمت ثابت حدود ۹ درصد کاهش نشان داد و از $۵/۹$ میلیارد دلار به $۵/۴$ میلیارد دلار تنزل یافت. (۱)

بدلیل افزایش بهای کالاهای مصرفی در بازارهای بین المللی و نقصان تولیدات اینگونه کالاها در داخل کشور سهم کالاهای مصرفی در کل واردات همچنان به روند صعودی خود ادامه داد و از حدود ۲۶ درصد در سال ۱۳۵۸ به حدود ۲۷ درصد در سال ۱۳۵۹ افزایش یافت. سهم کالاهای سرمایه‌ای بدلیل مشکلات ناشی از کمبود مواد اولیه، عدم امکانات اعتباری، سوء مدیریت مسائلی کارگری و بروز جنگ تحمیلی به $۱۶/۸$ درصد محدود شد.

خطوط اصلی سیاست ارزی و بازرگانی در سال ۱۳۶۰ در جهت صرفه جویی بیشتر در هزینه‌های ارزی و سعی در حفظ تعادل نسبی موازنه پرداختهای کشور و تشویق صادرات غیر نفتی و توجه به لزوم رفتار متقابل در روابط بازرگانی با کشورها، رعایت اصل استقلال اقتصادی بود. با وجود مشکلات جنگ، رکود در بخشهای مختلف اقتصادی، کمبود کالاهای اساسی، تورم داخلی، عدم برنامه مشخص و رکود تولید، مشکلات معتناهایی در راه رسیدن به اهداف بازرگانی خارجی کشور بوجود آمد. از اینرو دولت برای مقابله با شرایط بحرانی فوق، مبادلات تجاری با کشورهای طرف قرار داد تهاتری را گسترش داد، لکن به علت عدم توانایی کشور در تامین کالاهای صادراتی و اختلال در تولید و ازدیاد تقاضا و مصرف داخلی این مبادلات با عدم توازن شدید مواجه شد. (۲)

۱- بررسی تحولات اقتصادی، بانک مرکزی، سال ۱۳۲۶

۲- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی، سال ۱۳۵۹ ، ص ۹۶

۳- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی، سال ۱۳۶۰ ، ص ۰۶۹

۴- بررسی تحولات اقتصادی، ص ۰۳۳۰

در سال ۱۳۶۰ واردات گمرکی حدود ۲۵ درصد افزایش یافت و به ۱۳/۵ میلیارد دلار (۱۰۸۱/۹۵ میلیارد ریال) رسید. در این سال خط‌مشی دولت در جهت بکار انداختن چرخهای اقتصادی و افزایش تولیدات داخلی بود، از اینرو واردات عمدتاً " به ورود مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای اختصاص یافت، میزان ورود اینگونه کالاها به بیش از ۸ میلیارد دلار (۶۵۸/۴۳ میلیارد ریال) در سال ۱۳۶۰ رسید، و سهم آن از حدود ۵۷ درصد در سال ۱۳۵۹ به حدود ۶۱ درصد افزایش یافت.

در این سال (۱۳۶۰) واردات کالاهای سرمایه‌ای علیرغم مشکلات ناشی از ادامه جنگ ۲۴ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافت و سهم آن در حد ۱۶ درصد ثابت ماند و ارزش آن به ۲/۱ میلیارد دلار (۱۷۲ میلیارد ریال) افزایش یافت.

ارزش واردات کالاهای مصرفی به حدود ۳/۱ میلیارد دلار (۲۵۱/۴۹ میلیارد ریال) رسید، لکن بعلت محدودیت ورود اینگونه کالاها از سرعت رشد آن کاسته شد.^(۱)

ارزش واردات گمرکی در سال ۱۳۶۱ به ۱۱/۸۵ میلیارد دلار (۱۰۰۲/۳۰ میلیارد ریال) رسید. در این سال بعلت سیاست دولت در جهت ارتقاء سطح تولید و گسترش و رشد واحدهای تولیدی سهم کالاهای سرمایه‌ای در کل واردات افزایش یافت و به ۱۹/۵ درصد رسید.

متقابلاً " از یکطرف بعلت ادامه سیاست تحدید کالاهای مصرفی و غیر ضروری و از طرف دیگر بعلت سهمیه بندی ارزی و اجرای طرح عادلانه توزیع کالاها، سهم کالاهای مصرفی در کل واردات، در ادامه روند کاهش داشت و به ۲۲/۶ درصد محدود شد. ارزش آن نیز به حدود ۲/۷ میلیارد دلار (۲۲۶/۴۳ میلیارد ریال) رسید. در مقابل واردات کالاهای سرمایه‌ای رشدی بیش از ۷ درصد (۷/۴) داشت که نشانه افزایش تمایل به سرمایه‌گذاری در اقتصاد کشور است.^(۲)

بطور کلی واردات کالاهای سرمایه‌ای از ۲/۱ میلیارد دلار در سال ۱۳۶۰ به حدود ۲/۳ میلیارد دلار (۱۹۵/۳۴ میلیارد ریال) در سال ۱۳۶۱ افزایش یافت و سهم آن نیز در کل واردات از حدود ۱۶ درصد به ۱۹/۵ درصد فزونی پیدا کرد.

کاهش کل واردات، معلول اقدامات دولت در سال گذشته (۱۳۶۰) جهت مقابله با روندهای افزایشی واردات و صرفه جویی در مصرف ارز بود. از جمله این اقدامات میتوان از سهمیه بندی و توزیع عادلانه کالاهای اساسی و تشکیل کمیسیون تخصیص ارز نام برد.

۱- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی، سال ۱۳۶۰، ص ۶۹ و ۷۹.

۲- همان ماخذ، ص ۷۱.

در سال ۱۳۶۲ جهت حمایت از صنایع داخلی و توسعه صادرات غیر نفتی اقداماتی، از جمله تسهیل ورود مواد اولیه و واسطه‌های جهت افزایش تولید و راه اندازی صنایع صورت گرفت. در این سال واردات گمرکی بطور چشمگیری افزایش یافت و به ۱۸ میلیارد دلار (۵۸۳/۰۰ میلیارد ریال) رسید.

واردات مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای با رشد ۵۸ درصد، از ۶/۹ میلیارد دلار در سال ۱۳۶۱ به حدود ۱۰/۸ میلیارد دلار (۹۴۷/۷۶ میلیارد ریال) در سال ۱۳۶۲ افزایش پیدا کرد و واردات کالاهای سرمایه به حدود ۴/۴ میلیارد دلار (۳۸۰/۴۵ میلیارد ریال) رسید. واردات کالاهای مصرفی در این دوره با حدود ۹ درصد افزایش به ۲/۹ میلیارد دلار رسید (۲۵۴۵۱ میلیارد ریال) (۱). در سال ۱۳۶۳ واردات گمرکی کشور به ارزش ۱۴/۵ میلیارد دلار (۱۳۲۹ میلیارد ریال) کاهش یافت که از لحاظ ارزش حدود ۲۰ درصد تنزل نشان میدهد. واردات کالاهای سرمایه‌ای از کاهش بسیار کمتری بمیزان ۱۱/۱ درصد برخوردار شد و سهم آن از ۲۴ درصد به ۲۶/۷ درصد افزایش یافت و ارزش آن به ۳/۹ میلیارد دلار (۳۵۵/۵۹ میلیارد ریال) محدود شد.

سهم کالاهای مصرفی ۲۰/۴ درصد کاهش پیدا کرد و ارزش آنها به ۲/۳ میلیارد دلار (۲۱۲/۹۸ میلیارد ریال) تقلیل یافت. کاهش واردات این گروه از ۱۰/۸ میلیارد دلار در سال ۱۳۶۲ به ۸/۳ میلیارد دلار (۷۶۴ میلیارد ریال) در سال ۱۳۶۳ تنزل پیدا کرد. علت عمده کاهش واردات در سال ۱۳۶۳ همانطور که گفته شد سستی بازار جهانی نفت و کاهش صادرات آن و نیز کم شدن درآمد ارزی حاصل از صادرات نفت است، که باعث شد دولت اقدامات صرفه‌جویانه‌ای در مورد واردات اعمال کند (۲).

در سال ۱۳۶۴ رشد گمرکی حدود ۲۱/۳ درصد کاهش یافت. و از نظر ارزش به ۱۱/۴ میلیارد دلار رسید. کاهش واردات عمدتاً ناشی از کاهش واردات کالاهای سرمایه‌ای و مصرفی است. که برترتیب با حدود ۳۷ درصد و ۳۲ درصد کاهش به ۲/۴ میلیارد دلار (۲۱۳/۷ میلیارد ریال) و ۱/۶ - میلیارد دلار (۱۳۹/۲ میلیارد ریال) محدود شد.

واردات مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای نیز با ۳/۸ درصد کاهش به ۸ میلیارد دلار محدود شد. لکن سهم آن در کل ارزش واردات گمرکی کشور از ۵۷/۳ درصد در سال ۱۳۶۲ به ۶۷/۷ درصد در سال ۱۳۶۴ افزایش یافت (۳).

- ۱- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی، سال ۱۳۶۲.
- ۲- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی، سال ۱۳۶۳.
- ۳- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی، سال ۱۳۶۴.

واردات بدلیل مضیقه های ارزی ناشی از کاهش درآمد نفت ۱۳/۸ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافت و از ۱۳/۷ میلیارد دلار در سال ۱۳۶۳ به ۱۱/۸ میلیارد دلار (۶۹/۷۲۰ میلیارد ریال) در سال ۱۳۶۴ افزایش پیدا کرد . واردات کالا عمدتاً " به کالاهای اساسی و کاملاً " ضروری اختصاص یافت و در نتیجه بسیاری از واحدهای تولید با کمبود مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای وارداتی مواجه شد . (۱)

در سال ۱۳۶۵ حدود ۱۲/۵ میلیون تن کالا به ارزش حدود ۹/۴ میلیارد دلار به کشور وارد شد که حدود ۲۲ درصد نسبت به سال قبل کاهش نشان میدهد . کاهش ارزش واردات در این سال عمدتاً ناشی از کاهش واردات مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای و سپس سرمایه‌ای است که بترتیب با حدود ۲۶/۳ درصد و ۹/۴ درصد کاهش به ۵/۵ میلیارد دلار (۷۲/۴۲۰ میلیارد ریال) و ۲/۲ میلیارد دلار (۳۷۴/۱۶۹ میلیارد ریال) رسید ، لکن واردات کالاهای مصرفی با ۷/۶ درصد افزایش به ۱/۷ میلیارد دلار (۶/۱۳۰ میلیارد ریال) محدود شد . (۲)

در سال ۱۳۶۶ حدود ۱۳/۵ میلیون تن کالا به کشور وارد شد که حدود ۸ درصد نسبت به سال قبل افزایش نشان میدهد . همچنین ارزش واردات از رشدی حدود ۰/۲ درصد برخوردار بود که ارزش آن معادل ۹/۴ میلیارد دلار است . افزایش واردات گمرکی در این سال عمدتاً ناشی از ورود کالاهای واسطه‌ای مصرفی به کشور بود . این دو گروه کالا از نظر مقدار بترتیب حدود ۳۹ درصد و ۱۷ درصد نسبت به سال قبل افزایش داشته است .

در سال ۱۳۶۷ واردات گمرکی حدود ۳/۷ درصد افزایش داشت و ارزش آن به ۹/۷ میلیارد دلار رسید که این ناشی از کاهش واردات مواد اولیه و واسطه‌ای و سپس مصرفی بوده است . واردات این دو گروه کالا نسبت به سال قبل ۱۱/۴ و ۱۱/۸ درصد کاهش پیدا کرد و از نظر ارزش به ۴/۸ میلیارد دلار و ۱/۵ میلیارد دلار رسید .

در سال ۱۳۶۸ واردات با حدود ۵۱/۷۳ درصد رشد به ۱۴/۷ میلیارد دلار رسید .

۱- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی ، سال ۱۳۶۴ .

۲- گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی ، سال ۱۳۶۵ .

کل واردات	کالاهای سرمایه‌ای		کالاهای مصرفی		کالاهای واسطه‌ای		ترکیب کالا						
	ارزش	ریال	ارزش	ریال	ارزش	ریال							
۹/۷	۳۶/۹	۱۸/۹	۱۲۹/۵۷	۱/۸	۲۱	۲۶/۲	۱۸۰/۳۳	۲/۶	--/۹	۵۲/۷	۳۷۲/۲۸	۵/۳	۱۳۵۸
۱۰/۸	۵/۳	۱۶/۸	۳۰/۶۲	۱/۷	۱۳/۳	۲۶/۸	۲۰۷/۹۷	۲/۹	۱۷/۱	۵۶/۲	۳۳۸/۲۷	۶/۲	۱۳۵۹
۱۳/۵۲	۳۳/۶	۱۵/۹	۱۷۲/۰	۲/۱	۸/۳	۲۳/۲	۲۵۱/۲۹	۲/۱	۳۲/۵	۶۰/۹	۶۵۸/۳۳	۸/۳	۱۳۶۰
۱۱/۸۵	۷/۲	۱۹/۵	۱۹۵/۳۲	۲/۳	-۱۲/۸	۲۲/۶	۲۲۶/۲۳	۲/۷	-۱۴/۶	۵۷/۹	۵۸۰/۵۵۹	۶/۸	۱۳۶۱
۱۸/۱۰	۸۹	۲۲	۳۸۰/۲۵	۲/۲	۹	۱۶/۶	۲۵۲/۵۱	۲/۹	۵۸	۵۹/۹	۹۳۷/۷۶	۱۰/۸	۱۳۶۲
۱۳/۲۹	-۱۱/۱	۲۶/۷	۳۵۵/۵۹	۲/۹	-۲۰/۲	۱۶/۰	۲۱۲/۸۸	۲/۳	-۳۳/۳	۵۷/۳	۷۶۴/۰	۸/۳	۱۳۶۳
۱۱/۹	-۳۷/۴	۲۰/۲	۲۱۳/۷	۲/۲	-۳/۰	۱۳/۲	۱۳۹/۲	۱/۶	-۱۰/۸	۶۶/۷	۷۰۵۲/۲۹	۷/۲	۱۳۶۴
۹/۳۶	-۹/۲	۳۳/۵	۱۶۹/۳۳۲	۲/۲	۷/۶	۱۸/۱	۱۳۰/۶	۱/۷	-۳۶/۳	۵۸/۲	۲۲۰/۷۲	۵/۵	۱۳۶۵
۹/۲۷	—	۳۳/۶	۱۵۵/۳۲	۲/۲	—	۱۷/۷	۱۱۶/۸۷	۱/۷	-۰/۵۵	۸۰	۳۸۶/۶۲	۵/۵	۱۳۶۶
۹/۷۲	۹/۰	۲۴/۲	۱۳۹/۸۲	۲/۰	-۱۱/۶	۱۷/۸	۱۰۲/۷۰	۱/۵	-۱۱/۲	۵۸/۰	۳۳۵/۳۷	۲/۸	۱۳۶۷

به نقل از: ترازنامه مانده‌نشریه آماربازگانی خارجی

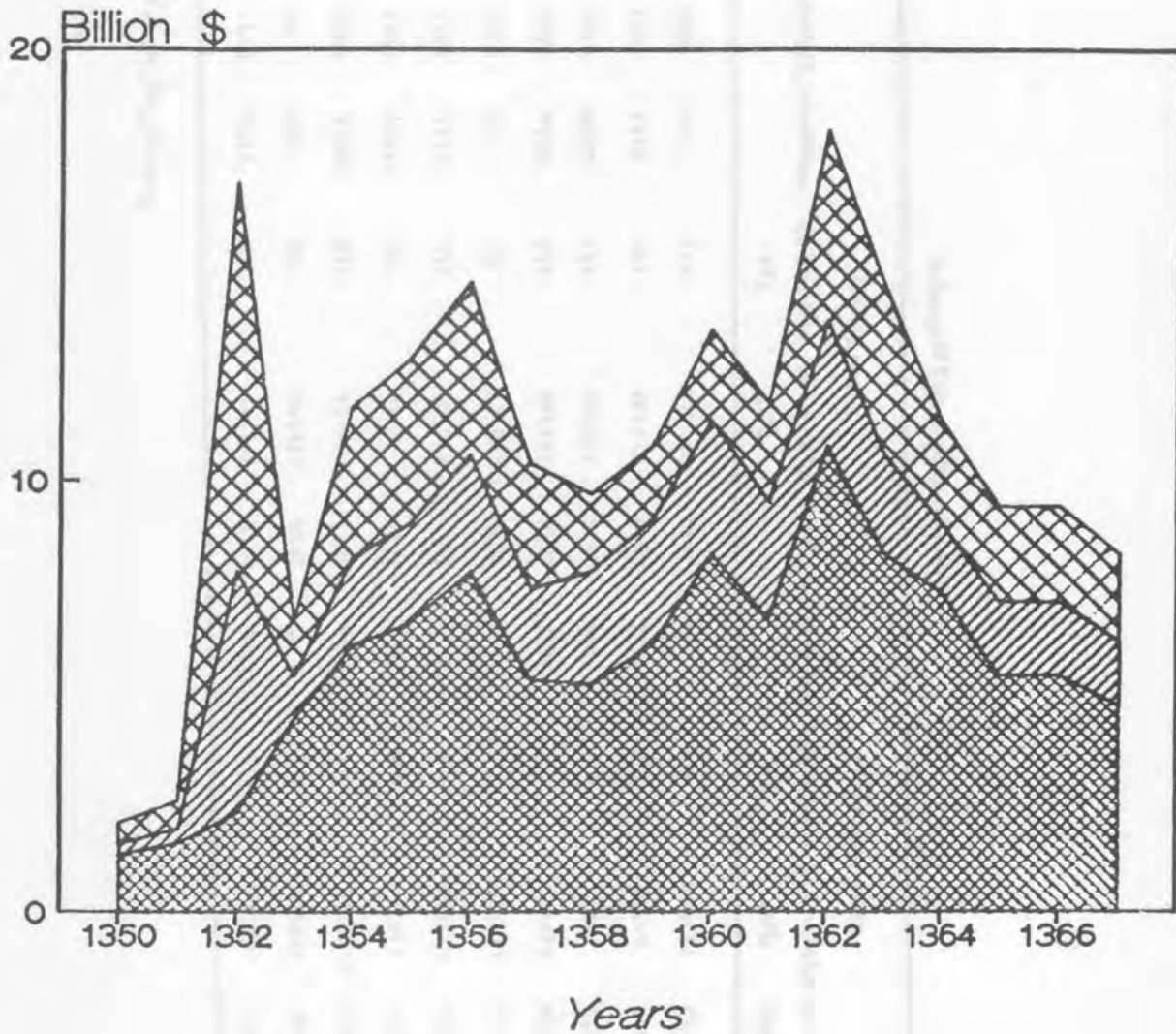

Import Values & Import Gradients (1350-1367)

Intermediate Goods

Consumer Goods

Capital Goods

جمع‌بندی از کل روند واردات طی سالهای ۶۷ - ۱۳۵۰

واردات گمرکی در طی سالهای ۵۶ - ۱۳۵۰ از نظر مقدار از $4/83$ به $17/14$ میلیون تن رسید و از نظر ارزش طی سالهای ۵۶ - ۱۳۵۰ روند صعودی داشت و از ۲ میلیارد دلار در سال ۱۳۵۰ به $14/6$ میلیارد دلار در سال ۱۳۵۶ رسید که اوج افزایش آن در سالهای ۵۳ - ۱۳۵۲ بعلت افزایش قیمت نفت خام است. واردات در طی سالهای فوق رشدی حدود ۷۷ درصد را نشان میدهد، و علت آن علاوه بر افزایش درآمدهای نفتی و رشد تقاضا، اتخاذ سیاست دروازه باز است.

در سال ۱۳۵۷ واردات بلحاظ وزن حدود ۵ میلیون تن و به لحاظ ارزشی حدود $4/3$ میلیارد دلار نسبت به سال ۱۳۵۶ کاهش پیدا کرد. اما در سال ۱۳۶۰ میزان واردات به حدود ۱۴ میلیون تن رسید و ارزش آن حدود $13/5$ میلیارد دلار بود که تقریباً "به سالهای ۱۳۵۶ نزدیک است و در سال ۱۳۶۱ با کاهش حدود ۱۳ درصد نسبت به سال ۱۳۶۰ روبرو شد. واردات در سال ۱۳۶۲ حدود ۵۳ درصد افزایش نشان میدهد و از سال ۱۳۶۴ به بعد از نظر وزن و ارزش روند نزولی داشت که در سال ۱۳۶۷ از نظر وزن به $13/38$ میلیون تن و از نظر ارزش به $9/7$ میلیارد رسید، اما در سال ۱۳۶۸ از نظر وزن و ارزش به ترتیب به $21/85$ میلیون تن و $14/7$ میلیارد دلار افزایش یافت.

واردات به لحاظ وزن و ارزش از سال ۱۳۵۳ رشد جهشی داشته است. علت عمده آن افزایش درآمد نفت و رشد هزینه‌های جاری و عمرانی دولت همراه با توسعه قابل ملاحظه اعتبارات سیستم بانکی است که رشد سریع تقاضای داخلی را بدنبال داشت. همچنین اتخاذ سیاست دروازه‌های باز بمنظور بالا بردن هر چه بیشتر تولیدات داخلی و در نتیجه عرضه کل، از دیگر علت‌های عمده این رشد است.

بموازات افزایش واردات، در ترکیب آن نیز تغییرات محسوسی پدید آمد از جمله سهم کالاهای مصرفی در کل واردات، بدلیل عدم توجه به ساختار تولید داخلی و حرکت بسوی تولیدات مونتاژ و تک محصولی شدن اقتصاد، وابستگی و اتکاء به درآمدهای نفتی، مصرف گران، بالا رفتن تقاضای داخلی بموازات افزایش درآمد نفت و ازدیاد فشارهای تورمی، در طی دوره ۵۶ - ۱۳۵۰ افزایش یافت. سهم کالاهای مصرفی در کل واردات که در سال ۱۳۵۰ حدود $10/5$ درصد بود در سال ۱۳۵۶ به $18/4$ درصد افزایش یافت. این روند تا سال ۱۳۵۹ بعلت رکود قابل ملاحظه در بخشهای اقتصادی بخصوص صنعت و کشاورزی و عدم تکافوی تولیدات ایندو بخش در مقابل تقاضای فزاینده ادامه یافت و به ترتیب به $26/4$ و $26/8$ درصد رسید. از سال ۱۳۶۰ به بعد سهم کالاهای مصرفی

وارداتی سیر نزولی داشت بجز، سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۶۷ که از افزایش قابل ملاحظه‌ای برخوردار بود.

ارزش کالاهای وارداتی مصرفی در سال ۱۳۵۰ برابر با ۲۴۰ میلیون دلار بود و در سال ۱۳۵۴ دوبرابر

شد، (یک میلیارد دلار) و در سال ۱۳۵۶ به بالاترین رقم خود در سالهای پیش از انقلاب یعنی ۲/۷ میلیارد دلار رسید. پس از انقلاب بجز سالهای ۱۳۶۱، ۶۷-۱۳۶۴، ارزش واردات این کالاها سیر صعودی داشته است.

واردات کالاهای سرمایه‌ای که در سال ۱۳۵۰ حدود ۳۱ درصد کل واردات را تشکیل میداد در سال ۱۳۵۳ به پائین ترین میزان خود یعنی ۱۹/۶ درصد در سالهای پیش از انقلاب و به ۲۷/۵ درصد در سال ۱۳۵۶ رسید.

پس از انقلاب بدلیل عدم اطمینان به سرمایه‌گذاریهای اساسی و مادر، سهم این گروه کالاها بشدت کاهش یافت و به حداقل خود در تمام طول دوره مورد بررسی یعنی ۱۵/۹ درصد در سال ۱۳۶۰ رسید. اما در سال ۱۳۶۱ بار دیگر روند صعودی پیش گرفت و در سال ۱۳۶۳ به ۲۶/۷ درصد رسید ولی در سال ۱۳۶۴ مجدداً کاهش یافت و در سال ۶۷-۱۳۶۵ افزایش پیدا کرد.

از نظر ارزش طی دوره ۵۶-۱۳۵۰ کالاهای سرمایه‌ای روند صعودی داشته که در سالهای ۵۹-۱۳۵۷ کاهش می‌یابد و مجدداً طی دوره های ۶۲-۱۳۶۰ افزایش و دیگر بار در سالهای ۶۷-۱۳۶۳ کاهش می‌یابد.

عامل اصلی کاهش واردات این کالاها در سالهای پس از انقلاب بیشتر ناشی از کاهش واردات -

کالاهای سرمایه‌ای صنعت و معدن بوده است.

همچنین طی دوره ۵۶-۱۳۵۰ ارزش واردات مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای سیری صعودی داشت و از ۱/۳۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۵۰ به ۷/۹ میلیارد دلار در سال ۱۳۵۶ افزایش یافت که بیشترین افزایش مربوط به سال ۱۳۵۳ (رشد ۸۸ درصد) است.

سهم کالاهای واسطه‌ای طی سالهای ۵۳-۱۳۵۰ افزایش نشان میدهد و پس از یک دوره کاهش چند ساله سهم آن در واردات پس از انقلاب بار دیگر افزایش می‌یابد و به ۶۰/۹ درصد در سال ۱۳۶۰ و ارزش ۸ میلیارد دلار میرسد. اما در سالهای ۱۳۶۱، ۱۳۶۳، ۱۳۶۵، ۱۳۶۷، دوباره این سهم کاهش یافت و به ۵۸ درصد در سال ۱۳۶۷ و ارزش ۴/۸ میلیارد دلار رسید.

علیرغم اهمیت تعیین کننده درآمد نفت در تامین هزینه های ارزی کشور حدود ۸۰ درصد واردات

بطور مستقیم و غیر مستقیم صرف امور غیر تولید می‌شود. بدیهی است حفظ چنین روند وارداتی میتواند در یک دوره بلند مدت کشور را بطرف وابستگی بکشانند.*

* سیاست های مهم ارزی و اقدامات اجرا شده در طول دوره مورد بررسی روند واردات که در جهت تسهیل واردات صورت گرفته در ضمیمه الف نشان داده شده است.

۴-۱- تراز تجارت خارجی (۱۳۶۸-۱۳۵۲)

دریافتهای ارزی حاصل از صادرات نفت و گاز در طی دوره ۵۶-۱۳۵۲ حدود ۸۴/۱۵ میلیارد دلار بوده یعنی ۸۴/۹ درصد از دریافتهای ارزی از این قسمت تامین میشده است و دریافت از محل صادرات غیرنفتی حدود ۳ میلیارد دلار بوده یعنی حدود ۳ درصد دریافتهای جاری ارزی کشور را تشکیل میداده است و ۱۱/۹۵ میلیارد دلار مربوط به دریافتهای حاصل از حساب سرمایه بوده است . همچنین در طی دوره مورد نظر پرداختهای ارزی کشور معادل ۸۲/۴ میلیارد دلار شده است . واردات کالا پیوسته سهم قابل ملاحظه‌ای از کل پرداختهای جاری ارزی کشور را دارا بوده و در طول دوره - مورد بررسی حدود ۶۴/۳ میلیارد دلار و به عبارت دیگر ۷۸ درصد کل پرداختهای جاری ارزی کشور را تشکیل داده و سهم سایر پرداختهای ارزی چندان قابل توجه نبوده است . در این دوره موازنه ارزی کل از ۹/۴۴ میلیارد دلار مازاد برخوردار بود و به همین میزان ، به ذخایر ارزی سیستم بانکی افزوده شد .

در سال ۱۳۵۷ موازنه ارزی کشور حدود ۵۸۰ میلیون دلار کسری داشت . دریافتهای جاری ارزی در این سال بدنبال تقلیل صدور نفت اندکی کاهش یافت و به ۲۲/۷۴ میلیارد دلار رسید . از این مبلغ ۱/۸ درصد را صادرات غیر نفتی تشکیل میداد و به ۴۲۰ میلیون دلار رسید . در این سال هزینه ارزی بابت واردات کالا به ۱۳/۵۵ میلیارد دلار رسید که حدود ۵۸ درصد پرداختهای جاری را بخود اختصاص داده بود . پرداختهای جاری ارزی در این سال ۲۱/۲۴ میلیارد دلار بوده است . در سال ۱۳۵۸ به جهت جلوگیری از فرار سرمایه از کشور و تخصیص ارز ، پرداختهای جاری ارزی بشدت تقلیل یافت بطوریکه به مبلغ ۱۶/۵۵ میلیارد دلار رسید . در سال مورد گیشزارش دریافتهای ارزی کشور که قسمت اعظم آن را دریافتهای ارزی نفت تشکیل میداد ، افزایش پیدا کرد و به ۲۲/۶۶ میلیارد دلار رسید . در این سال کل موازنه ارزی با حدود ۱۳/۷ میلیارد دلار کسری روبرو شد .

دریافتهای ارزی در سال ۱۳۵۹ به علت کاهش صدور نفت و گاز تغییر فاحشی یافت و به ۱۴/۲۱ میلیارد دلار رسید . پرداختهای جاری ارزی کشور با توجه به تحریم اقتصادی و افزایش قیمتهای وارداتی که از طرف کشورهای عمده صادرکننده کالا به ایران اعمال شده بود و هزینه‌های مربوط به جنگ به ۱۸/۸۱ میلیارد دلار رسید . موازنه ارزی کل در این سال تقریباً " با ۴ میلیارد دلار کسری مواجه شد .

در سال ۱۳۶۰ دریافت‌های جاری ارزی با حدود ۱ درصد افزایش نسبت به سال قبل به رقم ۱۴/۳ میلیارد دلار رسید. پرداخت‌های جاری ارزی کشور نیز بدلیل کنترل شدید واردات به وسیله دولت و اختصاص آن به کالاهای مورد نیاز جنگی و کالاهای ضروری و سیاست سهمیه بندی ارزی، گسترش معاملات تهاتری با کشورهای سوسیالیستی طرف قرار داد پایا پای و برخی از کشورهای غربی با وجود ادامه جنگ و افزایش هزینه های مربوط به آن حدود ۹/۳ درصد نسبت به سال قبل تقلیل یافت و به ۱۷/۱ میلیارد دلار رسید. در این سال موازنه ارزی کل با حدود ۲/۴ میلیارد دلار کسری مواجه شد.

دریافت‌های جاری ارزی کشور در سال ۶۱ به دلیل افزایش معتنا به درآمد ارزی حاصل از صادرات نفت افزایش قابل ملاحظه ای یافت و با ۴۹/۸ درصد نسبت به سال قبل به حدود ۲۱/۵ میلیارد دلار رسید. در مقابل پرداخت‌های جاری ارزی ۱۳ درصد تقلیل یافت و به رقم ۱۴/۹ میلیارد دلار رسید که عمدتاً ناشی از کاهش واردات کالا در این سال است. موازنه ارزی کشور در این سال معادل ۱/۳ میلیارد دلار مازاد نشان میدهد.

پرداخت‌های جاری ارزی در سال ۱۳۶۲ با افزایش حدود ۶۲ درصد به ۲۴/۲ میلیارد دلار و دریافت‌های ارزی به ۲۲/۰۸ میلیارد دلار رسید. در این سال میزان کسری ۵۸۴ میلیون دلار بود که اگرچه از نظر مقدار قابل توجه نیست لکن نسبت به مازاد سال قبل نشان دهنده تغییرات جدی در وضعیت تراز پرداختها است.

دریافت‌های ارزی در سال ۱۳۶۳، ۱۸/۷ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافت و به ۱۷/۹- میلیارد دلار رسید. کاهش مذکور ناشی از تقلیل دریافت ارز حاصل از صادرات نفت و کاهش خرید ارز از محل صادرات کالا بود. در این سال کل پرداخت‌های ارزی حدود ۲۲/۹ درصد کاهش یافت و به ۱۸/۶۵ میلیارد دلار رسید و موازنه ارزی کل با ۱/۲ میلیارد دلار کسری مواجه شد.

در سال ۱۳۶۴ سیاست‌های ارزی کشور بر مبنای محدودیتهای بیشتر در پرداخت‌های ارزی و ایجاد تسهیلات در زمینه توسعه صادرات غیر نفتی کشور استوار بود. با توجه به این سیاستها مجموع پرداخت‌های ارزی با ۲۸ درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۱۳/۴ میلیارد دلار محدود شد و مجموع دریافت‌های ارزی به ۱۵ میلیارد دلار رسید. در همین سال موازنه ارزی کشور از مازادی حدود ۷۰۷ میلیون دلار برخوردار شد.

در سال ۱۳۶۵ دریافت‌های ارزی کشور ۵۲/۴ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافت

وبه مبلغ ۷/۱۵ میلیارد دلار رسید که عمدتاً " بدلیل تنزل شدید قیمت نفت در بازارهای جهانی و نیز فقدان امنیت کافی در خلیج فارس برای کشتیهای نفتکش بود. درحالیکه ارزش صادرات غیر- نفتی با رشد قابل ملاحظه‌ای معادل ۹۳ درصد نسبت به سال قبل به ۵۶۰ میلیون دلار رسید. پرداختهای جاری ارزی کشور به جهت هزینه های ارزی ناشی از جنگ از کاهش کمتری درمقایسه با دریافتهای ارزی برخوردار شد و به ۱۱/۳۴ میلیارد دلار تنزل یافت. در نتیجه موازنه ارزی کشور در این سال با احتساب رقم مربوط به صادرات نفت در قلم پرداختهای جاری ارزی با کسری شدید معادل ۳/۷۴ میلیارد دلار مواجه شد که این رقم بیش از نیمی از دریافتهای جاری ارزی کشور را تشکیل میداد.

در سال ۱۳۶۶ قیمت جهانی نفت و به تبع آن قیمت نفت ایران نسبت به سال ۱۳۶۵ بهبود چشمگیری پیدا کرد بطوریکه مجموع دریافتهای جاری ارزی کشور در این سال به ۱۰/۲ میلیارد دلار رسید. پرداختهای ارزی کل در این سال ۱۱/۳۴ میلیارد دلار بود و موازنه ارزی کل در این سال با ۴۸۰ میلیون دلار کسری مواجه شد. (۱)

بطور کلی از بررسی موازنه ارزی کشور میتوان نتیجه گرفت که درآمدهای ارزی دولت چه در سالهای پیش از انقلاب اسلامی و چه پس از آن شدیداً از حجم درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفتی متاثر بوده و هست. لذا در بحث بافت درآمدهای ارزی دولت و ترکیب عناصر متشکله آن نکته اصلی وابستگی آن به درآمدهای حاصل از صادرات نفت است. اگرچه سعی دولت در تغییر ترکیب درآمدهای ارزی در جهت کاهش سهم درآمدهای ارزی نفت بی تاثیر نبوده، با اینحال نوسانات بازار نفت بویژه در سالهای اخیر در دگرگونیها، نقش قابل توجهی داشته است.

البته نباید فراموش کرد که این امر در عین حال عوارض دیگری را بر دولت تحمیل میکند که در تنشهای اقتصادی - اجتماعی جلوه گر میشود، به همین جهت وابستگی به درآمدهای حاصل از صادرات نفت با توجه به نوسانات قیمت نفت در بازارهای جهانی، صرفاً " درآمدهای ارزی دولت را تحت تاثیر قرار نمیدهد زیرا ماهیت ارزی اینگونه درآمدها بطوری است که این تاثیرگذاری را وسعت و شدت دوچندان میبخشد.

لذا توجه و توسعه صادرات غیر نفتی، با توجه به استراتژیک بودن نفت و اهمیتش در ترکیب درآمدهای ارزی دولت، باید در اولویت برنامه‌های دولت قرار گیرد.

۱- گزارشات اقتصادی و ترانزنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سالهای (۶۶ - ۱۳۵۲).

جملول شماره (۱)

خلاصه موازنه ارزی کشور ۶۶ - ۱۳۵۲

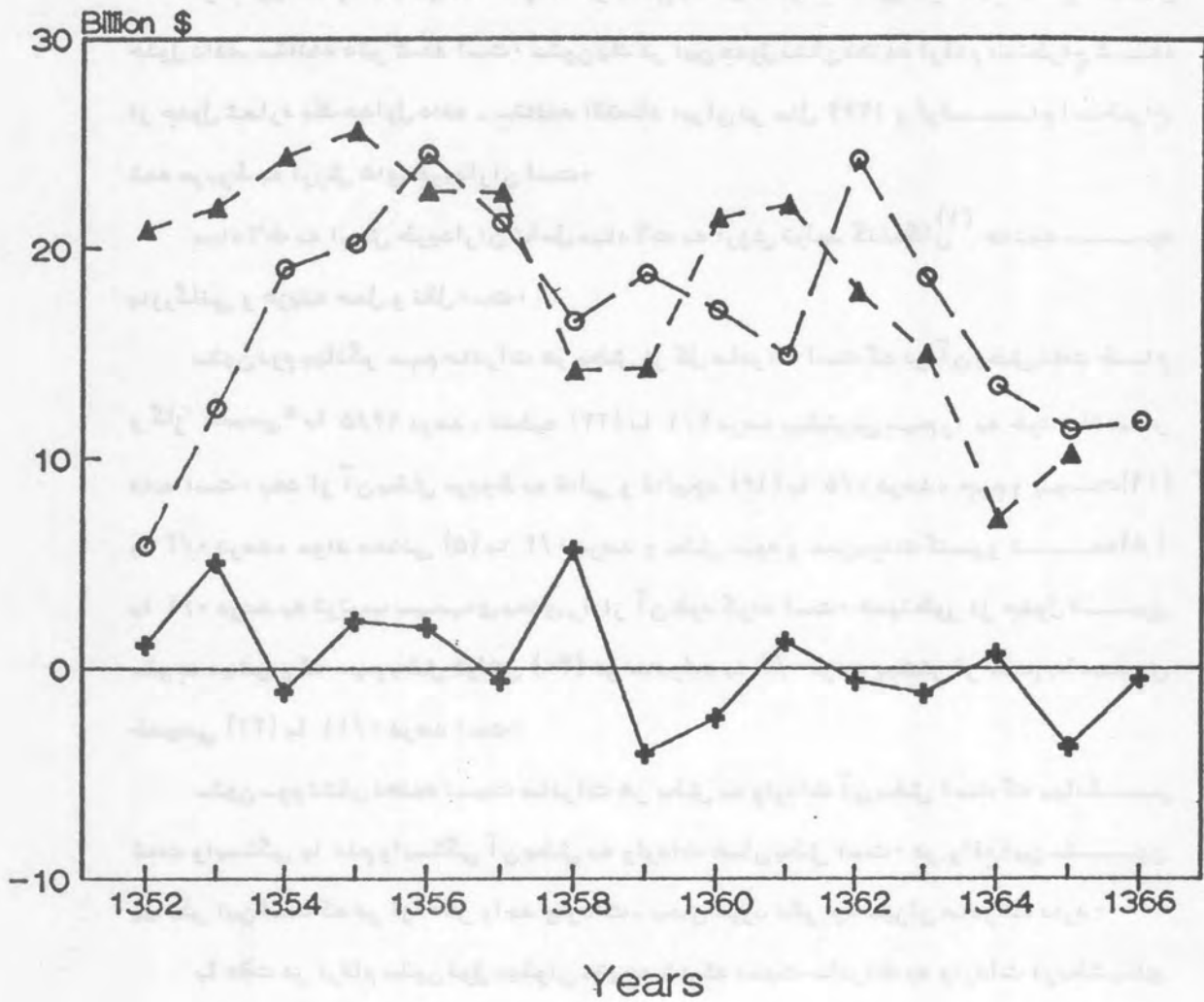
ارقام بصمیلارد دلار

۱۳۶۶	۱۳۶۵	۱۳۶۴	۱۳۶۳	۱۳۶۲	۱۳۶۱	۱۳۶۰	۱۳۵۹	۱۳۵۸	۱۳۵۷	۱۳۵۶	۱۳۵۵	۱۳۵۴	۱۳۵۳	۱۳۵۲	عنوان
-۱/۳۵	-۳/۲	۱/۵۸	-۰/۷۰	-۲/۱۲	۶/۵۵	-۲/۷۴	-۲/۶	+۶/۱۱	+۱/۵۰	+۱/۲۹	+۲/۱۶	+۲/۹۱	+۸/۲۸	+۰/۳۵	الف - کالمن حسابجاری
۱۰/۲	۷/۱۵	۱۵/۰	۱۷/۵۵	۲۲/۰۸	۲۱/۲۶	۱۲/۲۲	۱۲/۲۱	۲۲/۶۶	۲۲/۷۲	۲۵/۶۰	۲۲/۲۰	۲۱/۹۷	۲۰/۹۲	۶/۳۳	اخریامسهای جاری ارزی
۹/۱۸	۵/۹۸	۱۳/۹۷	۱۶/۶۶	۲۰/۲۶	۲۰/۰۵	۱۲/۲۶	۱۱/۶۱	۱۹/۳۲	۱۷/۸۷	۲۰/۷۲	۲۰/۲۹	۱۸/۸۷	۱۸/۵۲	۲/۸۶	خریامت ارز حاصل از صادرات بعت
-	-	-	-	-	-	-	-۰/۲۲	-۰/۷	-۰/۲۵	-۰/۱۹	-۰/۱۸	-۰/۲۰	-۰/۱۳	-۰/۰۸	خریامت ارز حاصل از صادرات کل
۰/۶۶	۰/۵۶	۰/۲۹	-۰/۲۲	۰/۲۹	۰/۲۹	۰/۲۱	۰/۶۲	۰/۴۲	۰/۴۲	۰/۶۰	۰/۴۷	۰/۲۵	۰/۵۶	۰/۵۵	خریامت ارز حاصل از صادرات کالا
۰/۴۳	۰/۶۱	۰/۷۶	۱/۰۷	۱/۳۳	۱/۱۲	۱/۲۵	۱/۷۲	۲/۸۳	۲/۲۰	۲/۱۶	۳/۲۶	۲/۲۵	۱/۷۱	۰/۷۲	خدمات
-۱۱/۷۴	-۱۱/۳۲	-۱۳/۲۲	-۱۸/۶۵	-۲۲/۲	-۱۲/۹	-۱۷/۰۶	-۱۸/۸۱	-۱۶/۵۵	-۲۱/۲۲	-۳۲/۲۹	-۲۰/۲۵	-۱۹/۰۶	-۱۲/۲۲	-۵/۸۹	آبرداخشیهای جاری ارزی
-۱۰/۵۳	-۱۰/۲۲	-۱۱/۷۵	-۱۶/۹۱	-۲۲/۳۲	-۱۳/۲۱	-۱۵/۲۲	-۱۵/۷۲	-۱۱/۵۵	-۱۳/۵۵	-۱۶/۵۵	-۱۶/۰۶	-۱۶/۰۵	-۱۰/۶۲	-۲/۹۷	بازارلات کالا
-۱/۲۰	-۱/۱۱	-۱/۶۹	-۱/۷۲	-۱/۸۸	-۱/۵۰	-۱/۷۱	-۲/۰۷	-۵/۰	-۷/۶۹	-۷/۹۲	-۲/۱۹	-۳/۰۱	-۱/۸۰	-۰/۹۲	خدمات
۰/۷۱	۰/۸۰	-۰/۱۶	-۰/۴۲	۲/۰۷	-۵/۱۸	+۰/۲۹	-۰/۲۱	-۰/۱۱	-۱/۶۸	-۱/۰۱	-۱/۷۷	-۳/۶۱	-۳/۲۲	+۰/۹۳۱	ب - خالمن حساب سرمایه
-۰/۹۰	۱/۰۲	-۰/۲۱	-۰/۱۲	۲/۷۰	-۰/۳۱	۱/۰۹	-۰/۶۵	۱/۲۲	۱/۶۸	۳/۸۸	۱/۷۱	-۰/۹۶	-۷/۰	۱/۵۱	۱ - خریامسها
-۰/۱۸	-۰/۲۲	-۰/۳۷	-۰/۵۶	-۰/۲۶	-۵/۲۹	-۰/۸۰	-۰/۹۵	-۱/۳۳	-۳/۹۶	-۲/۱۱	-۳/۲۸	-۲/۵۷	-۳/۹۲	-۰/۵۸	۲ - خریامسها
-۰/۲۸	-۳/۷۲	-۰/۷۰۷	-۱/۱۹۵	-۰/۵۸	۱/۳۰	-۲/۳۶	-۲/۰۵	۵/۶۵	-۰/۵۸	۲/۰	۲/۲۹	-۱/۰۸	۵/۰۸	۱/۱۵	موازنه ارزی کل

به نقل از : گزارش سالیانه و ترازنامه بانک مرکزی ، سالهای ۶۵ - ۱۳۵۰

Balance Of Payments (1352-1366)

—◆— Balance of Payments
  —▲— Current Receipts
  —○— Current Payments

۲- تبیین ارتباط پسین و پیشین بخش های اقتصادی با بخش تجارت خارجی با استفاده از جدول

داده - ستانده سال ۱۳۶۳

۱-۲- صادرات بر حسب جدول داده - ستانده

در این بخش از جداول داده - ستانده اقتصاد ایران مربوط به سال ۱۳۶۳ جهت بیان تنگناها و وابستگی های صادراتی استفاده می شود.

در جدول شماره (۱) درصد صادرات هر بخش به کل صادرات کشور بر حسب بخش های جدول داده - ستانده ذکر شده است. ستون يك در این جدول نشان دهنده ارقام استخراج شده از جدول شماره يك جداول داده - ستانده اقتصاد ایران در سال ۱۳۶۳ و ارقام استخراج شده مربوط به ارزش های خریداران است.

مبادلات به ارزش خریداران شامل مبادلات به ارزش تولید کنندگان^(۱) حاشیه سود بازرگانی و هزینه حمل و نقل است.

ستون دوم بیانگر سهم صادرات هر بخش از کل صادرات است که در آن بخش نقت خام و گاز طبیعی* با ۹۴/۵ درصد، تصفیه (۲۴) با ۲/۱ درصد بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است. بعد از آن بخش مربوط به قالی و قالیچه (۱۶) با ۰/۵ درصد، چرم و پوست (۱۹) با ۰/۲ درصد، مواد معدنی (۵) با ۰/۲ درصد و بخش میوه و سبزیجات کنسرو شده (۸) با ۰/۱ درصد به ترتیب سهمهای بعدی را از آن خود کرده است. همینطور از جدول فوق متوجه میشویم که سهم بخش دولتی (۴۰) در صادرات با ۰/۶ درصد بیشتر از سهم بخش خصوصی (۴۱) با ۰/۱۱ درصد است.

ستون سوم نشان دهنده نسبت صادرات هر بخش به واردات آن بخش است که بیانگر شدت وابستگی یا عدم وابستگی آن بخش به واردات همان بخش است. در واقع این ستون بیانگر این است که در ازا، هر واحد واردات، بخش مورد نظر چه میزان صادرات دارد.

با دقت در ارقام ستون فوق میتوان متوجه شد که نسبت صادرات به واردات در بخشهای قالی و قالیچه (۱۶) با ۱۲/۰۶۷، صنایع آشامیدنی (۱۲) با ۲/۸۳، صنایع کشفای (۱۵) با ۱/۶۲ و صنایع کفش شامل کفشهای پلاستیکی (۲۰) با ۱/۱۸ است که بیان میکند این بخشها صادرکننده خالص هستند و زیرا شاخص مورد نظر از يك بزرگتر است. از جهت دیگر این

۱- به توضیحات جدول شماره (۲) مراجعه شود.

* اعداد داخل دو هلال، نشانگر شماره اسامی بخشهایی است که در جدول داده - ستانده سال ۱۳۶۳ ذکر شده است.

نسبت در بخشهای دستگانهها و تجهیزات اداری بدون لوازم برقی (۳۱) با ۰/۰۰۰۸ ماشین-های صنعتی (۳۲) با ۰/۰۰۰۶، ماشینهای صنعتی الکتریکی (۳۳) با ۰/۰۰۰۳، وسایل موتوری (۳۶)، صنایع ریسندگی و بافندگی (۱۳) هر کدام با ۰/۰۰۲، صنایع دارویی (۲۲) و تولید غلات (۱۱) هر يك با ۰/۰۰۱ درصد است که نشانگر بخشهای وارد کننده خالص است. (یعنی قابلیت صادراتی آنها بسیار ضعیف است) زیرا شاخص مورد نظر از يك کوچکتر است. در بخش نفت خام و گاز طبیعی میزان واردات وجود ندارد، اما صادرات بخش تصفیه نفت با خالص تر از تجاری ۰/۹۶ به واردات آن وابسته است (نسبت به ۱۲/۰۶ در بخش قالی و قالیچه)۰. بعبارت دیگر وابستگی صادراتی قالی و قالیچه بمراتب کمتر از وابستگی صادرات بخش تصفیه نفت به واردات در بخشهای مربوطه است. در بخش معدن با ۰/۹۴۵ میزان وابستگی زیاد است نتیجتاً " در اکثر بخشهای اقتصاد بازا۰ هر واحد واردات مقدار بسیار ناچیزی صادرات داریم و این مقدار ناچیز در اکثر موارد به واردات آن بخش وابسته است. بعنوان مثال در بخش کشاورزی این شاخص رقم ۰/۱۱۰۴ درصد را نشان میدهد. این وابستگی همچنان در بخش صنایع چنانکه در نمونه هایی از آن ذکر شد) بسیار زیاد است زیرا بیشترین نهاده واسطه‌ایی این بخش را واردات تامین می‌کند.

چنانچه در جدول پیوندهای فراز و نشیب توضیح داده خواهد شد ارتباط پیشین فنی (Technological) صنایع ذکر شده بزرگتر از ارتباط پیشین داخلی (DoMESTic) آن است (۱) بعنوان مثال ضریب پیشین تولید بخش ماشینها و تجهیزات صنعتی مخصوص برابر با ۱/۰۲۵ (BACK WARD LINKING TECHNOLOGICAL) و ضریب پیشین داخلی آن مساوی با ۰/۹۳۲ (BACK WARD LINKING Domestac) از جمله بخشهای است که بخش صادرات آنها به واردات وابستگی زیادی دارد.

ستون يك در جدول شماره ۲ بیانگر صادرات هر بخش به ارزشهای تولید کنندگان است. مبادلات به ارزش تولید کنندگان برابر است با مبادلات به ارزشهای اولیه + مالیاتهای غیر مستقیم (۲) ستون شماره ۲ نشان دهنده سهم صادرات هر بخش به ارزش تولید کنندگان از کل صادرات است که در آن همانند ستون ۲ در جدول شماره ۱، بخش نفت خام و گاز طبیعی

۱- به ضمیمه مراجعه شود.

۲- مالیاتهای غیر مستقیم + مبادلات به ارزشهای اولیه = مبادلات به ارزش تولید کنندگان

با ۹۴/۵ درصد، تصفیه نفت با ۱/۹ درصد بیشترین سهم را بخود اختصاص داده است. بخش های بعدی مربوط به قالی و قالیچه، چرم و پوست، سایر مواد معدنی و بخش میوه و سبزیجات کنسرو شده هر کدام با ۶/۱ درصد سهمهای بعدی را بخود اختصاص داده است.

ستون سوم نشاندهنده شاخصی است که در آن صادرات هر بخش به واردات آن بخش تقسیم شده است. در واقع این ستون بیانگر این است که در ازاء هر واحد واردات بخش مورد نظر چه میزان کالا از همان بخش صادر میشود.

باملاحظه در ارقام ستون فوق میتوان متوجه شد که نسبت صادرات به واردات در بخشهای قالی و قالیچه با ۴/۳۳۴، صنایع آشامیدنی با ۲/۱۶۶، چرم و پوست با ۲/۵۷۲، صنایع کشفاف با ۱/۲۰۵، صنایع کفش شامل کفشهای پلاستیکی با ۰/۸۶۳ است که بیانگر بخشهای صادرکننده خالص هستند زیرا شاخص مورد نظر از یک بزرگتر است. از جهت دیگر این نسبت در بخش دستگاهها و تجهیزات اداری بدون لوازم برقی با ۰/۰۰۶ درصد، تولید آهن و استیل پایه (۲۸) با ۰/۰۱ درصد، ماشینهای صنعتی الکتریکی با ۰/۰۲ درصد، وسایل موتوری با ۰/۰۲ درصد میباشد که بیان کننده بخشهای وارد کننده خالص است زیرا شاخص مورد نظر از یک کوچکتر است.

در بخش نفت خام و گاز طبیعی نیز واردات وجود ندارد. اما صادرات بخش تصفیه نفت با نسبت ۰/۸۳۹ به واردات آن وابسته است همچنین در بخش معدن با ۰/۶۷۵ درصد میزان وابستگی زیاد است. نتیجتاً در اکثر بخشهای اقتصاد به ازاء هر واحد واردات مقدار بسیار ناچیزی صادرات داریم و این مقدار ناچیز در اکثر موارد به واردات بخش خود وابسته است. بعنوان مثال در بخش کشاورزی (۱) این شاخص رقم ۰/۰۸۸ را نشان میدهد، این وابستگی همچنین در بخش صنایع (چنانکه در نمونههایی از آن ذکر شد) بسیار زیاد است زیرا بیشترین نهاده واسطه‌ایی این بخش را واردات تامین میکند.

علت تفاوت ارقام ستون ۳ و ۲ در جدول شماره یک و جدول شماره دو که نمایش دهنده تفاوت بین شاخصهای بدست آمده هم از طریق ارزشهای خریداران و هم از ارزشهای تولیدکنندگان میباشد، این است که در جدول شماره دو (ارزش تولیدکنندگان) دو عامل جاشیه سود بازرگانی و حمل و نقل وجود ندارد. بدین طریق مشخص میشود به منظور صدور در بخشهای مختلف چه میزان حاشیه سود بازرگانی و حمل و نقل بالا است.

نتیجتاً هرگاه این تفاوت بسیار باشد بیان کننده بالا بودن هزینه در حاشیه بازرگانی و حمل و نقل است. بعنوان مثال میزان صادرات در بخش قالی و قالیچه با توجه به

جدول شماره يك ۸۲۱۸ ميليون ريال وجدول شماره دو، ۲۹۵۲ ميليون ريال است و نشان دهنده آن است که هزینه حاشیه بازرگانی و حمل و نقل در این بخش بسیار بالا بوده است و در نتیجه سود حاصله از صدور این نوع کالا کاهش مییابد. چون این بخش از عمده بخشهای مهم صادرات غیر نفتی است به منظور توسعه آن میبایستی در قیمت گذاریها و دیگر مسایل برنامه ریزی بخش قالی و قالیچه به مسئله بالا بودن حاشیه بازرگانی و حمل و نقل آن توجه کرد. همچنین در بخش تصفیه نفت که ارقام صادرات آن در جدول شماره يك ۱۰۹۳۴ ميليون ريال وجدول شماره دو ۲۹۵۲۴ - ميليون ريال است این مسئله بچشم میخورد. با توجه به اینکه در برنامه توسعه صادرات غیر نفتی در راهی از وابستگی به صدور نفت خام، بخش تصفیه نفت مورد توجه قرار گرفته است، میبایستی این هزینه را نیز در امر صادرات آن در نظر گرفت.

جدول شماره (۱) - از جداول داده - ستانده . اقتصاد ایران سال ۱۳۶۳ به ارزش خریداران

شماره اسمی بخشها	صادرات	صادرات هر بخش به نسبت صادرات به کل صادرات	واردات	واردات هر بخش به نسبت واردات به کل واردات	شماره اسمی بخشها	صادرات	صادرات هر بخش به نسبت صادرات به کل صادرات	واردات	واردات هر بخش به نسبت واردات به کل واردات	ارزش به میلیون ریال
۱ محصولات کشاورزی	۷۶۶۵	۰/۴۹	۰/۱۱	۱۷	منابع آشامینی	۱۷	۰/۰۰۱	۲/۸۳	۰/۰۰۱	۲/۸۳
۲ چهارپایان و شکار	۰	۰	۰	۱۸	منابع تنباکو	۰	۰	۰	۰	۰
۳ جنگلداری	۳۰۸	۰/۰۱۹	۰/۰۳۴	۱۹	منابع ریسندگی و بافندگی	۲۰۷	۰/۰۱۳	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲
۴ ماهیگیری	۲۹۳	۰/۰۱۸	۰/۰۷۵	۲۰	منابع پوشاک	۶۱	۰/۰۰۳	۰/۰۲۲	۰/۰۲۲	۰/۰۲۲
۵ نفت خام و گاز طبیعی	۱۲۶۷۶۰۰	۹۲/۵	-	۲۱	منابع کشفایی	۴۰۲	۰/۰۰۰۲	۱/۶۲	۰/۰۰۰۲	۱/۶۲
۶ مواد معدنی	۳۶۲۹	۰/۲۳	۰/۹۹۷	۲۲	قالی و قالینچه	۸۲۱۸	۰/۵۲۹	۱۲/۰۶	۰/۵۲۹	۱۲/۰۶
۷ کشتار و غذاهای کنسرو شده کوشتی	۳۱۲۸	۰/۲	۰/۰۹	۲۳	دیگر منسوجات	۴۰	۰/۰۰۲	۰/۰۰۹	۰/۰۰۲	۰/۰۰۹
۸ محصولات لبنی	۴۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۱	۲۴	منابع کفش	۹۰۶	۰/۰۵۲	۰/۸	۰/۰۵۲	۰/۸
۹ میوه و سبزیجات ، کنسرو شده	۱۶۹۱	۰/۱	۱/۲۰	۲۵	منابع چرم و پوست	۴۲۵۹	۰/۲۸۷	۰/۱۷	۰/۲۸۷	۰/۱۷
۱۰ غذاهای کنسرو شده دریایی	۱۳	۰/۰۰۰۸	۰/۰۰۴	۲۶	محمولات چرمی	۰	۰	۰	۰	۰
۱۱ دیگر محصولات دریایی	۲۰۰	۰/۰۱۲	۰/۰۱۴	۲۷	منابع کفش شامل کفشهای پلاستیکی	۲۶	۰/۰۰۱	۱/۱۸	۰/۰۰۱	۱/۱۸
۱۲ روغنهای خوراکی	۰	۰	۰	۲۸	منابع الوار و تخته چوبی	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳ آرد سازی	۲۷	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۲۹	منابع محمولات چوبی	۰	۰	۰	۰	۰
۱۴ نان و شیرینی	۱	۰/۰۰۰۰۶	۰/۰۰۲۷	۳۰	اسباب و اثاثیه عمده چوبی	۰	۰	۰	۰	۰
۱۵ قند و شکر	۰	۰	۰	۳۱	منابع کاغذ سازی	۹	۰/۰۰۰۵	۰/۰۰۰۵	۰/۰۰۰۵	۰/۰۰۰۵
۱۶ خوراک دام و طیور	۰	۰	۰	۳۲	منابع چاپ و نشر	۲	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۵	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۵

شماره	اسامی بخشها	مادرات	درصد مادرات هر بخش به کل مادرات	نسبت مادرات به واردات در هر بخش	شماره اسامی بخشها	مادرات	درصد مادرات هر بخش به کل مادرات
۳۳	مواد شیمیایی اساسی	۲۶۸	۰/۰۱۷	۰/۰۰۵	۳۴	صنایع اساسی آهن و فولاد	۰/۰۰۲
۳۴	کود و سموم	۱	۰/۰۰۰۰۶	۰/۰۰۰۰۲	۳۵	صنایع اساسی محصولات غیر آهنی	۰/۰۰۱
۳۵	الیاف مصنوعی رنگ و لمپ	۰	۰	۰	۳۶	کارد و چنگال و ابزار دستی	۰/۰۰۰۰۶
۳۶	صنایع دارویی	۳۷	۰/۰۰۰۲	۰/۰۰۱	۳۷	اسباب و اثاثیه عمده فلزی	۰
۳۷	ماپون ، شوبنده ها و رنگو لمپ	۲۰۱	۰/۰۱۲	۰/۰۰۸	۳۸	محصولات فلزی ساختمانی	۰/۰۰۷
۳۸	محصولات پالایش نفت	۳۴۱۰۹	۲/۱۹	۰/۹۶	۳۹	محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین آلات و تجهیزات	۰/۰۰۷
۳۹	دیگر محصولات متفرقه نفت و ذغال	۰	۰	۰	۴۰	ماشین آلات و تجهیزات	۰/۰۱۳
۴۰	طایر ، تیوپ و دیگسر	۱۵۰	۰/۰۰۹	۰/۰۰۵	۴۱	موتور و توربین	۰/۰۰۳
	محصولات لاستیکی				۴۲	تجهیزات و ماشینآلات کشاورزی	۰
۳۱	صنایع شیشه و محصولات شیشه‌ای	۴	۰/۰۰۰۲	۰/۰۰۰۶	۴۳	ماشین آلات چوبی و فلزی	۰/۰۰۲
۴۲	صنایع سیمان ، آهک و گچ	۲	۰/۰۰۰۱	۰/۲	۴۴	تجهیزات اداری و سایر	۰/۰۰۱
۴۳	صنایع ظروف چینی و سفالی	۳	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۲	۴۵	دستگاهها و لوازم برقی	۰/۰۰۱
۴۴	محصولات تولید شده از خاک رس مخصوص ساختمان سازی	۳	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۱	۴۶	دستگاهها و ماشین آلات - صنعتی مخصوص	۰/۰۰۲
۴۵	دیگر محصولات معدنی غیر فلزی	۱۸۴	۰/۰۱۱	۰/۰۰۲	۴۷	صنایع ماشین آلات الکتریکی	۰/۰۰۰۸
	فلزی				۴۸	رانپو ، تلویزیون و دیگر وسایل ارتباط جمعی	۰/۰۰۰۳
					۴۹	ارتباط جمعی	۰/۰۰۰۶

شماره	اسامی بخشها	مادرات	درصد مادرات هر بخش نسبت به کل مادرات	نسبت مادرات به واردات در هر بخش	شماره اسامی بخشها	مادرات	درصد مادرات هر بخش نسبت به کل مادرات	شماره اسامی بخشها	مادرات	درصد مادرات هر بخش نسبت به کل مادرات	شماره اسامی بخشها
۵۹	لوازم خانگی و برقی	۰	۰	۰	۷۸	ارتباطات	۰	۷۸	۰	۰	۵۹
۶۰	سایر دستگاها و لوازم برقی	۱۴	۰/۰۰۰۹	۰/۰۰۰۳	۷۹	تجارت	۰/۰۰۰۳	۷۹	۱۰۸۰۱	۰/۶۹	۶۰
۶۱	کشتی سازی و وسایل راه آهن	۱۹	۰/۰۰۱۲	۰/۰۰۰۱	۸۰	رستوران	۰/۰۰۰۱	۸۰	۰	۰	۶۱
۶۲	وسایل نقلیه موتوری	۳۱	۰/۰۰۰۲	۰/۰۰۰۲	۸۱	هتلداری	۰/۰۰۰۲	۸۱	۰	۰	۶۲
۶۳	موتورسیکلت و دوچرخه	۰	۰	۰	۸۲	خدمات مالی	۰	۸۲	۰	۰	۶۳
۶۴	هواپیما و دیگر وسایل حمل و نقل	۱	۰/۰۰۰۰۶	۰/۰۰۰۰۷	۸۳	بیمه	۰/۰۰۰۰۷	۸۳	۰	۰	۶۴
۶۵	وسایل حرفه‌ای و علمی اندازه گیری	۷	۰/۰۰۰۰۴	۰/۰۰۰۰۲	۸۴	خدمات تجاری و مستغلات	۰/۰۰۰۰۲	۸۴	۰	۰	۶۵
۶۶	دیگر محصولات صنعتی	۲۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۸	۸۵	آموزش و پرورش خصوصی	۰/۰۰۰۸	۸۵	۰	۰	۶۶
۶۷	برق	۰	۰	۰	۸۶	آموزش و پرورش عمومی	۰	۸۶	۰	۰	۶۷
۶۸	گاز	۰	۰	۰	۸۷	تربیت بدنی خصوصی	۰	۸۷	۰	۰	۶۸
۶۹	آب	۰	۰	۰	۸۸	تربیت بدنی عمومی	۰	۸۸	۰	۰	۶۹
۷۰	سکن	۰	۰	۰	۸۹	دفاع	۰	۸۹	۰	۰	۷۰
۷۱	حمل و نقل وابسته به راه آهن	۰	۰	۰	۹۰	بخش عمومی	۰	۹۰	۹۷۹۰	۰/۶۳	۷۱
۷۲	حمل و نقل زمینی و انبار کالا	۰	۰	۰	۹۱	خدمات تفریحی	۰	۹۱	۰	۰	۷۲
۷۳	حمل و نقل هوایی	۳۰۷۲	۰/۱۹۸	۰/۳	۹۲	بخش خصوصی	۰/۳	۹۲	۱۷۳۳	۰/۱۱۱	۷۳
۷۴	حمل و نقل دریایی	۲۰۴۹	۰/۱۳۲	۸۰/۱	۹۳	کل مادرات نهادهای واسطه‌ای	۸۰/۱	۹۳	۱۵۵۱۳۹۴	۹۵/۶	۷۴
۷۵	خدمات حفاظتی در حمل و نقل زمینی	۰	۰	۰			۰				۷۵
۷۶	خدمات حفاظتی " هوایی	۰	۰	۰			۰				۷۶
۷۷	" دریایی	۰	۰	۰			۰				۷۷

ماخذ: جداول داده - ستانده اقتصاد ایران سال ۱۳۶۳ (۱)

(۱) - لازم بتوضیح است که اعداد ستون یک از روی جدول شماره ۲ جداول داده - ستانده سال ۱۳۶۳ استخراج شده است که اقلام آن بهمانگر مادرات هر بخش به ارزشهای تولیدکنندگان می باشد.

جدول شماره ۲ از جدول داده - ستانده اقتصاد ایران سال ۱۳۶۴
به ارزش تولید کنندگان

شماره اساسی بخشها	محصولات کشاورزی	درصد صادرات هر بخش به کل صادرات	نسبت صادرات به شماره اساسی بخشها	واردات در هر بخش	درصد صادرات هر بخش به کل صادرات	شماره اساسی بخشها	نسبت صادرات هر بخش به کل صادرات	واردات در هر بخش	درصد صادرات هر بخش به کل صادرات	شماره اساسی بخشها	محصولات کشاورزی	درصد صادرات هر بخش به کل صادرات	نسبت صادرات به شماره اساسی بخشها	واردات در هر بخش	درصد صادرات هر بخش به کل صادرات	ارزش به میلیون ریال	
																ارزش به میلیون ریال	درصد صادرات هر بخش به کل صادرات
۱	محصولات کشاورزی	۶۱۷۱	۰/۰۸	۱۸	۰/۰۰۱۷	۱۲۹	۰/۰۰۹۶	۰	۰/۰۰۰۲	۱	محصولات کشاورزی	۶۱۷۱	۰/۰۸	۱۸	۰/۰۰۱۷	۱۲۹	۰/۰۰۹۶
۲	چهارپایان و شکار	۰	۰	۱۹	۰/۰۰۰۲	۱۲۹	۰/۰۰۹۶	۰	۰/۰۰۰۲	۲	چهارپایان و شکار	۰	۰	۱۹	۰/۰۰۰۲	۱۲۹	۰/۰۰۹۶
۳	جنگلداری	۲۰۰	۰/۰۲	۲۰	۰/۰۰۰۳	۵۵	۰/۰۰۰۳	۰	۰/۰۰۰۳	۳	جنگلداری	۲۰۰	۰/۰۲	۲۰	۰/۰۰۰۳	۵۵	۰/۰۰۰۳
۴	ماهیکبری	۲۴۵	۰/۰۶	۲۱	۰/۰۰۱۹	۲۹۹	۰/۰۰۱۹	۰	۰/۰۰۱۹	۴	ماهیکبری	۲۴۵	۰/۰۶	۲۱	۰/۰۰۱۹	۲۹۹	۰/۰۰۱۹
۵	نفت خام و گاز طبیعی	۱۴۶۶۰۰	-	۲۲	۰/۰۰۱۹	۲۹۵۲	۰/۰۰۱۹	۰	۰/۰۰۱۹	۵	نفت خام و گاز طبیعی	۱۴۶۶۰۰	-	۲۲	۰/۰۰۱۹	۲۹۵۲	۰/۰۰۱۹
۶	مواد معدنی	۲۴۲۶	۰/۶۷	۲۰	۰/۰۰۵۶	۲۲	۰/۰۰۵۶	۰	۰/۰۰۵۶	۶	مواد معدنی	۲۴۲۶	۰/۶۷	۲۰	۰/۰۰۵۶	۲۲	۰/۰۰۵۶
۷	کشاورز و غذاهای کنسرو شده گوشتی	۲۹۱۲	۰/۰۶	۲۲	۰/۰۰۶۶	۷۵۲	۰/۰۰۶۶	۰	۰/۰۰۶۶	۷	کشاورز و غذاهای کنسرو شده گوشتی	۲۹۱۲	۰/۰۶	۲۲	۰/۰۰۶۶	۷۵۲	۰/۰۰۶۶
۸	محصولات لبنی	۲۶	۰/۰۰۰۸	۲۲	۰/۰۰۲۸	۷۵۲	۰/۰۰۲۸	۰	۰/۰۰۲۸	۸	محصولات لبنی	۲۶	۰/۰۰۰۸	۲۲	۰/۰۰۲۸	۷۵۲	۰/۰۰۲۸
۹	میوه و سبزیجات کنسرو شده	۹۲۶	۰/۶۵	۲۶	۰/۰۰۵۶	۲۲	۰/۰۰۵۶	۰	۰/۰۰۵۶	۹	میوه و سبزیجات کنسرو شده	۹۲۶	۰/۶۵	۲۶	۰/۰۰۵۶	۲۲	۰/۰۰۵۶
۱۰	غذاهای کنسرو شده دریایی	۷	۰/۰۰۰۲	۲۷	۰/۰۰۸۶	۱۹	۰/۰۰۸۶	۰	۰/۰۰۸۶	۱۰	غذاهای کنسرو شده دریایی	۷	۰/۰۰۰۲	۲۷	۰/۰۰۸۶	۱۹	۰/۰۰۸۶
۱۱	روغنهای خوراکی	۱۷۴	۰/۰۱۱	۲۸	۰/۰۰۱۹	۰	۰/۰۰۱۹	۰	۰/۰۰۱۹	۱۱	روغنهای خوراکی	۱۷۴	۰/۰۱۱	۲۸	۰/۰۰۱۹	۰	۰/۰۰۱۹
۱۲	روغنهای خوراکی	۰	۰	۲۹	۰/۰۰۰۲	۰	۰/۰۰۰۲	۰	۰/۰۰۰۲	۱۲	روغنهای خوراکی	۰	۰	۲۹	۰/۰۰۰۲	۰	۰/۰۰۰۲
۱۳	آرد سازی	۱۷	۰/۰۰۰۸	۳۰	۰/۰۰۰۲	۰	۰/۰۰۰۲	۰	۰/۰۰۰۲	۱۳	آرد سازی	۱۷	۰/۰۰۰۸	۳۰	۰/۰۰۰۲	۰	۰/۰۰۰۲
۱۴	نان و شیرینی	۱	۰/۰۰۰۰۶	۳۱	۰/۰۰۰۰۳	۶	۰/۰۰۰۰۳	۰	۰/۰۰۰۰۳	۱۴	نان و شیرینی	۱	۰/۰۰۰۰۶	۳۱	۰/۰۰۰۰۳	۶	۰/۰۰۰۰۳
۱۵	قند و شکر	۰	۰	۳۲	۰/۰۰۰۱	۲	۰/۰۰۰۱	۰	۰/۰۰۰۱	۱۵	قند و شکر	۰	۰	۳۲	۰/۰۰۰۱	۲	۰/۰۰۰۱
۱۶	خوراک دام و طیور	۰	۰	۳۳	۰/۰۰۰۳۸	۱۹۸	۰/۰۰۰۳۸	۰	۰/۰۰۰۳۸	۱۶	خوراک دام و طیور	۰	۰	۳۳	۰/۰۰۰۳۸	۱۹۸	۰/۰۰۰۳۸
۱۷	مصایع آشامیدنی	۱۳	۲/۱۶	۳۴	۰/۰۰۰۰۲	۱	۰/۰۰۰۰۲	۰	۰/۰۰۰۰۲	۱۷	مصایع آشامیدنی	۱۳	۲/۱۶	۳۴	۰/۰۰۰۰۲	۱	۰/۰۰۰۰۲

شماره اسامی بخشها	صادرات	درصد صادرات هر بخش به کل صادرات	نسبت صادرات به واردات در هر بخش	شماره اسامی بخشها	صادرات	درصد صادرات هر بخش به کل صادرات	نسبت صادرات به واردات در هر بخش
۲۵	الیاف مصنوعی رنگ و لماب	۰	۰	۵۲	موتور و توربین	۴	۰/۰۰۰۸
۲۶	منابع دارویی	۳۲	۰/۰۰۱۶	۵۳	تجهیزات و ماشین آلات کشاورزی	۰	۰
۲۷	صابون ، شوینده ها و رنگ و لماب	۱۴۴	۰/۰۰۶۳	۵۴	ماشین آلات چوبی و فلزی	۳	۰/۰۰۰۱
۲۸	محمولات پالایش نفت	۲۹۵۲۴	۱/۹	۵۵	تجهیزات اداری و سایر دستگاهها و لوازم برقی	۱۳	۰/۰۰۰۶
۲۹	دیگر محمولات منقرضت و ذغال	۰	۰	۵۶	دستگاهها و ماشین آلات صنعتی مخصوص	۳۳	۰/۰۰۰۴
۳۰	طایر ، تیرپ و دیگر محمولات لاستیکی	۱۱۰	۰/۰۰۷	۵۷	منابع ماشین آلات الکتریکی	۱۰	۰/۰۰۰۲
۳۱	منابع نیشه و محمولات شیشه ای	۳	۰/۰۰۰۱	۵۸	رانپو ، تلویزیون و دیگر وسایل ارتباط جمعی	۱	۰/۰۰۰۰۳
۳۲	منابع سیمان ، آهک و گچ	۲	۰/۰۰۰۱	۵۹	لوازم خانگی و برقی	۰	۰
۳۳	منابع ظروف چینی و سفالی	۲	۰/۰۰۰۱	۶۰	سایر دستگاهها و لوازم برقی	۱۰	۰/۰۰۰۲
۳۴	محمولات تولید شده از خالکروس مخصوص ساختمان سازی	۲	۰/۰۰۰۱	۶۱	کشتی سازی و وسایل راه آهن	۱۷	۰/۰۰۰۹
۳۵	دیگر محمولات معدنی غیر فلزی	۹۴	۰/۰۰۰۶	۶۲	وسایل نقلیه موتوری	۲۴	۰/۰۰۰۲
۳۶	منابع اساسی آهن و فولاد	۲۰	۰/۰۰۰۱	۶۳	موتورسیکلت و دوچرخه	۰	۰
۳۷	منابع اساسی محمولات غیر آهنی	۲۰۹	۰/۰۰۱۳	۶۴	هواپیما و دیگر وسایل حمل و نقل	۱	۰/۰۰۰۰۷
۳۸	کارد و چنگال و ابزار دستی	۱	۰/۰۰۰۰۶	۶۵	وسایل حرفه ای و علمی اندازه گیری	۵	۰/۰۰۰۱
۳۹	اسباب و اثاثیه عمده فلزی	۰	۰	۶۶	دیگر محمولات معدنی	۱۱	۰/۰۰۰۴
۵۰	محمولات فلزی ساختمانی	۷۵	۰/۰۰۰۴	۶۷	برقی	۰	۰
۵۱	محمولات فلزی فابریکی بجز ماشین آلات و تجهیزات	۱۱۶	۰/۰۰۰۷	۶۸	گاز	۰	۰

شماره اسامی بخشها	مبالغات	نرخه مبالغات هر بخش	نسبت مبالغات به شماره اسامی بخشها	واردات در هر بخش	مبالغات	نرخه به کل مبالغات	مبالغات
۶۹ آب	.	.	آموزش و پرورش عمومی ۸۶	.	.	.	مبالغات
۷۰ مسکن	.	.	تربیت بدنی خصوصی ۸۷	.	.	.	به کل مبالغات
۷۱ حمل و نقل وابسته به راه آهن	۵۵	۰/۰۰۳	تربیت بدنی عمومی ۸۸	-	.	.	
۷۲ حمل و نقل زمینی و انبارداری	۱۹۲۳	۰/۱۲۳	دفاع ۸۹	-	.	.	
۷۳ حمل و نقل هوایی	۴۰۷۴	۰/۴۶۲	بخش عمومی ۹۰	۰/۳۹	۰/۶۳۱	۰/۱۱	
۷۴ حمل و نقل دریایی	۲۰۹۹	۰/۱۳۴	خدمات تفریحی ۹۱	۰/۸	.	.	
۷۵ خدمات حفاظتی و حمل و نقل زمینی	.	.	خدمات بخش خصوصی ۹۲	.	۱۷۳۸	۰/۱۱۲	
۷۶ خدمات حفاظتی در حمل و نقل هوایی	.	.	کل مبالغات نیاده های واسطه‌ای ۹۳	.	۱۵۵۱۳۹۲	۰/۹۵	
۷۷ خدمات حفاظتی در حمل و نقل دریایی	.	.		.			
۷۸ ارتباطات	.	.		.			
۷۹ تجارت	.	.		.			
۸۰ رستوران	.	.		.			
۸۱ هلداری	.	.		.			
۸۲ خدمات مالی	.	.		.			
۸۲ خدمات تجاری و مستغلات	.	.		.			
۸۵ آموزش و پرورش خصوصی	.	.		.			

■ ماخذ : جداول داده - ستانده اقتصاد ایران (۱۳۶۳) (۱)
 (۱) لازم به توضیح است که اعداد ستون (۱) از روی جدول شماره ۱ بنام جداول داده - ستانده اقتصاد ایران سال ۱۳۶۳ استخراج شده است . این جدول شامل چهار قسمت است که ارقام استخراج شده مربوط به قسمت اول می باشد .

پیوندهای فراز و نشیب وابستگی هر بخش را نسبت به بخشهای دریافت کننده و پرداخت کننده کالاهای واسطه ای مشخص میکند . بعبارت دیگر ارقام این جدول نشان دهنده ارتباط هر بخش با بخشهای قبل از خود (درارتباط با ستانده های خود) وهمچنین هر بخش با بخشهای بعد از خود (درارتباط با داده هایی که به بخشهای دیگر میدهد) است .

هریک از این پیوندهای (FORWARD LINING) وپیشین (BACKWARD LINKING) به دو ستون تقسیم شده است ستون اول که در هر دو با عنوان (TECHNOLGICAL) ثبت شده ضرایب فنی است که از ماتریس⁻¹(A - 1) که معکوس لئونیتف نام دارد به دست آمده است و منظور از آن ارتباط پسین و پیشین هر بخش در کل است . اما ستون دوم در هر دو پیوند که با عنوان (DOMESTIC) ثبت شده ضرایبی را نشان میدهد که از ماتریس⁻¹(Ad - 1) بدست آمده و منظور از آن ارتباط پسین و پیشین تولیدات داخلی در هر بخش است .

این جدول از طرفی وابستگی وارتباط هر بخش بابخشهای دریافت کننده و پرداخت کننده عوامل تولید (بخشهای قبل و بعد خود) زامشخص میکند . از جهت دیگر بامقایسه هر دو عنوان دریک ستون (DOMESTIC یا TECHNOLGICAL) ارتباط و وابستگی صادرات هر بخش با واردات آن بخش روشن میشود . بعنوان مثال بخش ماشینها و تجهیزات صنعتی با ضریب ۱/۰۲۵ پیشین فنی و ۰/۹۳۲ ضریب پیشین داخلی از جمله بخشهایی است که بمنظور صادرات بایستی مقادیر زیادی واردات داشته باشد . این مسئله در بخشهایی مانند فلزهای ساختمانی با ۱/۰۲۹ پیشین فنی و ۰/۹۴۴ پیشین داخلی و ماشین های موتوری با ۱/۰۴۱ پیشین فنی و ۰/۸۵۶ پیشین داخلی ، تولیدات کاغذ با ۱/۰۹۷ پیشین فنی و ۰/۹۶۷ پیشین داخلی به چشم میخورد . به این ترتیب در چنین بخشهایی به منظور توسعه صادرات لازم است تسهیلاتی در جهت واردات مواد اولیه و تجهیزات لازم اتخاذ شود . بعنوان مثال همانطور که در قسمت واردات این فصل از گزارش بیان خواهد شد بخش قالی و قالیچه ۱۶/۴ درصد از داده های مورد نیاز خود را از واردات بخش ریسندگی و بافندگی تامین میکند . پس توجه به واردات در این بخش به منظور توسعه صادرات فرش که از عمده اقلام صادراتی میباشد ، ضروری بنظر میرسد .

همانطور که بیان شد این جدول ارتباط و وابستگی هر بخش را نسبت به بخشهای دریافت کننده و پرداخت کننده کالاهای واسطه ای خود مشخص میکند به همین منظور بامراجعه به جدول ودقت در ارقام آن متوجه میشودیم بخش کشاورزی با ۴/۱۸۸ پسین و ۰/۸۱۸ پیشین ، بخش شکار با ۲/۲۸۶ پسین و ۰/۹۸۲ پیشین ، صنایع غذایی کنسرو

شده با ۱/۱۶۹ پسین و ۱/۴۸۲ پیشین، صنایع غیر فلزی با ۱/۴۰۶ پسین و ۱/۱۲۹ پیشین از جمله بخشهایی هستند که بمنظور تقویت آنها بایستی اقدام به سرمایه گذاری کرد. با توجه به میزان صادرات بخش کشاورزی برابر ۷۶۶۵ میلیون ریال که از بخشهای عمده در صادرات کشور است (با مراجعه به جدول شماره یک) و از جهت ارتباط این بخش که پرداخت کننده عوامل تولید به بخشهای دیگر است (۴/۰۷۷ پسین تولیدات داخلی) و با توجه به ارتباط بخش صنایع غذایی کنسرو شده (۱/۶۲۴ پیشین تولیدات داخلی) با بخشهایی که از آنها عوامل تولید را دریافت میکند لازم است توان تولیدی بخش کشاورزی را به منظور استفاده از بخش صنایع غذایی کنسرو شده در جهت افزایش صادرات تقویت کرد (زیرا بخش کشاورزی از بخشهایی مهم پرداخت کننده عوامل تولید به بخش صنایع غذایی کنسرو شده است). همچنین در این خصوص بخش نساجی با ۱/۹۷۷ پسین و ۰/۹۷۹ پیشین ضرایب داده - ستانده فنی از زمره بخشهای مهم در جهت افزایش صادرات است.

از طرفی بخش تصفیه نفت با ۳۴۱۰۹ میلیون ریال ارزش صادرات از جمله بخشهای مهم صادراتی کشور است (جدول شماره یک). از سوی دیگر بخش فوق با ۱/۴۷۸ پسین و ۰/۷۵۳ - پیشین فنی بخش مهمی است که با سرمایه گذاری مناسب روی آن میشود نفت خام را بصورت تصفیه شده و یا مشتقات آن صادر کرد و میزان درآمد ارزی را افزایش داد. چراکه این بخش نه تنها میتواند خود ارتباط قوی با بخشهای بعد از خود از جهت پرداخت عوامل تولید داشته باشد بلکه با توجه به پائین بودن میزان ضرایب پیشین آن ارتباط ضعیفتری با بخشهای قبلی خود دارد. همچنین ارتباط بیشتر آن هم ناشی از دریافت نفت بعنوان مواد اولیه است، بطوریکه در بررسی ارتباط پیشین آن ملاحظه میشود که این ارتباط بطور کل ۰/۷۵۲ و از لحاظ تولیدات داخلی ۰/۸۲۵ است. (۱)

جمع بندی

در این فصل از جدول داده - ستانده اقتصاد ایران مربوط به سال ۱۳۶۳ استفاده و وضعیت هر بخش در رابطه با صادرات بررسی شد تا ارتباط بخشهای مختلف با آن در جهت روشن شدن تنگناها و وابستگیها و امکانات افزایش آن مشخص شود.

با این بررسی ملاحظه میشود بخش نفت خام و گاز طبیعی، تصفیه نفت، قالیچه و قالیچه چرم و پوست مواد معدنی و میوه جات و سبزیجات به ترتیب بیشترین سهم را در کل صادرات کشور داشته اند. از جهت دیگر مشاهده میشود بخشهای قالی و قالیچه، صنایع آشامیدنی، صنایع کشف پلاستیکی، عمدتاً "بخشهای صادرکننده خالص هستند، زیرا نسبت صادرات بر واردات آنها بسیار بالا است."
- برای بررسی بیشتر به ضمیمه ج مراجعه شود.

همچنین با استفاده از جدول فراز و نشیب بررسی کردیم که به منظور افزایش صادرات در بخشهایی مانند ماشین آلات و تجهیزات صنعتی، فلزهای ساختمانی، ماشینهای موتوری، قالبی و قالبیچه، تولیدات کاغذ، لازم است میزان واردات افزایش یابد، و این بدلیل آن است که این بخشها به واردات شدیداً

وابسته است *

در سال ۱۳۷۰ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۰۰ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۷۱ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۳۷۲ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۷۳ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۳۷۴ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۷۵ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۳۷۶ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۷۷ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۳۷۸ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۷۹ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۳۸۰ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۸۱ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود.

در سال ۱۳۸۲ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۸۳ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۳۸۴ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۸۵ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۳۸۶ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۸۷ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۳۸۸ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۸۹ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۳۹۰ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۹۱ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود.

در سال ۱۳۹۲ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۹۳ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود.

در سال ۱۳۹۴ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۹۵ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۳۹۶ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۹۷ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۳۹۸ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۳۹۹ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۴۰۰ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۴۰۱ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود. در سال ۱۴۰۲ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) و در سال ۱۴۰۳ (مبلغ صادرات: ۱۷۲۹۱ میلیارد ریال) بود که نسبتاً برابر بود.

- در این قسمت هدف نشان دادن نیازهای وارداتی و میزان واردات بخشهای مختلف اقتصادی و همچنین وابستگی و ارتباط پسین و پیشین بخشهای مختلف اقتصادی بایکدیگر است .
- در این بررسی (بررسی وابستگیهای بخشهای مختلف به یکدیگر از نظر واردات) از جداول زیر از جدول داده - ستانده اقتصاد ایران سال ۱۳۶۳ بمنظور بازگو کردن مسائل استفاده شده است .
- از جدول شماره ۹ جدول داده - ستانده ۱۳۶۳ برای بیان نیازهای وارداتی مستقیم و غیرمستقیم بخشهای اقتصادی .
- از جدول شماره ۱ جدول داده - ستانده ۱۳۶۳ برای بیان وابستگیهای بخشهای مختلف .
- از جدول شماره ۸ جدول داده - ستانده برای بیان ارتباطات پیشین و پسین .
- از جدول شماره ۵ (لئونتیف) جدول داده - ستانده ۱۳۶۳ برای بیان کلنهاده های موردنیاز هر بخش .

الف - بررسی وابستگی بخشهای مختلف بیکدیگر از نظر نیازهای وارداتی :

در اینجا از جدول شماره (۱-۱)* که از جدول شماره ۱ داده - ستانده اقتصاد ایران برای سال ۱۳۶۳ استخراج شده استفاده میشود . از بررسی جدول (۱-۱) و ارقام مربوط به واردات نهادههای واسطه ای میبینیم که برخی بخشها وابستگی بیشتری به سایر بخشها برای تامین واردات کالاها و خدمات مورد نیاز خود دارند . همچنین جدول فوق چگونگی دریافت نیاز وارداتی بخش مورد نظر را از سایر بخشها نشان میدهد . به عبارت دیگر نشان میدهد که بخش مورد نظر بیشترین نیاز خود را از چه بخشهایی تامین میکند که در اینجا میتوان وابستگی های بخشهای مختلف اقتصادی را بهتر دید .

بخشهایی که دارای بیشترین رقم واردات نهاده های واسطه ای هستند بخشهای وابسته تر است که در بررسی جدول داده - ستانده سال ۱۳۶۳ این بخشها عبارتند از :

* به جدول (۱-۱) در ضمیمه " د " مراجعه شود .

جدول الف

(ارقام به میلیون ریال)

بخشها	واردات نهاده واسطه	تولید	۱۰۰ x واردات نهاده های
			<u>واسطه های تولید</u>
ساختمان سازی	۱۱۹۲۱۱	۲۰۳۲۵۰۰	۵/۹
دفاع	۹۷۰۴۹	۹۴۹۵۳۹	۱۰/۲
وسایل نقلیه موتوری	۸۵۳۳۷	۲۴۲۴۶۵	۳۵/۲
ریسندگی و بافندگی	۵۲۳۷۳	۳۱۷۸۲۴	۱۶/۵
مجمولات کشاورزی	۴۱۳۴۶	۲۳۲۴۰۹۰	۱/۸
آرد سازی	۳۸۹۰۴	۵۶۵۶۶۴	۶/۹
صنایع آهن و فولاد	۳۷۷۴۰	۱۷۳۷۶۶	۲۱/۷

پس می بینیم که بخشهای ساختمان ، دفاع ، وسایل نقلیه موتوری ، ریسندگی و بافندگی ، کشاورزی ، آرد سازی ، آهن و فولاد برای تامین داده مربوط به کالا و خدمات مورد نیازشان بیشتر از سایر بخشها به واردات (کالاها و خدمات) نیاز دارند که باید از واردات سایر بخشها تامین کنند .

بعنوان مثال بخش ساختمان برای هر ۱۰۰ ریال تولید باید حدود ۵/۹ ریال واردات داشته باشد . حال به منظور بررسی وابستگی بین بخشهای مختلف می بینیم که هر یک از بخشهایی که در بالا ذکر شد برای تامین نیلزه های وارداتی خود به کدام بخش یا بخشهایی وابسته تر است .

جدول ب - ۱

شماره بخش طبق

شماره بخش طبق	بخش ساختمان (۷۰)	واردات (داده مورد نیاز بخش ساختمان)	درصد نیاز
۴۶	صنایع آهن و فولاد	۵۶۶۲۶	۴۷/۵
۵۵	صنایع تجهیزات اداری و سایر دستگاهها و لوازم غیر برقی	۲۰۹۹۵	۱۷/۶
۵۰	محصولات فلزی ساختمانی	۱۵۳۰۹	۱۲/۸
	محصولات فلزی فابریکی	۶۴۶۴	۵/۴
۵۱	بجز دستگاهها و تجهیزات		
۱۹	صنایع ریسندگی و بافندگی	۳۸۴۷	۳/۲
۴۵	صنایع فلزات غیر آهنی	۳۲۰۴	۲/۷
-	سایر بخشها	۱۲۷۶۶	۱۰/۸
	کل نهاده واسطه ای بخش ساختمان	۱۱۹۲۱۱	۱۰۰

در بخش ساختمان ملاحظه میشود که این بخش به بخش آهن و فولاد بیشتر از سایر بخشها وابسته است و حدود ۴۷/۵ درصد از نیازهای وارداتی خود را باید از این بخش تامین کند، همچنین بعد از بخش آهن و فولاد به ترتیب بخشهای تجهیزات اداری و سایر دستگاههای غیر برقی، محصولات غیر فلزی ساختمانی، محصولات فلزی فابریکی ۰۰۰ (با توجه به جدول ب- ۱) نیاز وارداتی دارد.

(ارقام به میلیون ریال)

جدول ب- ۲

بخش دفاع (۸۹)	نیاز وارداتی	درصد
تجهیزات اداری و سایر دستگاهها و لوازم غیر برقی	۹۵۴۶۵	۹۸/۴
۵۵		
سایر صنایع دستگاهها و لوازم برقی	۷۴۲	۰/۸
۶۰		
دیگر محصولات صنعتی	۲۴۲	۰/۳
۶۶		
سایر بخشها	۶۰۰	۰/۵
-		
کل واردات نهاده واسطه‌ای بخش دفاع	۹۷۰۴۹	۱۰۰

بخش دفاع ۹۸/۴٪ نیازهای وارداتی خود را از بخش "تجهیزات اداری و سایر دستگاهها و لوازم غیر برقی" یعنی بخش ۵۵ جدول داده - ستانده تامین میکند و میتوان گفت که کلاً "به این بخش وابسته است".

(ارقام به میلیون ریال)

جدول ب- ۳

بخش وسایع نقلیه موتوری (۶۲)	نیاز وارداتی	درصد
شماره بخش طبق جدول داده ستانده		
صنعت وسایل نقلیه موتوری	۷۳۵۴۹	۸۶/۲
۶۲		
صنایع آهن و فولاد	۳۷۸۶	۴/۴۴
۴۶		
سایر دستگاهها و لوازم برقی	۲۹۱۶	۳/۴
۶۰		
لاستیک روئی و توتئی و دیگر محصولات لاستیکی	۲۱۵۳	۲/۵
۴۰		
سایر بخشها	۲۹۳۳	۳/۴۶
-		
کل واردات نهاده واسطه‌ای بخش وسایل نقلیه موتوری	۸۵۳۳۷	۱۰۰

بخش وسایل نقلیه موتوری بیشتر از هر بخش به واردات بخش خود وابسته است (۸۶/۲) و داده مورد

نیازش را باید از طریق واردات خود تامین کند.

جدول ب- ۴

درصد	نیاز وارداتی	ریسندگی وبافندگی (۹)
۵۸/۶	۳۰۶۹۳	صنایع الیاف مصنوعی رنگد و لاک ۳۵
-	۰	قالی وقالیچه ۲۲
۳۳/۹	۱۷۷۷۳	صنایع ریسندگی وبافندگی ۱۹
۷/۵	۳۹۰۶	چهارپایان اهلی وشکار ۲
-	۰	صنایع پوشاک به استثنای کفش ۲۴
۱۰۰	۵۲۳۷۳	کل واردات نهاده واسطه‌ای بخش ریسندگی

بخش ریسندگی ۵۸/۶ درصد از کالاها و خدمات مورد نیازش را باید از طریق واردات بخش الیاف مصنوعی و رنگد و لاک و همچنین ۳۳/۹ درصد دیگر از نیازش را از بخش ریسندگی و بافندگی تامین کند.

جدول ب- ۵

(ارقام به میلیون ریال)

درصد نیاز (درجه وابستگی)	نیاز وارداتی	بخش کشاورزی (۱)	شماره طبق جدول داده - ستانده
۸۹/۷	۳۷۱۰۴	کود و سموم	۳۴
۴/۱	۱۶۹۸	کشاورزی	۱
۲/۸	۱۱۴۶	لاستیک توتی و روئی و دیگر محصولات لاستیکی	۴۰
۲/۵	۱۰۳۵	صنایع ماشین آلات و وسایل کشاورزی	۵۳
۰/۹	۳۶۳	سایر بخشها	-
۱۰۰	۴۱۳۴۶	کل واردات نهاده واسطه‌ای بخش کشاورزی	

بخش کشاورزی وابستگی شدیدی به واردات کود و سموم دارد که حدود ۸۹/۷ درصد نیازش را از واردات این بخش دریافت میکند که البته با توجه به تکمیل پروژه های تولید کود در سال ۱۳۶۸ این درصد کاهش مییابد.

جدول ب- ۶

(ارقام به میلیون ریال)

درصد نیاز	نیاز وارداتی	بخش آردسازی (۱۳)
۹۱/۶	۳۵۶۱۹	بخش کشاورزی ۱

۵۲	موتور و توربین	۱۴۷۵	۳/۸
۲۰	صنایع نساجی به استثنای لباسهای بافتنی	۱۳۲۴	۳/۴
-	سایر بخشها	۴۸۶	۱/۲
	کل واردات نهاده واسطه‌های بخش	۳۸۹۰۴	۱۰۰

همینطور بخش آردسازی به بخش کشاورزی وابسته است و بخش آهن و فولاد به خودش وابستگی

شدیدی دارد.

جدول ب-۷ (ارقام به میلیون ریال)

شماره بخش جدول - داده ستانده	آهن و فولاد (۴۶)	نیاز وارداتی	درصد نیاز
۴۶	صنایع آهن و فولاد	۳۲۴۲۸	۸۵/۹
۶	سایر معادن	۲۸۹۴	۷/۷
۳۳	صنایع محصولات شیمیایی صنعتی	۱۲۶۵	۳/۳۵
-	سایر بخشها	۱۱۵۳	۳/۰۵
	کل واردات نهاده های واسطه‌های مورد	۳۷۷۴۰	

نیاز

بخش آهن و فولاد برای تولید ۱۷۳۷۶۶ میلیون ریال، نیاز وارداتی به ارزش ۳۷۷۴۰ میلیون ریال دارد که از این مقدار حدود ۳۵۶۱۹ میلیون ریال را که حدود ۹۲٪ میشود باید از بخش واردات - بخش آهن و فولاد (خودش) دریافت کند. باین بررسی میبینیم که برای رهایی از وابستگی ابتدا باید وابستگی بین بخشهای مختلف اقتصادی را دقیقاً مورد بررسی قرار داد.

همچنین از بررسی جدول (۲-۲) ارقام مربوط به تقاضای واسطه‌های نیز میتوان وابستگیهای

بخشهای مختلف اقتصاد را با بخش مورد نظر مورد مطالعه قرار داد.

مطالعه ارقام تقاضای واسطه‌های به ارزش خریداران نشان میدهد که چه بخشهایی بیشترین

داده مورد نیاز بخشهای دیگر را تامین میکند. به عبارت دیگر کدام بخشها بیشتر مورد نیاز سایر

بخشها برای تامین وبدست آوردن داده مورد نیازشان است.

از بررسی جدول (۲-۲) ارقام مربوط به تقاضای واسطه‌های حدود ۱۸ بخش را میتوان پیدا کرد

که دارای بیشترین رقم تقاضای واسطه‌های است که به ترتیب در جدول جداگانه (ج-۱) آورده شده

بطورکلی بخشهای :کشاورزی با ۱۴۶۸۴۱۹ میلیون ریال ،چهار پایان و شکار با ۸۸۱۷۶۹ میلیون ریال ، محصولات آهن و فولاد با ۲۷۶۴۶۱ میلیون ریال ، به ارزش خریداران مقام اول تاسوم تقاضای واسطه‌های رادارا است که نشان دهنده کلیدی بودن این بخشها در پاسخ به نیازهای سایر بخشها است . این مسئله میتواند در زمینه برنامه ریزی صنعت مفید باشد و اهمیت دادن به بخشهای فوق و اولویت دادن به آنها در تامین نیازهای داخلی مورد توجه قرار گیرد (ج-۱)

اما اگر بخواهیم وابستگی بخشها رابه واردات ببینیم و اینکه بخشهایی که دارای بیشترین تقاضای واسطه‌ای هستند چه میزان از این تقاضای واسطه‌ای باید از طریق واردات تامین گردد میبینیم که برخی از بخشها با وجود بالا بودن تقاضای واسطه‌ای آنها وابسته به واردات نیستند و قادرند از طریق تولیدات داخلی این تقاضاها را برطرف کنند . مثلا " بخش ۱۳ جدول داده ستانده اقتصاد ایران (آرد سازی) با تقاضای واسطه‌ای به ارزش خریداران حدود ۳۱۶۷۴۴ میلیون ریال که از نظر تقاضای واسطه‌ای در اولویت چهارم قرار دارد برای پاسخگویی به این تقاضای واسطه‌ای فقط از ۳۸۴ میلیون ریال واردات استفاده میکند . به عبارت دیگر فقط به ۰/۰۸ درصد از تقاضاهای واسطه‌ای از صنعت فوق توسط واردات پاسخ گفته میشود که رقم واردات بخش فوق (۳۸۴) نسبت به کل واردات حدود ۱/۸ درصد است . یعنی ۹۸/۲٪ از واردات این بخش برای مصرف و ۱/۸٪ برای تولید صرف میشود . به دیگر سخن افزایش واردات بخش فوق در جهت گسترش تولیدات داخلی نیست و با توجه به جدول ۹ داده - ستانده (که بعدا " به تفصیل در مورد آن بحث خواهیم کرد) و همچنین جدول الف و جدول ب - ۶ همین گزارش میبینیم که بخش فوق دارای (Back ward LINKING) ارتباط پسین بالائی است که حدود ۱/۴۱ است و با توجه به جدول ب - ۶ عمدتا " این ارتباط پسین را بیشتر با بخش کشاورزی دارد زیرا حدود ۹۱/۶٪ از نهاده های مورد نیازش را از بخش فوق تامین میکند . البته بخش آرد سازی با توجه به جدول ۹ داده - ستانده ارتباط پسین داخلی قوی دارد و رقم ۱/۴۸ (Dome stic Back ward) را دارا است . لذا در گسترش صنعت فوق باید بیشتر تکیه برگسترش تولیدات داخلی (بخش کشاورزی) در ارتباط با کالاهای واسطه‌ای مورد نیاز این بخش کرد . بخش کشاورزی که دارای بیشترین رقم تقاضای واسطه‌ای است فقط ۴/۷ درصد از این تقاضاهای واسطه‌ای را از طریق واردات دریافت میکند ولی ۹۹/۶ درصد از واردات خود را بعنوان کالای واسطه‌ای بین سایر بخشها توزیع میکند . به عبارت دیگر واردات بخش فوق بیشتر در کانال تولید مصرف میشود و کمتر بطرف مصرف کشیده میشود لذا افزایش واردات بخش فوق میتواند بنفع افزایش تولیدات داخلی در بخشهای دیگر

استخراج شمه از جدول (۲-۳)

(ج-۱)

شماره طبق جدول	تقاضای واسطه‌ای		تقاضای واسطه‌ای		کل واردات	کل واردات	واردات برای تعاضای واسطه‌ای
	واردات	بهارزش خریداران	تقاضای واسطه‌ای	تقاضای واسطه‌ای			
۱	کشاورزی	۶۹۱۵۹	۱۴۴۸۲۱۹	۲/۷	۶۹۲۱۳	۹۹/۶	
۲	چهارپایان و شکار	۵۳۱۳	۸۸۱۷۶۹	۰/۶	۸۰۹۷	۶۵/۶	
۴۶	صنایع آهن و فولاد	۱۰۱۲۱۵	۳۷۶۶۶۱	۳۶/۹	۱۰۱۶۰۷	۹۹/۷	
۱۳	آرد ساری	۳۸۲	۳۱۶۲۲۲	۰/۰۸	۲۱۲۱۴	۱/۸	
	تجهیزات اداری و سایر	۱۳۶۱۸۰	۱۹۷۶۹۵	۶۶/۶	۱۹۵۹۳۰	۷/۶۷	
۵۵	لوازم و دستکاهای غیربرقی	۱۳۳۶۷	۱۹۰۵۵۹	۷/۸	۳۵۱۹۷	۲۰/۸	
۳۸	صنایع پالایش نفت	۳۶۸۱۸	۱۸۱۵۲۱	۳۵/۸	۸۳۶۳۵	۵۶/۰۰	
۱۹	صنایع پسته‌نگی و بافندگی	۷۴۲۸۳	۱۶۵۲۳۵	۴۴/۹	۱۱۲۲۲۱	۲۰/۸	
۶۲	صنعت وسایل نقلیه موتوری	۲۸۰۱۹	۱۴۵۰۲۹	۳۳/۱	۲۸۸۷۶	۹۸/۲	
۳۵	صنعت الیاف مصنوعی	-	۱۱۷۲۲۱	-	-	-	
۷۰	رنگ و لاک	۳۶۳۹	۱۰۹۹۳۲	۳/۳	۳۶۳۹	۱۰۰	
۶	دیگر معادن	۲۲۸۰	۹۰۹۹۶	۲/۵	۲۶۸۷	۸۷/۹	
۴۴	محصولات ذغالساز صنعتی	۶	۸۹۱۲۷	۱۵/۴	۷	۸۵/۷	
۴۲	سیمان، گچ و آهک	۱۳۶۹۶	۸۳۴۱۹	۲۱/۲	۳۴۳۳۹	۳۸/۸	
۶۰	سایر دستکاهای ولواربرقی	۱۵۴۷۲	۷۲۸۳۲	-	۳۱۸۰۱	۲۸/۷	
۵۰	صنعت و محصولات فلزی	۲۶۸۱۷	۵۶۲۵۹	۲۷/۵	۲۸۸۸۶	۹۲/۰۰	
	صنایع فلزات اساس غیرآهنی	۲۱۴۹۷	۵۶۲۲۲	۳۸/۲	۲۷۷۱۴	۷۷/۶	
۴۰	لاستیک توتی و توتی انومیل	۳۷۲۱۲	۵۴۲۶۴	۶۸/۳۲	۳۷۲۱۲	۹۹/۱۶	
۳۴	دیگر محصولات لاستیکی	-	-	-	-	-	
	کود و سموم	-	-	-	-	-	

به جدول (۲-۲) مراجعه شود.

نیز باشد و در اینجا لزوم قرار دادن تعرفه های حمایتی و لغو سود بازرگانی و لغو سایر سیاستهای محدودیت واردات در مورد صنعت فوق میتواند مفید واقع شود .

باتوجه به جدول ۹ داده - ستانده میبینیم که بخش فوق ارتباط پسین فنی حدود ۰/۸۲ و داخلی ۰/۸۹ و ارتباط پیشین فنی بسیار بالا حدود ۴/۲ و داخلی ۴/۱ دارد . اهمیت بخش کشتاورزی در سیاستهای توسعه اقتصادی و کلیدی بودن بخش فوق برای گسترش صنایع داخلی کشور بسیار این بررسی بهتر نمود پیدا میکند .

همچنین بخش ۳۴ از جدول داده - ستانده اقتصاد ایران کود و سموم با تقاضای واسطه های به ارزش خریداران حدود ۵۴۴۶۴ میلیون ریال است که در پاسخگوئی به تقاضاهای واسطه های در اولویت هجدهم قرار میگیرد و حدود ۶۸/۳۲ درصد از تقاضاهای واسطه ایش را از طریق واردات دریافت میکند . رقم واردات برای تقاضاهای واسطه های بخش فوق حدود ۳۷۲۱۲ میلیون ریال است که نسبت به رقم کل واردات بخش فوق که ۳۷۳۳۶ میلیون ریال است چیزی حدود ۹۹/۶ درصد می باشد یعنی بخش فوق تقریباً " تمام تقاضاهای واسطه ایش را از طریق واردات دریافت میکند .

اما رابطه پسین و پیشین بخش فوق اندکی در سیاست گذاری بجا میماند . ارتباط پسین بخش فوق چه فنی و چه داخلی حدود ۰/۹۸ و ارتباط پیشین بخش فوق چه فنی و چه داخلی حدود ۰/۷۳ است که نشان دهنده ارتباط بخش فوق با بخشهای قبل و بعد از خودش است . لذا لزومی برای گسترش واردات بخش فوق بمنظور افزایش تولیدات داخلی احساس نمیشود .

از بررسی جداول ب - ۱ و ب - ۲ - ۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰ ب - ۷ ملاحظه میشود که بخش ساختمان سازی ۴۷/۵ درصد واردات نهاده های واسطه های خود را از طریق واردات صنایع آهن و فولاد تامین میکند . کل واردات واسطه های بخش فوق (ساختمان سازی) به تولید خودش حدود ۵/۹ درصد است . به عبارت دیگر بخش ساختمان سازی برای تولید ۲۰۳۲۵۰۰ میلیون ریال احتیاج به ۱۱۹۲۱۱ میلیون ریال نهاده واسطه های دارد که ۴۷/۵ درصد آنرا واردات صنایع آهن و فولاد تامین میکند .

بخش دفاع بیشترین نیاز وارداتی خود را برای تولید ۹۴۹۵۳۹ میلیون ریال ، از واردات بخش "تجهیزات اداری و سایر دستگاههای و لوازم برقی " تامین میکند، یعنی حدود ۹۸/۴ درصد نیاز وارداتیش از بخش فوق تامین میشود . بخش وسایل نقلیه موتوری برای تولید ۲۴۲۴۶۵ میلیون ریال بیشترین نیاز وارداتیش را از خودبخش صنعت وسایل نقلیه موتوری تامین میکند و نسبت واردات به تولیدش حدود ۳۵/۲ درصد است . همچنین بخش زیستدگی و بافندگی بیشتر به واردات بخش صنایع الیاف مصنوعی ، بخش کشاورزی و به واردات کود و سموم ، بخش آرد سازی به بخش کشاورزی و صنایع آهن و فولاد به خود واردات -

صنایع آهن و فولاد وابسته است .

از بررسی ارقام تقاضای واسطه‌ای به ارزش خریداران ملاحظه میشود که بخشهای کشاورزی، چهار-پایان و شکار و صنایع آهن و فولاد بیشترین رقمهای تقاضای واسطه‌ای را دارا است . به عبارت دیگر صنایع فوق کلیدی است .

همچنین از مطالعه ارقام مربوط به واردات تقاضای واسطه‌ای ملاحظه میشود که واردات برخی بخشها مثلا " صنایع آرد سازی بیشتر درجهت مصرف است . در بین دیگر اقلام مربوط به واردات تقاضای واسطه‌ای بخش کشاورزی دارای بیشترین رقم تقاضای واسطه‌ای است ، و در حدود ۴/۷ درصد این تقاضاها را از طریق واردات پاسخ میدهد که حدود ۹۹/۶ درصد از واردات بخش کشاورزی میباشد .

بعبارت دیگر بیشتر واردات بخش کشاورزی در کانال تولید مصرف میشود. و بدلیل ارتباط پیشین قوی بخش کشاورزی گسترش بخش فوق باید در اولویت قرار گیرد . همچنین بخش کود و سموم تقریبا " تمام تقاضای واسطه‌ایش را از طریق واردات دریافت میکند، یعنی تقریبا " واردات بخش فوق درجهت تولید بکار برده میشود .

حال باید ببینیم که چه بخشهایی بیشترین و اذدات را از بخشهای فوق دریافت میکنند به عبارت دیگر بخشهای مورد نظر بین چه بخشهای واردات خود را توزیع میکنند .

اگر بخشهای مندرج در جدول ج-۱ را بر اساس واردات برای پاسخگویی به تقاضای واسطه‌ای و همچنین نسبت ($100 \times$ واردات برای تقاضای واسطه‌ای) در نظر بگیریم جدولی بصورت تقاضای واسطه‌ای

ج-۲ خواهیم داشت . میبینیم که بخش تجهیزات اداری و سایر لوازم و دستگاههای غیر برقی (بخش ۵۵ جدول داده - ستانده) ۶۶/۶ درصد از تقاضاهای واسطه‌ای خود را از طریق واردات پاسخگو است و حدود ۶۷٪ کل وارداتش را در کانال تولید صرف میکند، همینطور برای سایر بخشها جدول بیانگر نکات بالا است .
(۱)

۱- جدول ۱-۱ اطلاعات جامعی در این زمینه بما میدهد .

جدول ج - ۲

استخراج شده از جدول (۲ - ۲)

اسامی بخشها	واردات برای تقاضای واسطه‌ای	واردات تقاضای واسطه‌ای تقاضای واسطه‌ای × ۱۰۰
تجهیزات اداری و سایر لوازم و دستگاههای غیربرقی	۱۳۶۱۸۰	۶۶/۶
آهن و فولاد	۱۰۱۲۱۵	۲۶/۹
وسایل نقلیه موتوری	۷۴۲۸۳	۴۴/۹
الیاف مصنوعی ، رنگد و لاک	۴۸۰۱۹	۳۳/۱
ریسندگی و بافندگی	۴۶۸۱۸	۲۵/۸
کود و سموم	۳۷۲۱۲	۶۸/۳۲

حال برای بررسی چگونگی توزیع واردات (عرضه واردات) هر بخش اقتصاد بین سایر بخشها میتوان از میان بخشهایی که بیشترین واردات را برای پاسخگویی تقاضای واسطه‌ای بخش های کلیدی دارند (جدول ج - ۳) این مطالعه را انجام داد .

جدول ج - ۳

جدول توزیع واردات تقاضای واسطه‌ای هر بخش به سایر بخشها

تجهیزات اداری و سایر لوازم و دستگاههای غیر برقی	عرضه واردات	درصد عرضه واردات
محصولات فلزی فابریکی بجز دستگاهها	۲۱۸۰	۱/۶
تجهیزات اداری و سایر لوازم و دستگاه - های غیر برقی	۱۱۲۶۷	۸/۳
ساختمان	۲۰۹۹۸	۱۵/۴
دفاع	۹۵۴۶۵	۷۰
و سایر بخشها	۶۲۷۰	۴/۷
واردات بخش تجهیزات اداری برای پاسخگویی به تقاضاهای واسطه‌ای	۱۳۶۱۸۰	۱۰۰

ملاحظه میگردد که بخش ۵۵ جدول داده - ستانده (تجهیزات اداری و سایر لوازم و - دستگاههای غیر برقی) واردات خود را بیشتر در اختیار بخش دفاع قرار میدهد و عمدتاً "

داده های این بخش را تامین می‌نماید و همانطور که در جدول ب - ۲ دیدیم ۹۸/۴ درصد نیازهای وارداتی بخش دفاع از طریق بخش تجهیزات اداری و سایر لوازم دستگاههای غیر - برقی تامین میگردد .

جدول ج - ۴

جدول توزیع واردات تقاضای واسطه‌ای هر بخش به سایر بخشها

	بخش آهن و فولاد	عرضه واردات	درصد عرضه واردات
۴۶	صنایع آهن و فولاد	۳۲۴۲۸	۳۲
۵۰	محصولات فلزی ساختمانی	۶۲۵	۰/۶
۷۰	صنایع ساختمان سازی	۵۶۶۲۶	۵۵/۹۵
-	سایر بخشها	۱۱۵۳۶	۱۱/۴۵
	واردات بخش آهن و فولاد برای - پاسخگویی به تقاضای واسطه‌ای	۱۰۱۲۱۵	۱۰۰

جدول ج - ۵

	بخش وسایل نقلیه موتوری	عرضه واردات	درصد عرضه واردات
۶۲	وسایل نقلیه موتوری	۷۳۵۴۹	۹۹
-	سایر بخشها	۷۳۴	۱
	واردات بخش وسایل نقلیه موتوری برای پاسخگویی به تقاضای وارداتی	۷۴۲۸۳	۱۰۰

جدول ج - ۶

جدول توزیع واردات تقاضای واسطه‌ای هر بخش به سایر بخشها

	بخش الیاف مصنوعی رنگ و لاک	عرضه واردات	درصد عرضه واردات
۷۰	ساختمان	۲۹۸۵	۶/۲
۳۵	بخش الیاف مصنوعی رنگ و لاک	۷۵۶۷	۱۵/۸
۴۰	لاستیک توئی و روئی و دیگر محصولات لاستیکی	۱۸۵۰	۳/۹
۱۹	ریسندگی و بافندگی	۳۰۶۹۳	۶۳/۹
	سایر بخشها	۴۹۲۴	۱۰/۲
۰۰۰	واردات بخش الیاف مصنوعی رنگ و لاک	۴۸۰۱۹	۱۰۰

جدول ج-۷

بخش ریسندگی و بافندگی	عرضه واردات	درصد عرضه واردات
ریسندگی و بافندگی	۱۷۷۷۳	۳۸
پوشیدنی به استثنای کفش	۱۲۱۹۰	۲۶
قالی و قالیچه	۷۶۸۲	۱۶/۴
سایر بخشها	۹۱۷۲	۱۹/۶
	۴۶۸۱۸	۱۰۰

جدول ج-۸

بخش کود و سموم	عرضه واردات	درصد عرضه واردات
کشاورزی	۳۷۱۰۴	۹۹/۷
واردات بخش کود و سموم برای پاسخگوئی به تقاضای واسطه‌ای	۳۷۲۱۲	

باتوجه به پیوندهای پسین و پیشین بخش تجهیزات اداری و سایر لوازم و دستگاههای غیر برقی میبینیم که پیوند پسین بخش فوق چه فنی و چه داخلی حدود ۰/۹، و پیوند فنی پیشین برابر ۰/۰۸۶/۱ و داخلی ۰/۸۶۷/۱ است. باتوجه به جدول ج-۳ میتوان گفت که رقم ۰/۰۸۶/۱ در مورد پیوند پیشین عمده‌اش مربوط به بخش دفاع است. باتوجه به پیوندهای پسین و پیشین بخش دفاع که پائین است گسترش واردات بخش تجهیزات اداری ۰۰۰۰ فقط بستگی به سیاستهای دولت و زمینه‌های امنیت و دفاع مملکت دارد و گرنه گسترش واردات بخش تجهیزات اداری ۰۰۰ و بالا بودن تقاضای واسطه‌ای بخش فوق در جهت گسترش تولیدات داخلی نخواهد بود.

بخش آهن و فولاد یعنی بخش ۴۶ جدول داده‌ستانده، حدود ۵۶ درصد از واردات خود را برای پاسخگوئی به تقاضاهای واسطه‌ای در اختیار بخش ساختمان قرار میدهد. همانطور که در جدول ب-۱ دیدیم بخش ساختمان شدیداً به بخش آهن و فولاد وابسته است.

وسایل نقلیه موتوری ۹۹ درصد از واردات خود را به خود بخش وسایل نقلیه موتوری توزیع میکند. این بخش شدیداً به واردات خودش وابسته است و باتوجه به ارتباط پسین و پیشین بخش فوق (ارتباط پسین فنی ۱/۰۱ و پیشین ۱/۲ و پسین داخلی ۰/۹ و پیشین ۱) اهمیت بخش حمل و نقل را در تجارت خارجی نشان میدهد. بخش الیاف مصنوعی رنگ و لاک (بخش ۳۵ جدول داده - ستانده) ۶۳/۹ درصد از واردات خود را به بخش ریسندگی و بافندگی عرضه میکند.

وبخش ریسندگی و بافندگی و باتوجه به جدول ب - ۵۸/۶۰۴ درصد از نیازهای وارداتی (داده های مورد نیاز) خود را از بخش فوق دریافت میکند . همچنین از جدول ۹ داده - ستانده (پیوندهای پسین و پیشین) ملاحظه میشود که باتوجه به بالا بودن ارقام مربوط به پیوندهای پیشین بخشهای فوق گسترش واردات این بخشها عمدتاً " میتواند در جهت افزایش تولیدات داخلی مفید باشد . در اینجا باید گفت که قالی و قالیچه ۱۶/۴ درصد از داده های مورد نیاز خود را از واردات بخش ریسندگی و بافندگی تامین میکند . باتوجه به توسعه صادرات غیر نفتی که فرش قلم عمده ای از آن را تشکیل میدهد واردات بخش ریسندگی و بافندگی میتواند در این جهت مفید واقع شود . همچنین بخش کشاورزی ۹۹/۷ درصد از واردات خود را به بخش خودش عرضه میکند . باتوجه به ارتباط پسین و پیشین بخش کشاورزی که قبلاً " هم در مورد آن صحبت شد اهمیت بخش فوق در برآورد تقاضاهای واسطه ای و به عبارت دیگر تامین داده های مورد نیاز بخشهای دیگر بیشتر مشخص میشود و لزوم گسترش و توسعه تولیدات بخش کشاورزی احساس میشود .

ب - بررسی میزان واردات بخشهای مختلف :

در این بررسی از جدول (۵ - ۱) استفاده شده است که در این جدول بخشهای مختلف به ترتیب دارا بودن بیشترین رقم واردات آورده شده اند .
ضمناً " جدول (د : ۱) از جدول (۲-۲) استخراج شده است و همانطور که در مقدمه توضیح داده شد در تهیه جدول (۲-۲) از جدول ۱ داده - ستانده و همچنین برخی محاسبات دیگر استفاده شده است .

از مطالعه جدول (د-۱) ملاحظه میشود که بخش تجهیزات اداری و سایر لوازم برقی (بخش ۵۵ جدول داده - ستانده) با ارزش ۱۹۵ میلیارد ریال دارای بیشترین رقم وارداتی است که بالغ بر ۵۵/۷ درصد تقاضای داخلی است . یعنی برای تامین تقاضای داخلی به واردات وابسته است و قطع واردات بخش فوق این بخش را در پاسخگوئی به تقاضای داخلی تا حدودی فلج خواهد کرد . همانطور که قبلاً " گفتیم بخش فوق وارداتش عمدتاً " درکانال تولیدی نمیباشد و بیشتر وارداتش را به بخش دفاع و برآوردن نیازهای این بخش اختصاص داده است که این هم ، بستگی به سیاستهای امنیتی دارد و تغییر در میزان واردات بخش فوق بستگی به اهداف سیاسی دارد .

جدول (د-۱)

ارقام به میلیون ریال

استخراج شده از جدول (د-۲)

اسامی بخشها	تقاضای داخلی	کل واردات	تولید	واردات ×۱۰۰ تقاضای داخلی
تجهیزات اداری و سایر لوازم غیر برقی	۳۵۱۹۴۹	۱۹۵۹۴۰	۶۲۳۱۰	۵۵/۷
صنعت وسایل نقلیه موتوری	۵۷۳۰۶۶	۱۱۲۲۲۱	۲۴۲۴۶۵	۱۹/۶
محصولات آهن و فولاد	۴۵۰۱۶۵	۱۰۱۶۰۷	۱۷۳۷۶۶	۲۲/۶
ریسندگی و بافندگی	۶۴۳۹۵۲	۸۳۶۲۵	۳۱۷۸۲۴	۱۳
اداره روابط عمومی	۵۹۹۵۸۶	۸۳۰۲۶	۵۲۶۳۵۰	۱۳/۸
صنعت ماشین آلات و وسایل مخصوص صنعتی	۱۶۴۸۰۲	۷۰۴۵۸	۴۱۵۵۰	۴۲/۸
کشاورزی	۳۰۱۲۳۴۵	۶۹۴۱۳	۳۲۲۴۰۹۰	۲/۳
مواد شیمیائی اساسی	۱۱۶۳۴۸	۵۱۹۵۹	۱۴۲۷۵	۴۴/۷
الیاف مصنوعی رنگ ولاک	۲۴۹۲۲۸	۴۸۸۷۶	۱۰۲۳۶۳	۱۹/۶
موتور و توربین	۱۱۱۶۷۵	۴۷۱۸۵	۱۹۵۹۸	۴۲/۳

همچنین بخش موتور و توربین با ارزش واردات ۴۷ میلیارد ریال در ردیف دهم قرار گرفته و قادر است ۴۲/۳ درصد تقاضای داخلی را تامین کند و بقیه تقاضای داخلی از طریق تولید داخلی تامین میشود.

ملاحظه میشود که برخی بخشها با وجود بالا بودن رقم وارداتشان فقط سهم اندکی از تقاضای داخلی را از طریق واردات تامین میکنند و بخش عمده را از طریق تولیدات داخلی پاسخگو است. مثلاً "بخش ریسندگی و بافندگی با رقم ۸۳۶۲۵ میلیون ریال واردات در ردیف چهارم اهمیت (از نظر رقم وارداتی) قرار گرفته که فقط ۱۳ درصد از تقاضای داخلی این بخش را با این رقم واردات پاسخ میدهد.

همچنین بخش کشاورزی با ۶۹۴۱۳ میلیون ریال واردات فقط ۲/۳ درصد تقاضای داخلی اش (۳۰۱۲۳۴۵) را پاسخگو است و ۹۷/۷٪ از تقاضای داخلی از طریق تولیدات داخلی تامین میشود. سایر بخشها و درصد پاسخگوئی به تقاضای داخلی از طریق واردات آنها به تفصیل در جدول (د-۱) و جدول (د-۲) آمده است.

از بررسی جدول ج-۱، ج-۲، .....، ج-۸ ملاحظه میشود که برخی بخشها برای پاسخگوئی به

تقاضاهای سایر بخشها شدیداً " به واردات نیاز دارند مثلاً "بخش تجهیزات اداری ۶۶/۶ درصد از تقاضای واسطه‌ای خود را از طریق واردات تامین میکند و بیشترین ستانده خود را در اختیار بخش دفاع میگذارد. به عبارت دیگر بخش دفاع به بخش تجهیزات اداری وابسته است. بخش صنایع آهن و فولاد حدود ۵۶ درصد از واردات مربوط به تقاضای واسطه‌ای خود را در اختیار بخش صنایع ساختمان سازی میگذارد. به عبارت دیگر بخش ساختمان سازی به صنایع آهن و فولاد بستگی دارد. بخش الیاف مصنوعی حدود ۶۴ درصد واردات تقاضای واسطه‌ای خود را به بخش ریسندگی و بافندگی میدهد و بخش ریسندگی و بافندگی بیشترین واردات تقاضای واسطه‌ای خود را به بخش خودش و بخش کود و سموم به بخش کشاورزی میدهد.

ارزش نهاده های مورد نیاز بخشهای مختلف شامل مستقیم و غیر مستقیم در جدول (۴-۴) از جدول شماره ۵ داده - ستانده ۱۳۶۳ استخراج شده است. برخی بخشها را که دارای بالاتری ضریب افزایش تولید است در جدولی تحت عنوان (ه-۱) خلاصه کرده ایم. ملاحظه میشود که بخش ۱۲ جدول داده - ستانده یعنی روغنهای خوراکی دارای بیشترین ضریب افزایش تولید است. به عبارت دیگر برای هر ۱۰۰۰ ریال تقاضای نهائی (ملاک جدول براساس هر ۱۰۰۰ واحد تقاضای نهائی است) برای محصولات این بخش ۲۸۱۹ ریال باید افزایش تولید (بطور مستقیم و غیر مستقیم) داشته باشیم. به عبارت دیگر کل ارزش نهاده های مورد نیاز بخش فوق (مستقیم و غیر مستقیم) از کلیه بخشها برای ۱۰۰۰ واحد تقاضای نهائی برای محصولات آن بخش باید برابر با ۲۸۱۹ واحد باشد.

جدول ه-۱ استخراج شده از جدول (۴-۴)

بخش	کل ضریب افزایش تولید	ضریب افزایش خود بخش
۱۲ روغنهای خوراکی	۲۸۱۹	۱۷۱۹
۱۴ نان، بیسکویت، ماکارونی و شیرینی	۲۷۶۳ مصرفی	۱۰۲۳
۱۶ خوراک دام و طیور	۲۷۵۱ واسطه‌ای غیر صنعتی	۱۰۲۷
۱۵ قند و شکر	۲۷۵۰ مصرفی	۱۳۱۳
۲۴ پوشاک بجز کفش	۲۴۵۴ مصرفی	۱۰۰۰
۸ محصولات لبنی	۲۴۰۳ مصرفی	۱۰۷۸
۷ کشتار و غذاهای کنسر شده گوشتی	۲۳۹۵ مصرفی	۱۰۱۲
۱۳ صنعت آرد سازی و برنج پاک کنی	۲۲۷۰ صنعت واسطه‌ای	۱۰۰۱
۹ کنسرو میوه و سبزی	۱۹۵۲ مصرفی	۱۰۰۱
۲۰ منسوجات بجز پوشاک	۱۹۳۸ مصرفی	۱۰۰۱
۲۷ کفش به استثنای کفش پلاستیکی	۱۹۰۳	۱۰۱۵
ولاستیکی		
۲۱ حمل و نقل راه آهن و تعمیر	۱۸۸۹ سرمایه‌ای	۱۰۰۸
۲۶ محصولات چرم	۱۸۷۷ مصرفی	۱۰۰۰
۴۷ صنایع اساسی محصولات غیر آهنی	۱۸۲۴ واسطه‌ای	۱۳۴۱

*جه جدول (۴-۴) در ضمیمه "ز" مراجعه شود.

بررسی نیازهای وارداتی مستقیم و غیر مستقیم : (۱)

از بررسی جدول ه - ۲ که از جدول ۹ داده - ستانده اقتصاد ایران استخراج شده و بر اساس بالاترین رقم نیازهای وارداتی بخشهای مختلف تهیه گردیده است (ملاحظه میشود که بیشترین نیاز وارداتی مربوط به واردات خوراك دام و طیور است که جزء صنایع مصرفی میباشد و این بخش برای هر ۱۰۰۰ ریال تقاضای نهائی به ۴۳۸ ریال واردات نیاز دارد که از این میزان ۲۹۳ ریال نیاز وارداتی مستقیم و ۴۵ ریال نیاز واردات غیر مستقیم میباشد .

ه - ۲ استخراج شده از جدول شماره ۹ از جداول داده - ستانده اقتصاد ایران
سال ۱۳۶۳ برای هر ۱۰۰۰ ریال تقاضای نهائی

نیازهای وارداتی	نیازهای وارداتی درجه واردات کل نیازهای		نیازهای وارداتی	
	اسامی بخشها	وارداتی	مستقیم	غیرمستقیم
۴۵	۳۹۳	۴/۷۷	۴۳۸	مصرفی
۴۳	۳۷۶	۴/۵۶	۴۱۹	مصرفی
۵۰	۲۵۸	۳/۳۶	۳۰۹	سرمایه‌ای
۱۵	۲۷۷	۳/۱۷	۲۹۲	واسطه‌ای
۱۰	۲۵۸	۲/۹۱	۲۶۷	مصرفی
۱۵	۲۴۲	۲/۸	۲۵۷	مصرفی
۲۲	۲۰۸	۲/۵	۲۳۰	مصرفی
۱۷	۲۰۲	۲/۴	۲۱۹	واسطه‌ای
۱۹	۱۹۸	۲/۳۷	۲۱۷	واسطه‌ای
۱۷	۱۹۵	۲/۳۰	۲۱۱	واسطه‌ای
۲۲	۱۸۶	۲/۲۶	۲۰۸	مصرفی
۲۴	۱۸۴	۲/۲۶	۲۰۸	مصرفی
۱۸	۱۸۷	۲/۲۲	۲۰۴	سرمایه‌ای
۲۵	۱۶۹	۲/۱۱	۱۹۴	مصرفی
۱۸	۱۷۳	۲/۰۷	۱۹۱	واسطه‌ای
۳۰	۱۶۰	۲/۰۷	۱۹۰	مصرفی
۱۵	۱۷۳	۲/۰۵	۱۸۹	واسطه‌ای
۲۲	۱۶۶	۲/۰۵	۱۸۸	سرمایه‌ای
۲۰	۱۶۵	۲/۰۱	۱۸۵	۵۵ - تجهیزات اداری
۳۰	۸۱	۱/۲۱	۱۷۶	۵۹ - محصولات فلزی ساختمانی
۵۳	۱۲۱	۱/۸۹	۱۷۳	۲۴ - پوشاک به استثنای کفش

به جدول شماره (۸) در ضمیمه "ج" مراجعه شود.

بخشهای ۱۲، روغنهای خوراکی و ۵۳، ماشین آلات و وسایل کشاورزی دارای بیشترین رقمهای نیازهای وارداتی بعد از بخش فوق است. بخش ماشین آلات و وسایل کشاورزی برای هر ۱۰۰۰ ریال تقاضای نهائی حدود ۳۰۹ ریال نیاز واردات دارد که ۲۵۸ ریال آنرا از طریق واردات مستقیم و ۵۰ ریال آنرا از طریق واردات غیر مستقیم باید تامین کند. از جدول ۲ ملاحظه میشود که بخشهای ذکر شده در آن که دارای بالاترین رقمهای نیازهای وارداتی هستند. شدیداً " متاثر از واردات کالاها و خدمات است و پرداختهای ارزی باید دقیقاً " مورد ملاحظه قرار بگیرند.

از بررسی جدول شماره ۵ معکوس لئو نتیف چنین استنباط میشود که برخی بخشها برای پاسخگویی به تقاضاهای نهائی احتیاج دارند که تولید کلیه بخشها (هم خودشان و هم سایر بخشها) بمیزانسی که در جدول آمده است افزایش یابند که در این بررسی بیشترین ضریب افزایش مربوط به صنایع مصرفی است مانند روغنهای خوراکی، نان، بیسکویت و شیرینی و خوراک دام و طیور (جدول ۲) پیوندهای پسین و پیشین:

جدول (شماره ۸) رابطه پسین و پیشین بخشهای اقتصادی را بیان میکند. جدول (۵۵) نشان میدهد که چه بخشهایی برای گسترش سایر بخشها موثر یا به عبارت دیگر کلیدی و بالاترین ارتباط پیشین را دارد و چه بخشهایی وابسته و دارای بیشترین ارتباط پسین است.

ملاحظه میشود که بخش روغنهای خوراکی دارای پیوند پسین بسیار بالائی است $(TECHNOLOGICAL = 1/75)$ و $(DOMESTIC = 1/16)$ یعنی بخش فوق برای تولید شدیداً " به بخشهای قبل از خودش وابسته و از نظر پیوند پیشین نیز دارای رقم بالائی است $(TECHNOLOGICAL = 1/52)$ و $(DOMESTIC = 0/826)$

در نتیجه در گسترش تولید بخش روغنهای خوراکی باید ابتدا بخشهای قبل از این بخش (باتوجه به پیوند پسین بخش فوق) گسترش یابد تا بخش روغنهای خوراکی بتواند تولیدات خود را رونق بخشد.

بخش تجارت خارجی (بخش ۷۹ جدول داده - ستانده) دارای ارتباط پسین ضعیف (حدود ۰/۷) است یعنی به بخشهای قبل وابسته نیست و دارای پیوند پیشین بالائی حدود ۶/۵۶ است که نشان دهنده نقش قوی بخش فوق در گسترش و توسعه سایر بخشها است. همچنین بخش کشاورزی، شکارچاریان، ریسندگی و بافندگی و ۰۰۰ دارای ارتباط پیشین بالا و بخشهای روغنهای خوراکی، نان و شیرینها، قند و شکر، خوراک دام و طیور دارای ارتباط پسین بالائی است.

استخراج شده از جدول ۸ داده - ستانده اقتصاد ایران سال ۱۳۴۳

بخشها	بهوندهای پمپن بر اساس خرابیت	بخشها	بهوندهای پمپن بر اساس خرابیت
۱۲- روغنهای خوراکی	۱/۷۵	۷۱- تجارت	۶/۵۶
۱۲- بان و شیرینها	۱/۷	۱- محصولات کشاورزی	۲/۱۹
۱۵- قند و شکر	۱/۷	۷۲- حمل و نقل زمینی و انبارکالا	۲/۶۷
۱۶- خوراک دام و طیور	۱/۷	۲- شکارچهارپایان	۲/۲۹
۱- صنایع کفش بجز کفش لاستیکی و پلاستیکی	۱/۱۷	۱۱- ریسندگی و بافندگی	۱/۹۸
۲۵- محصولات چرم	۱/۵	۱۲- روغنهای خوراکی	۱/۵۳
۷- کشتار و غذاهای کنسرو شده گوشتی	۱/۴۸	۳۳- مواد شیمیائی اساسی	۱/۵
۹- آرد سازی	۱/۴	۳۵- الیاف مصنوعی رنگد و لاک	۱/۵
۲- ماشین آلات و وسایل کشاورزی	۱/۳۷	۳۸- محصولات پالایش نفت خام	۱/۵
۷۴- حمل و نقل دریایی	۱/۳۵	۲۶- آهن و فولاد	۱/۴
۱۲- پوشاک و کفش	۱/۳۵		
۹- میوه جات و سبزیجات کنسرو	۱/۲		
۱۲- منسوجات و پوشاک	۱/۲		
۱۵- وسایل نقلیه موتوری	۱/۲		

جمع بندی :

ملاحظه میگردد که بخشهای ساختمان سازی، دفاع، صنعت وسایل نقلیه موتوری، ریسندگی و بافندگی، کشاورزی، آردسازی، صنایع آهن و فولاد در تهیه نهادهای واسطه‌ای خودشیدیدا " به بخشهای دیگر وابسته‌اند. باتوجه به اینکه صنایع فوق‌عمدتا " جزء صنایع واسطه‌ای (صنعتی و غیرصنعتی) هستند نتیجه میگیریم که صنایع واسطه‌ای ما شیدیدا " به واردات وابسته‌اند، لذا برای گسترش تولیدات داخلی باید به واردات کالاهای واسطه‌ای اهمیت داده شود.

بخشهای تجهیزات اداری و سایر لوازم و دستگاههای غیربرقی، آهن و فولاد، وسایل نقلیه موتوری، الیاف مصنوعی رنگ و لاک، ریسندگی و بافندگی و کود و سموم بالاترین رقم توزیع واردات به بخشهای مختلف را داشتند. به عبارت دیگر دارای رقم واردات بالائی برای پاسخگویی به تقاضاهای واسطه‌ای هستند که در اینجا تنگناها و وابستگیها را دیدیم. ازسوی دیگر ملاحظه گردید که تنگناها در کمبود و نیاز کالاهای واسطه‌ای به واردات و وابستگیها هم مربوط به همین گروه و نیاز سایر بخشها به آنهاست. باتوجه به اولویتی که برای توسعه صنایع سرمایه‌ای و واسطه‌ای بایستد قائل شد واردات اینگونه کالاهای همچنان باید رقمهای بالای واردات را شامل شود.

همچنین از مطالعه پیوندهای پسین و پیشین دیدیم که برخی بخشها از جمله کشاورزی بسیار کلیدی است و بیشتر واردات بخش فوق در کانال تولید مصرف میشود. از آنجاکه بخش فوق از پیوند پیشین بالائی برخوردار است در نتیجه لزوم گسترش بخش فوق میتواند در بالا بردن سطح تولیدات داخلی بسیار مفید باشد.

ملاحظه گردید که بیشتر ضریب افزایش تولید برای تقاضای نهائی مربوط به صنایع مصرفی است که این بخشها نیز نهاده‌های خود را باید بطور مستقیم و غیر مستقیم از کلیه بخشها تامین کنند. در بررسی نیازهای وارداتی، برخی بخشها بیشتر از سایر بخشها دارای نیاز وارداتی هستند مانند خوراک دام و طیور، وسایل نقلیه موتوری، دارو، صابون و شوینده‌ها، الیاف مصنوعی، رنگ و لاک، کاغذ و مقوا، محصولات چرم، موتور توربین، موتور سیکلت و دوچرخه، قالی و قالیچه، روغنهای خوراکی، ماشین‌آلات کشاورزی و محصولات غیر فلزی.

در نهایت باید گفته شود که بیشترین وابستگیها مربوط به صنایع مصرفی است. به عبارت دیگر صنایع مصرفی دارای ارتباط پسین بالائی و نیازهای وارداتی زیادی است.

همچنین تنگناها بیشتر در صنایع واسطه‌ای و سرمایه‌ای است زیرا صنایع فوق برای تولید باید قسمتی از نهاده‌های مورد نیازشان را از واردات سایر بخشها تامین کند. بعلاوه صنایع فوق

دارای ارتباط پیشین بالائی هستند که این نشان دهنده کلیدی بودن آنها در گسترش تولیدات داخلی کشور است. لذا اولویت دادن به واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای جزء ضروریات است و تا آنجا که ممکن است باید از واردات صنایع مصرفی کاست که در اینجا لزوم جهت گیریهای سیاستهای تجارت خارجی، از قبیل تعرفه های گمرکی و سود بازرگانی و ۰۰۰ در جهت توسعه واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای و جلوگیری از ورود کالاهای مصرفی احساس میشود.

۲- امکان پذیری حصول اهداف برنامه پنجساله

۱-۳ - صادرات

در قسمت اول این فصل از گزارش به بررسی اقلام منابع در قانون برنامه پنجساله اول ۶۸-۷۲ پرداخته و سپس امکان حصول اهداف برنامه را با توجه به روند آن و وابستگیها و تنگناهای موجود در بخشهای مختلف اقتصادی مورد بررسی قرار میدهم .

کل درآمدهای صادراتی ایران در دوران برنامه پنجساله حدود ۱۰۳/۷ میلیارد دلار برآورد شده است . از این مبلغ حدود ۸۳/۱ میلیارد دلار از محل صادرات نفت و گاز و فرآورده و ۲/۸ میلیارد دلار را صادرات خدمات تشکیل میدهد .

جدول شماره (۱) *

شرح	میلیارد دلار	درصد به کل
صادرات نفت ، گاز و فرآورده های نفتی	۸۳/۱	۸۰/۱
صادرات کالاهای غیرنفتی	۱۷/۸	۱۷/۲
صادرات خدمات	۲/۸	۲/۷
جمع	۱۰۳/۷	۱۰۰

اقلام منابع : صادرات نفت ، گاز و فرآورده های نفتی

صادرات نفت از ۱۴۸۲ هزار بشکه در روز در سال ۱۳۶۷ به ۲۲۹۳ هزار بشکه در روز در سال ۱۳۷۲ افزایش خواهد یافت . با توجه به پیش بینیهای موجود درباره قیمت های آینده نفت در دوران برنامه ، قیمت نفت در صورت تحقق فرضهای این پیش بینیها از بشکه ای ۱۴/۲ دلار در سال ۱۳۶۷ به بشکه ای ۲۱/۴ دلار در سال ۱۳۷۲ افزایش خواهد یافت . بدین قرار درآمد حاصل از صادرات نفت از ۷/۳ میلیارد دلار در سال ۱۳۶۷ به ۱۷/۹ میلیارد دلار در سال ۱۳۷۲ افزایش پیدا خواهد کرد . بدین گونه کل درآمد ارزی حاصل از بخش نفت با احتساب پیش فروش نفت به مبلغ ۲ میلیارد دلار معادل ۷۲/۶ میلیارد دلار در دوران برنامه برآورد شده است .

۱- قانون برنامه اول توسعه اقتصادی ، اجتماعی ، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ، ۷۲ - ۱۳۶۸

قانون برنامه همچنین از محل صادرات گاز درآمدی برابر ۱/۶ میلیارد دلار را در دوران برنامه پیش بینی میکند این درآمد در نتیجه صادرات روزانه گاز به میزان ۸/۲ میلیون مترمکعب در سالهای ۱۳۶۹، ۱۳۷۰ و ۱۶/۴ میلیون مترمکعب در سالهای ۱۳۷۱، ۱۳۷۲ بدست خواهد آمد. درآمد ناشی از صادرات گاز مایع، نفت، میعانات گازی و نفت کوره و نظایر آن ۲/۵ میلیارد دلار برآورد شده است. همچنین انتظار میرود در دوران برنامه صادرات نفت خام برای واردات فرآورده های نفتی برابر با ۶/۴ میلیارد دلار طی دوران برنامه شود. بدین قرار کل درآمد ارزی حاصل از بخش نفت با احتساب صادرات نفت خام برای واردات فرآورده های نفتی در دوران برنامه برابر با ۸۳/۱ میلیارد دلار برآورد شده است.

دیگر اقلام منابع :

برآورد صادرات کالاهای صنعتی در دوران برنامه برابر با ۹ میلیارد دلار است. بدین سان صادرات کالاهای صنعتی بیش از نیمی از کل صادرات غیر نفتی را در این دوره تشکیل میدهد. صادرات فرش به میزان ۴/۴ میلیارد دلار دارای مقام دوم در ترکیب صادرات کشور است. صادرات فرآورده های معدنی نیز ۱/۳ میلیارد دلار برآورد شده است. همچنین صادرات کالاهای کشاورزی ۳/۰۲۴ میلیارد دلار پیش بینی شده است. افزون بر این صادرات خدمات در دوران برنامه پنجساله تعهدات ارزی پیش بینی شده در تبصره ۲۹، بندهای "د"، "ه"، "ز" است که در بند الف آن آمده، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مجاز است طی دوره برنامه اول از محل دریافت های ارزی حداکثر مبلغ یکصد و بیست میلیارد و هفتصد و سی و دومیلیون (۱۲۰۷۳۲۰۰۰۰۰۰) دلار در چهار چوب ارقام مندرج در جدول مصوب این قانون پرداخت و ایجاد تعهد کند. با توجه به بندهای "د"، "ه"، "ز" این برنامه قراردادهای خرید متقابل به مبلغ ۱۰ میلیارد دلار در نظر گرفته شده است. (۲)

۱- بند الف تبصره شماره ۲۹ از قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری

اسلامی ایران (۱۳۶۸-۷۲)

۲- به جدول شماره ۲ که اجزای درآمدهای ارزی در طول برنامه را مشخص کرده است مراجعه

شود.

(۱)

جدول شماره ۲ - برآورد دریافت‌های ارز خارجی کشور طی دوره برنامه اول

میلیارد دلار

صادرات نفت ، گاز و فرآورده های نفتی	۸۳/۱
صادرات کالاهای غیرنفتی	۱۷/۸
صادرات خدمات	۲/۸
دریافت‌های ارزی حساب سرمایه	۲/۶
تعهدات ارزی پیش بینی شده در تبصره *	
۲۹ قانون برنامه	
بند "د"	۷/۵
بند "ه"	۱/۵
بند "ز"	۳

اعتبارات ارزی موضوع بند ۱۴ تبصره ۲۹

قانون بودجه سال ۱۳۶۸	۰/۴	
سایر دریافتها	۲/۰	۲۱۶
جمع	۱۲۰/۷	۲۱۶

۱- قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۲۲-۱۳۶۸

* به استثنای اعتبارات ارزی پیش بینی شده در بندهای ح و ط تبصره ۲۹ قانون برنامه که به

ترتیب معادل ۳/۲ میلیارد دلار و ۲/۲ میلیارد دلار است .

در این قسمت ابتدا به بررسی ارقام مصارف قانون برنامه پنجساله اول ۷۲-۱۳۶۸ میپردازیم و سپس باتوجه به روند گذشته واردات و ارتباط بین بخشهای مختلف تنگناها و وابستگیها و امکان پذیری حصول اهداف برنامه پنجساله مورد ملاحظه قرار میگیرد.

طبق برآوردی که از هزینه ارزی برای برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی انجام گرفته است واردات کالا برابر با ۱۱۴/۲ میلیارد دلار و واردات خدمات برابر با ۴/۵ میلیارد دلار برآورد شده است. پرداخت ارز خارجی از حساب سرمایه معادل ۰/۹ میلیارد دلار و ارز خارجی در اختیار دفتر ریاست جمهوری برابر با ۱ میلیارد دلار در نظر گرفته شده است.

جدول ۱ مصارف ارزی طی برنامه پنجساله

شرح	میلیارد دلار	درصد به کل
واردات کالا	۱۱۴/۳	۹۴/۷
واردات خدمات	۴/۵	۳/۷
پرداخت ارز خارجی از حساب سرمایه	۰/۹	۰/۷۵
ارز خارجی در اختیار ریاست جمهوری	۱	۰/۸۳
کل	۱۲۰/۷	۱۰۰

ماخذ: برنامه پنجساله اول جمهوری اسلامی ایران (۷۲ - ۱۳۶۸)

همچنین باتوجه به اینکه یکی از هدفهای کلی اقتصاد کلان رشد بخشهای مختلف اقتصاد است میزان ارز مورد نیاز بخشهای مختلف اقتصاد در دوران برنامه به ترتیب زیر است:

برآوردنیازهای ارزی بخشهای مختلف اقتصادی طی دوران برنامه

پنجساله (۷۲-۱۳۶۸) ارقام به میلیون دلار

شرح	نیازهای جاری	نیازهای سرمایه‌گذاری (عمرانی)	کل نیاز ارزی	درصد نسبت به کل
کل واردات کالا	۵۲۳۰۰	۶۲۱۳۲	۱۱۴۳۳۲	۱۰۰
کشاورزی و منابع طبیعی	۳۰۰	۸۳۰۰	۸۶۰۰	۷/۵
آب	۱۴۰	۴۰۰۰	۴۱۴۰	۳/۶
صنعت	۱۹۶۰۰	۱۴۱۲۸	۳۳۷۲۸	۲۹/۵
معدن	۸۵۰	۲۰۵۰	۲۹۰۰	۲/۵
نفت و فرآورده‌های نفتی	۶۳۷۶	۸۳۵۰	۱۴۷۲۶	۱۲/۵
گاز	-	۱۸۰۰	۱۸۰۰	۱/۵
ساختمان	-	۳۵۰	۳۵۰	۰/۳
برق	۴۴۰	۵۸۰۰	۶۲۴۰	۵/۵
راه و ترابری	۹۱۳	۳۳۸۷	۴۳۰۰	۳/۸
عمران شهری	۱۰۰	۱۵۰	۲۵۰	۰/۲۲
پست و مخابرات	۱۹۰	۲۲۱۰	۲۴۰۰	۲/۱
بازرگانی	۱۸۴۲۰	۱۱۲۰	۱۹۵۴۰	۱۷/۱
تامین اجتماعی و برنامه‌های رفاهی (بهداشت و درمان)	۱۵۵۹	۵۷۰	۲۱۲۹	۱/۹
اطلاعات و ارتباطات	۳۷۶	۳۶۴	۷۴۰	۰/۶۵
سایر	۲۹۳۶	۹۵۵۳	۱۲۴۸۹	۱۰/۹

ماخذ: برنامه پنجساله اول جمهوری اسلامی ایران (۷۲ - ۱۳۶۸)

حجم کل واردات کالا که در سال ۱۳۶۷ حدود ۱۲ میلیارد برآورد میشود در دوران برنامه هرساله از روند افزایشی برخوردار خواهد بود بگونه‌ای که در دوره ۷۲ - ۱۳۶۸ مجموعاً " به ۱۱۴/۳ - میلیارد دلار خواهد رسید. همانطور که در جدول شماره ۲ مشاهده میشود از این مبلغ حدود ۵۲/۳ میلیارد دلار صرف واردات کالاهائی میشود که برای تولید جاری کالاهائی

وخدمات موردنیاز است و باقیمانده که حدود ۶۲/۱ میلیارد دلار است برای پاسخ به نیازهای سرمایه‌گذاری ثابت داخلی اختصاص مییابد که از این مبلغ (۶۲/۱ میلیارد دلار) حدود ۵۱/۷ میلیارد دلار یعنی بیش از ۸۳ درصد صرف امور تولید و امور زیربنایی میشود.

حدود ۸/۶ میلیارد دلار صرف بخش کشاورزی و منابع طبیعی خواهد شد که حدود ۷/۵ درصد کل منابع ارزی صرف شده در برنامه است. از این مبلغ ۸/۳ میلیارد دلار به سرمایه‌گذاری ثابت داخلی تخصیص داده شده یعنی ۹۵/۵ درصد ارز تخصیص یافته به واردات بخش کشاورزی صرف امور تولید و امور زیربنایی میشود و ۰/۳ میلیارد دلار برای نیازهای ارزی تولیدات جاری کالاها صرف میشود (در بخش قبل در بررسی جدول داده ستانده ملاحظه شد که بخش کشاورزی دارای بالاترین رقم تقاضای واسطه‌ای است و نیز وارداتش (۹۸ درصد) در کانال تولید صرف میشود و دارای ارتباط بیشین بسیار بالایی است. لذا بخش فوق از بخشهای کلیدی است و در راه اندازی سایر بخشها نقش مهمی دارد).

همچنین میزان ارز اختصاص یافته به بخش صنعت ۳۳/۷ میلیارد دلار است که حدود ۲۹/۵ درصد کل منابع ارزی برنامه است و ۱۹/۶ میلیارد دلار آن صرف تولیدات جاری و ۱۴/۱ میلیارد دلار آن صرف سرمایه‌گذاری ثابت داخلی میشود. به عبارت دیگر ۵۸ درصد از نیاز صنعت صرف امور غیر تولیدی و ۴۲ درصد صرف سرمایه‌گذاری ثابت میشود که این خود نشان دهنده وابستگی صنعت در کشور ما است.

میزان ارز اختصاص یافته به بخش بازرگانی معادل ۱۹/۵ میلیارد دلار برآورد شده است که برابر با ۱۷/۱ درصد کل منابع ارزی برنامه ۵ ساله توسعه است که ۱۸/۴ میلیارد دلار یعنی ۹۴/۴ درصد آن برای نیازهای ارزی تولیدات جاری و ۱/۱ میلیارد دلار آن صرف نیازهای ارزی سرمایه‌گذاری ثابت داخلی میشود (در مورد سایر بخشها به جدول شماره ۲ مراجعه شود).

همانطور که گفته شد بخش چشمگیری از منابع ارزی تخصیص یافته بخشهای مختلف، برای برآوردن نیازهای ارزی سرمایه‌گذاری ثابت صرف میشود.

همچنین در برنامه رشد بخشهای مختلف در مقاطع (۷۲ - ۱۳۶۸) به ترتیب رشد کشاورزی ۶/۱ درصد، بخش نفت ۸/۷ درصد، صنعت ۱۴/۲ درصد، معدن ۱۹/۵ درصد، بخش آب و برق و گاز ۹/۱ درصد، بخش ساختمان ۱۴/۵ درصد و خدمات ۶/۷ درصد برآورد شده است. پیش بینی میشود که تولید بخشهای کشاورزی و صنایع مصرفی بتواند نیازهای مصرفی جامعه را تامین کند و سهم واردات مصرفی در کل واردات کالاها کاهش و سهم واردات سرمایه‌ای و واسطه‌ای بعلاوه رشد بخشهای

اقتصادی و استفاده از ظرفیتهای موجود و سرمایه‌گذاری‌های جدید افزایش یابد. در اسیان
 راستا رشد صنایع سرمایه‌ای معادل ۲۴ درصد. صنایع واسطه‌ای معادل ۲۰ درصد و صنایع مصرفی
 معادل ۴/۲ درصد پیش بینی میشود. اولویت در توسعه صنایع سرمایه‌ای و واسطه‌ای با فعالیت‌هایی

خواهد بود که امکان جایگزینی کالاها و وارداتی کشور را فراهم میکنند.

در این راستا، در زمینه سرمایه‌گذاری و استفاده از ظرفیتهای موجود و سرمایه‌گذاری‌های جدید افزایش یابد. در اسیان
 راستا رشد صنایع سرمایه‌ای معادل ۲۴ درصد. صنایع واسطه‌ای معادل ۲۰ درصد و صنایع مصرفی
 معادل ۴/۲ درصد پیش بینی میشود. اولویت در توسعه صنایع سرمایه‌ای و واسطه‌ای با فعالیت‌هایی
 خواهد بود که امکان جایگزینی کالاها و وارداتی کشور را فراهم میکنند.

در این راستا، در زمینه سرمایه‌گذاری و استفاده از ظرفیتهای موجود و سرمایه‌گذاری‌های جدید افزایش یابد. در اسیان
 راستا رشد صنایع سرمایه‌ای معادل ۲۴ درصد. صنایع واسطه‌ای معادل ۲۰ درصد و صنایع مصرفی
 معادل ۴/۲ درصد پیش بینی میشود. اولویت در توسعه صنایع سرمایه‌ای و واسطه‌ای با فعالیت‌هایی
 خواهد بود که امکان جایگزینی کالاها و وارداتی کشور را فراهم میکنند.

۳-۲- تحلیل اقتصادی از ماهیت تجارت خارجی و نتیجه‌گیری

از بررسی روند تجارت خارجی در بخش اول ملاحظه می‌شود که با وجود تمایل دولت به صرفه‌جویی‌های ارزی و گسترش صادرات غیرنفتی عملاً "موفقیتی نداشته‌ایم و اقتصاد کشور وابستگی شدیدی به ارز حاصل از صادرات نفت دارد و واردات ماتابعی از صادرات نفت است (جدول شماره ۱) . طی سال‌های متمادی که صادرات نفتی رو به افزایش بوده بهمین نسبت سهم واردات کالا نیز افزایش داشته است درحالی‌که سهم صادرات غیر نفتی در مقابل صادرات نفتی همواره سیر نزولی را طی کرده است . در سالهای ۵۳ - ۱۳۵۲ که درآمدهای نفتی افزایش داشته واردات رشد حدود ۷۷ درصد رانشان می‌دهد اما در سال ۱۳۵۷ بدلیل کاهش صدور نفت و کاهش درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت ، واردات بلحاظ وزن حدود ۲۷/۴ درصد و به لحاظ ارزی ۲۸/۸ درصد نسبت به سال قبلی کاهش داشته است .^(۱)

در سال ۱۳۶۳ همزمان با کاهش درآمد ارزی حاصل از صدور نفت بعلت سست شدن وضع بازار جهانی نفت و کاهش صادرات اوپک بناچار صادرات نفت کاهش یافت و درآمدهای ارزی کم شد و واردات گمرکی کشور به ۱۶ میلیون تن و به ارزش ۱۴/۵ میلیارد دلار کاهش یافت که بلحاظ وزن و ارزش به نسبت یکسانی حدود ۲۰ درصد تنزل نشان می‌دهد .

در سال ۱۳۶۴ دریافتهای ارزی حاصل از صادرات نفت بعلت بحران خلیج فارس و رکود بازار جهانی نفت کاهش یافت و به‌مراه آن واردات کالا ۲۱/۳ درصد نسبت به سال قبل (۱۳۶۳) تنزل پیدا کرده و پرداخت ارزی برای واردات کالا با ۳۰/۵ درصد کاهش به حدود ۱۱/۸ میلیارد دلار رسید . وابستگی واردات به صادرات نفت در سال ۱۳۶۵ نیز میتوان دید . همزمان با کاهش قیمت نفت و کاهش چشمگیر صادرات نفت درآمدهای نفتی شدیداً " کاهش پیدا کرد و این کاهش باعث شد که واردات کالا نسبت به سال قبل (۱۳۶۴) با ۲۲ درصد کاهش به ۹/۳ میلیارد دلار برسد و دیدیم که هنوز حدود ۷۵/۸ درصد سهم کالاهای وارداتی ما را کالاهای مصرفی و واسطه‌ای تشکیل می‌دهد . طی سالهای ۶۷ - ۱۳۶۵ سهم واردات کالاهای واسطه‌ای از ۶۱ درصد به ۶۹ درصد افزایش یافت و سهم کالاهای واسطه‌ای بطور متوسط طی دوره مورد بحث ۱۴ درصد بوده است که واردات کالاهای سرمایه‌ای بدلیل رشد ناموزن صنایع و الگوی مصرف وابسته ، قادر به تغییر بافت صنعتی و تکنولوژی نبوده است .

۱- برای اطلاع بیشتر به جدول شماره ۲ بخش اول قسمت ب همین گزارش مراجعه شود .

باتوجه به اهداف برنامه پنجساله (۷۲- ۱۳۶۸) و رشد متوسط سالانه‌ای که برای منابع سرمایه‌ای ۲۴ درصد و صنایع واسطه‌ای ۲۰ درصد و صنایع مصرفی ۴/۲ درصد در نظر گرفته شده، تحلیل روند گذشته، امکان پذیری اهداف برنامه را با چنین پیش بینی دچارت دید میکند (۱).

از بررسی روند گذشته همچنین ملاحظه میشود، تامین منابع ارزی برای موارد فوق امکان پذیر نخواهد بود زیرا طی سالهای ۶۷ - ۱۳۵۷ یعنی حدود ۱۱ سال میانگین دریافت‌های ارزی ما حدود ۱۶/۶ میلیارد دلار بوده و میانگین پرداخت‌های ارزی بابت واردات کالاها و خدمات حدود ۱۷/۲ میلیارد دلار بوده و رسیدن به میانگین های پیش بینی شده در برنامه طی سالهای (۷۲ - ۱۳۶۸) بعیند بنظر میرسد.

پیش بینی شده است که طی سالهای برنامه، پرداخت بابت واردات کالاها و خدمات حدود ۱۱۸/۱ میلیارد دلار میشود یعنی ارزش واردات هر سال بطور متوسط باید حدود ۲۲/۷ میلیارد دلار باشد. در صورتیکه باتوجه به پرداخت ارز بابت واردات کالاها و خدمات در سال ۱۳۶۷ که حدود ۱۴ میلیارد دلار و سال ۱۳۶۸ که حدود ۱۳/۸ میلیارد دلار است ملاحظه میشود که عملاً "میزان ارز پرداختی بابت واردات که در برنامه پیش بینی شده تحقق نی پذیرفته است و از رقم پیش بینی شده حدود ۹ میلیارد دلار کمتر است. به عبارت دیگر میزان پیش بینی شده برنامه تقریباً " حدود ۱/۶۲ برابر واردات سال ۱۳۶۷ است.

در اینجا با استفاده از آمار و ارقام سعی میشود تا تصویر روشنتری از میزان وابستگی بخشهای مختلف اقتصاد به واردات و در نهایت نیاز به درآمدهای ارزی حاصل از صادرات برای تامین آنها، ارائه شود. به بیان دیگر حصول اهداف برنامه در قالب وابستگیها و تنگناها بهتر مشخص شود.

در بخش قبل در بررسی جدول داده- ستانده ملاحظه شد که برخی بخشها دارای نیازهای وارداتی بسیار بالای نسبت به سایر بخشها است که عمدتاً " تولید کنندگان کالاهای مصرفی و واسطه‌ای هستند.

مثلاً " بخش خوراک دام و طیور برای هر ۱۰۰۰ ریال تقاضای نهائی ۴۳۸ ریال نیاز وارداتی دارد و این رقم برای صنایع چرم و پوست ۲۰۸ ریال، قالی و قالیچه ۱۹۴ ریال، روغنهای خوراکی ۴۱۹ ریال، صنایع پوشاک و کفش ۱۷۴ ریال، صنایع کشفائی ۱۹۰ ریال است که عمدتاً " جز صنایع مصرفی هستند. برای هر ۱۰۰۰ واحد تقاضای نهائی: کاغذ و مقوا دارای ۲۱۷ ریال نیاز وارداتی و آهن و فولاد ۱۸۹ ریال نیاز وارداتی دارند که جزء صنایع و کالاهای واسطه‌ای

۱- برنامه پنجساله ۷۲ - ۱۳۶۸، تصویر کلان برنامه.

هستند و بخش ماشین آلات کشاورزی با ۳۰۹ ریال ، موتور و توربین با ۲۰۴ ریال و دستگاههای و ماشین آلات صنعتی با ۱۸۸ ریال جزء صنایع کالاهای سرمایه‌ای است که عمده آنها در صادرات غیر نفتی از اهمیت فوق العاده‌ای برخوردار است . (۱)

بنابراین ورود مواد اولیه مورد نیاز صنایع (مصرفی ، واسطه‌ای ، سرمایه‌ای) امری اجتناب ناپذیر است و ارقام فوق جلوه‌گویی از نیاز گسترده صنایع ایران به واردات است .

علاوه بر اینها در بخش قبل در بررسی جدول داده‌ستانده دیدیم که بخش کشاورزی دارای بالاترین رقم تقاضای واسطه‌ای حدود ۱۴۶۸ میلیارد ریال به ارزش خریداران است ، که (۲) ۶۹۱۵۹ میلیون ریال را از طریق واردات تامین میکند و ۹۹/۶ درصد کل واردات این بخش را تشکیل میدهد . (۳) همچنین نیاز به ۴۱۳۴۶ میلیون ریال واردات کالاهای واسطه‌ای برای تولید ۲۳۲۴۰۹۰ میلیون ریال کالا دارد که باید از سایر بخشها تامین کند .

بخش چهارپایان و شکار دارای ۸۸۱۷۶۹ میلیون ریال تقاضای واسطه‌ای است که حدود ۰/۶ درصد آنرا که در واقع ۶۵/۶ درصد از کل واردات این بخش را تشکیل میدهد از طریق واردات تامین میکند .

و از بین بخشهای مختلف صنعت بعنوان اشاره :

صنایع آهن و فولاد ۳۷۶۴۶۱ میلیون ریال تقاضای واسطه‌ای دارد که حدود ۲۶/۹ درصد آن که ۹۹/۷ درصد کل وارداتی میشود، از طریق واردات تامین میکند . صنایع ریسندگی و بافندگی ۲۵/۸ درصد تقاضای واسطه‌ای خود را که ۵۶ درصد کل وارداتش میشود از طریق واردات تامین میکند . صنایع پالایش نفت ۷/۵ درصد تقاضای واسطه‌ای را که ۴۰/۸ درصد کل وارداتش میشود از واردات تامین میکند . صنعت وسائل نقلیه موتوری ۴۴/۹ درصد تقاضای واسطه‌ای را که ۴۷/۵ درصد کل وارداتش میشود و صنعت الیاف مصنوعی رنگ و لاک ۳۳/۱ درصد تقاضای واسطه‌ای را که ۹۸/۲ درصد کل وارداتش میشود و صنایع فلزات اساسی غیر آهنی ۴۷/۵ درصد تقاضای واسطه‌ای را که ۹۲/۸ درصد کل وارداتش میشود و بخش کود و سموم ۶۸/۳ درصد تقاضای واسطه‌ای را که ۵۸/۴ درصد کل وارداتش میشود از طریق واردات تامین میکند . هر کدام از صنایع فوق نیز برای تولیدات خود نیاز به نهاده‌های واسطه‌ای وارداتی زیر دارند :

۱- صادرات غیر نفتی شامل کالاهای سنتی و کشاورزی ، فرش و کالاهای صنعتی و معدنی است .

۲- جدول (۲-۲) بخش دوم قسمت ب همین گزارش .

۳- جدول داده - ستانده برائ سال ۱۳۶۳ تهیه شده است و در اینجا آمار و ارقام ارائه داده شده مربوط به سال ۱۳۶۳ است .

آهن و فولاد به ۳۷۷۴۰ میلیون ریال نهاده واسطه‌ای وارداتی برای تولید ۱۷۳۷۶۶ میلیون ریال کالا نیاز دارد که حدود ۲۱/۷ درصد تولیدش میشود. بخش ریسندگی و بافندگی به ۵۲۳۷۳ - میلیون ریال نهاده واسطه‌ای برای تولید ۳۱۷۸۲۴ میلیون ریال کالا نیاز دارد که حدود ۶/۵ درصد تولیدش میشود. صنعت پالایش نفت خام به ۱۷۳۰ میلیون ریال نهاده واسطه‌ای برای تولید ۱۴۳۲۵۵ میلیون ریال کالا نیاز دارد که حدود ۱/۲ درصد تولیدش میشود. وسایل نقلیه موتوری به ۸۵۳۳۷ میلیون ریال نهاده واسطه‌ای برای تولید ۲۴۲۴۶۵ میلیون ریال کالا نیاز دارد که حدود ۳۵/۲ درصد تولیدش میشود. بخش الیاف مصنوعی به ۲۲۱۶۳ میلیون ریال نهاده واسطه‌ای برای تولید ۱۰۲۳۶۳ میلیون ریال کالا نیاز دارد که حدود ۲۱/۷ درصد تولیدش میشود. بخش فلزات اساسی غیر آهنی به ۱۳۳۷۴ میلیون ریال نهاده واسطه‌ای برای تولید ۴۳۸۰۲ میلیون ریال کالا نیاز دارد که حدود ۳۰/۵ درصد تولیدش میشود. بخش کود و سموم به ۱۰۲۷ میلیون ریال نهاده واسطه‌ای برای تولید ۸۰۳۵ میلیون ریال کالا نیاز دارد که حدود ۱۴/۸ درصد تولیدش میشود. بخش تجارت به ۷۷۶ میلیون ریال نهاده واسطه‌ای برای تولید ۲۶۹۹۳۹۳ میلیون ریال کالا نیاز ندارد. بخش گاز به ۴۳۷۵ میلیون ریال نهاده واسطه‌ای برای تولید ۳۴۵۳۸ میلیون ریال کالا نیاز دارد که حدود ۱۲/۷ درصد تولیدش میشود. بخش آب به ۴۶۲ میلیون ریال نهاده واسطه‌ای برای تولید ۴۷۳۶۱ میلیون ریال کالا نیاز دارد که حدود ۱ درصد تولیدش میشود. بخش برق به ۱۰۱۳۶ میلیون ریال نهاده واسطه‌ای برای تولید ۲۱۷۹۱۵ میلیون ریال کالا نیاز دارد که حدود ۷/۹ درصد تولیدش میشود. بخش قالی و قالیچه به ۷۶۸۲ میلیون ریال نهاده واسطه‌ای برای تولید ۴۴۹۹۳ میلیون ریال کالا نیاز دارد که حدود ۱۷/۱ درصد تولیدش میشود. بخش چرم و پوست به ۴۹۸۲ میلیون ریال نهاده واسطه‌ای برای تولید ۲۶۴/۵ میلیون ریال کالا نیاز دارد که حدود ۱۸/۷ درصد تولیدش میشود.

میشود.

همچنین در جدول داده - ستانده ملاحظه کردیم که افزایش در تقاضای نهایی بخشهای مختلف اقتصاد مستلزم افزایش تولید کلیه بخشها (هم خود بخش و هم سایر بخشها) است که با توجه به وابستگی بخشهای مختلف به واردات در حقیقت نیازهای وارداتی نیز افزایش خواهد یافت (۱) مثلا " ماشین آلات کشاورزی برای هر ۱۰۰۰ واحد تقاضای نهایی دارای ضریب افزایش تولید ۲۲۱۸ ریال برای کلیه بخشها است و نیاز وارداتش برای هر ۱۰۰۰ واحد تقاضای نهایی ۳۰۹ ریال است.

باتوجه به وابستگی صنایع مربوط به صادرات غیر نفتی همانطور که نشان داده شد

$$1- 100 \times \frac{\text{واردات نهاده واسطه‌ای}}{\text{تولید}}$$

انکاء به درآمدهای نفتی برای تامین مالی مصارف انرژی اجتناب ناپذیر است .

برنامه پنجساله براساس این واقعیت تنظیم شده است که در حال حاضر یکی از عمده ترین امکانات موجود که به موثرترین شکل میتواند در تخفیف یا حل مشکلات رشد و توسعه اقتصادی کشور موثر باشد، وجود ذخایر نفت است . چرا که در یک افق دید پنجساله تنها وجود این مبلغ درآمدیست که قادر به تامین بیشترین امکانات ارزی برای کشور است . اما از سوی دیگر به علت بی ثباتی بازار نفت ، روند نامشخص و پراز بهام قیمتها و کلاً " قبول این واقعیت که نوسانات مبهم جزء لاینفک این بازار است ، بکارگیری این امکان بالقوه به عنوان یک متغیر برون زا تحت کنترل سیاستگذاری داخلی نیست و بررسی چشم انداز بازار جهانی نفت و انرژی ، حاکی از یک وضعیت عدم ثبات است .

کشورهای صنعتی مصرف کننده نفت ، سعی بر آن دارند که تا سر حد امکان از امکانات منابع داخلی خود استفاده کنند . این امر بدان معناست که کشورهای اوپک از جمله ایران در این دوره زمانی از نظر سیاست تولید و دور نفت اوپک در وضعیت انفعالی بسر خواهند برد . در تدوین برنامه بخش نفت ، برآورد مصرف داخلی نفت خام صرفاً " به تامین حداقل نیاز مصرف فرآورده های نفتی و بکارگیری حداکثر تمهیدات جهت جایگزینی هر چه بیشتر گاز طبیعی به جای فرآورده های نفتی ناظر بوده که به این ترتیب ضمن صرفه جویی در سوخت نفت ، متضمن افزایش پتانسیل صادراتی نفت به میزان حداکثر ممکن است .

میزان صدور و قیمت نفت نه تنها به عواملی چون تقاضاهای جهانی و داخلی بلکه به مسائل سیاسی جهان نیز بستگی دارد که این علت غیر قابل پیش بینی ممکن است در مقطعی باعث افزایش یا کاهش درآمد ارزی شود، چنانکه اخیراً " اشغال کویت بوسیله عراق و حضور نظامی امریکا در منطقه خلیج فارس خود موجب افزایش قیمت نفت به میزان قابل توجهی شد (البته افزایش قیمت نفت چندان در افزایش درآمدهای ارزی تاثیر نگذاشته و اختلاف درآمدهای ارزی تحقق یافته نسبت به درآمدهای پیش بینی شده در برنامه ناچیز است ، لذا افزایش قیمت نفت لزوم تجدید نظر در برنامه رامهیا نمیسازد) . به همین دلیل در طی اجرای برنامه پنجساله ممکن است در شرایطی با کاهش درآمد ارزی حاصل از نفت و یا افزایش آن مواجه شویم که هر دو اینها پس آمدها و اثرات خاص خود را در برنامه پنجساله دارد . به فرض اگر طی اجرای برنامه در زمانی قیمتهای نفت کاهش یابد، این امر موجب کاهش درآمدهای ارزی حاصل از نفت میشود و از آنجائیکه کشور برنامه توسعه پنجساله خود را بر مبنای آن پیش بینی کرده است ، (به جهت وابستگی به این منبع درآمدی) این کاهش میتواند تمام خطوط اصلی و اهداف کلی پیش بینی شده برنامه را در هم آمیزد .

به عنوان مثال یکی از اهداف کمی برنامه پنجساله ایجاد حدود ۳۹۴۰۰۰ شغل در سال است و از آنجائیکه بخش صادرات غیرنفتی از بخشهای اشتغال زا است هدف برنامه نیز در آن جهت است. در صورتیکه میزان درآمد ارزی حاصل از نفت کاهش یابد دستیابی به چنین هدفی ممکن نیست. چرا که با مراجعه به جدول شماره ۸ از جداول داده- ستانده سال ۱۳۶۳ متوجه میشویم که بخش نفت خام و گاز طبیعی با ۰/۶۳۹ پسین و ۰/۸۲۴ پیشین ارتباط زیادی با بخشهای معدنی خود دارد در نتیجه کاهش درآمد ارزی این بخش، بخشهای دیگر را تحت تاثیر قرار میدهد.

از طرفی با توجه به روند گذشته صادرات غیر نفتی با وجود اتخاذ سیاستهای تشویق صادراتی بخصوص از سال ۱۳۵۷ به بعد به افزایش قابل توجهی در این زمینه نرسیده ایم، بطوری که ارزش صادرات غیرنفتی از ۸۱۱/۸ میلیون دلار در سال ۱۳۵۸ به ۹۲۲/۴ میلیون دلار در سال ۱۳۶۷ رسید. یعنی صادرات غیر نفتی رشدی حدود ۱۵٪ در ده سال داشته است (حدود ۱/۵ درصد رشد سالانه)، بنابراین با وجود اتخاذ سیاستهای تشویقی از قبیل خرید ارز حاصل از صادرات غیر نفتی به انضمام ۱۱ درصد مازاد بر آن (نرخ ارز صادراتی) افزایش مهلت پیمان ارزی یا حذف پیمان در مورد برخی از کالاها، ایجاد تغییرات در قوانین و مقررات صادرات و واردات، فروش ارز به واحدهای صنعتی که کالاهای خود را صادر میکنند معادل دو برابر ارزش صادرات صنعتی آنها و غیره، میزان صادرات کالاهای غیر نفتی افزایش بسیار ناچیزی داشته است. این افزایش به منظور حصول آن قسمت از هدف توسعه صادرات غیر نفتی پیش بینی شده در برنامه که همانا ایجاد اشتغال در بخش صادرات غیر نفتی است، کافی نیست و نمیتواند ما را به آنچه در برنامه پیش بینی شده برساند.

همچنانکه در برنامه نیز آمده، میزان صادرات غیر نفتی مجموعاً "در طول برنامه ۱۷/۸ میلیارد دلار در نظر گرفته شده است. بررسی روند گذشته صادرات ایران که در فصل اول این گزارش به تفصیل آمده است نشان میدهد که در سالهای ۶۴ - ۱۳۵۸ نیز اگرچه سیاستهای ارزی اتخاذ شده مشوقی برای صادرکنندگان بحساب میآید و در برخی از سالها نیز از جمله سال ۱۳۵۸ بر افزایش میزان صادرات موثر بود و ارزش آن در این سال به ۸۱۱/۸ میلیون دلار رسید، ولی در برخی از سالها نیز تاثیر مثبتی برجای نگذاشت. چنانکه در سالهای ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۲ میزان صادرات غیر نفتی به ترتیب از ۶۴۵/۲ میلیون دلار، به ۳۵۶/۶ میلیون دلار رسید که این روند بیامان کننده کاهش صادرات غیر نفتی در طی این سالها است. اما در طی سالهای ۱۳۶۲ تا ۱۳۶۴ سیاستهای اتخاذ شده از جمله سیاست خرید ارز به نرخ ترجیحی و اعطای

امتیازات. تعدیل پیمان ارزی و یا معافیت برخی از کالاها از سپردن پیمان ارزی و سیاستهای دیگر موجب شد که صادرات برخی از کالاها مانند فرش، پنبه، میوه‌های تازه و خشک، و انواع زیـره از گروه کالاهای سنتی و کشاورزی، همچنین کلوخه‌های کانی و فلزی، و از گروه کالاهای صنعتی فقط گلیسیرین و مواد شیمیایی مختصراً افزایش یابد.

میزان صادرات غیر نفتی از ۳۶۱/۱ در سال ۱۳۶۳ به ۴۶۵ میلیون دلار در سال ۱۳۶۴ رسید که حدود ۲۸ درصد رشد داشته است. ولی بطور کلی میتوان گفت که سیاستهای اتخاذ شده در این دوره نقش چندانی در افزایش صادرات نداشته است. اما در سال ۱۳۶۵ به علت مضیقه‌های ارزی ناشی از کاهش درآمد نفت، سیاستهای تشویق و توسعه صادرات غیر نفتی مورد توجه و تأکید بیشتری قرار گرفت و در این سال ارزش صادرات غیر نفتی بارشد قابل ملاحظه‌ای معادل ۹۶/۹ درصد نسبت به سال قبل به ۹۱۶ میلیون دلار رسید. که در سال ۱۳۶۶ این روند نیز تغییر یافته و صادرات غیر نفتی فقط ۱۴/۷۵ درصد نسبت به سال قبل رشد داشته و به ۹۷۱ میلیون دلار رسید. اما در سال ۱۳۶۷ میزان صادرات غیر نفتی با کاهشی معادل ۱۳ درصد نسبت به سال قبل روبرو بوده است و به ۹۳۲/۴ میلیون دلار رسید که این کاهش عمدتاً ناشی از کاهش قیمت کالاهای صادراتی بوده است.

بنابراین با وجود اتخاذ سیاستهای تشویقی در امر صادرات غیر نفتی میزان صادرات و ارزش حاصل از آن با ارقام پیش بینی شده بسیار فاصله دارد و اگر این روند را ادامه داده و به بررسی آمار صادرات سال ۱۳۶۸ به ۱/۲۱ صادرات سال ۱۳۶۸ که اولین سال این برنامه میباشد پردازیم، مشاهده میشود که صادرات غیر نفتی ایران در سال ۱۳۶۸ به ۱/۲۱ میلیارد دلار رسید است، طبق گزارش گمرک ایران صادرات سال گذشته در مقایسه با سال ۱۳۶۷ از نظر وزن و ارزش به ترتیب ۲۳/۱ درصد و ۱۶/۹ درصد افزایش نشان میدهد، با توجه به این افزایش نسبت به آنچه که در برنامه پیش بینی شده، که چندان هم زیاد نیست، مشخص است که این میزان درآمد حاصل از صادرات غیر نفتی معین شده در سال ۱۳۶۸ رانه‌تنها نپوشانده بلکه دستیابی به میزان پیش بینی شده صادرات غیر نفتی در سال ۱۳۶۹ که ۲/۳ میلیارد دلار است نیز ممکن نیست. زیرا میزان صادرات غیر نفتی نسبت به سال ۱۳۶۸، بایستی ۱۰۰ درصد رشد داشته باشد تا به رقم برنامه برسیم.

حال اگر میزان صادرات غیر نفتی پیش بینی شده طی برنامه پنج‌ساله را که بطور

متوسط سالانه ۳/۲۵ میلیارد دلار برآورد شده است در نظر بگیریم ، دستیابی به آن مشکل تر بنظر میرسد و بایستی بمنظور افزایش صادرات غیر نفتی ، رشدی بیشتر از صد درصد داشته باشیم . همچنین آما رشح ماهه اول سال ۱۳۶۹ نشان میدهد ، میزان ۱۳۳۱ هزار تن کالای غیرنفتی به ارزش ۳۵۹۴۳ میلیون ریال که معادل ۵۱۳ میلیون دلار است به دیگر کشورهای جهان صادر- گردیده است که نسبت به شش ماهه اول سال ۶۸ از نظروزن ۱۱۳/۱ درصد و از نظر ارزش فقط ۰/۹ درصد افزایش نشان میدهد^(۱) . در نتیجه با گذشت حدود دو سال از اجرای برنامه موفق به دستیابی به اهداف آن در زمینه صادرات غیرنفتی نشده ایم و بایستی بدنبال عللی باشیم که مانع از توسعه صادرات غیر نفتی شده است .

از جهت دیگر چنانچه در اهداف برنامه معین شده است افزایش صادرات غیرنفتی و حصول درآمد ارزی به میزان ۱۷/۸ میلیارد دلار براساس صدور کالاهای صنعتی حدود ۵۰٪ از میزان فوق است . یعنی در سال ۱۳۷۲ میزان صادرات غیر نفتی حاصل از کالاهای صنعتی ۹ میلیارد دلار- پیش بینی شده است . اما چنانکه در فصل قبل این گزارش و از بررسی جدول داده - ستانده اقتصاد ایران سال ۱۳۶۳ مشاهده شد، صادرات بخش صنعت کمترین سهم در کل صادرات کشور رداشته و این بخش در واقع وارد کننده خالص است زیرا میزان صادرات این بخشها بسیار کمتر از واردات آنهاست .^(۲) همانطور که در بررسی جدول شماره ۸ از جداول داده ستانده اقتصاد ایران سال ۱۳۶۳ (جدول فراز و نشیب) نشان داده شد بخشهای صنعت کشور ما به بخشش واردات وابستگی بسیار شدیدی دارند . در نتیجه افزایش صادرات کالاهای غیرنفتی در این بخش مستلزم واردات بسیار و بدنبال آن به میزان ارز بسیار زیادی نیاز است که با توجه به محدودیت درآمد ارزی کشور و اتخاذ سیاست توسعه جایگزینی واردات در طی برنامه پنجساله ، مشکل بتوان به چنین رقمی (۹ میلیارد دلار حاصل از صادرات کالاهای صنعتی) دست یافت .^(۳)

چنانچه در فصل قبل همین گزارش ملاحظه شد کمترین سهم صادرات در کل صادرات کشور مربوط به بخش صنایع است . بعنوان مثال بخش لوازم و قطعات الکتریکی با ۰/۰۰۰۹ درصد و صنایع غذایی کنسرو شده دریایی با ۰/۰۰۰۸ درصد، صنایع کشفاف با ۰/۰۰۰۲ درصد، بخش تایر- و تیوپ و دیگر تولیدات پلاستیکی با ۰/۰۰۰۹ درصد در مقابسه با بخش نفت خام و گاز طبیعی با

۱- وزارت امور اقتصادی و دارائی - گمرک ایران - دفتر آمار (جدول آمار مقدماتی صادرات ، واردات ششماهه اول سال ۱۳۶۹) .

۲- جهت یادآوری به توضیحات جداول شماره ۱ و شماره ۲ مندرج در فصل دوم همین گزارش مراجعه شود .

۳- جهت یادآوری به توضیحات جدول شماره ۸ مندرج در قسمت دوم گزارش مراجعه شود .

۹۴/۵ درصد. قالی و قالیچه با ۰/۵۲۹ درصد، کمترین سهم را در صادرات به خود اختصاص داده‌اند که این ارقام بیانگر ضعف صادرات در بخش صنعت در کشور است. همچنین با توجه به ستون شماره ۳ در جدول شماره ۱ از جدول داده - ستانده اقتصاد ایران در سال ۶۳ متوجه می‌شویم که بخشهای تولیدی کالاهای صنعتی واردکننده خالص هستند. بعنوان مثال بخش دستگاهها و تجهیزات اداری و سایر دستگاهها و لوازم غیر برقی با ۰/۰۰۰۰۸، ماشینهای صنعتی با ۰/۰۰۰۰۶، ماشینهای صنعتی الکتریکی با ۰/۰۰۰۰۲، وسایل موتوری همچنین بخش صنایع ریسندگی و بافندگی هرکدام با ۰/۰۰۲ صنایع دارویی و تولید غلات هر یک با ۰/۰۰۱ (نسبت به بخش قالی و قالیچه با ۱۲/۰۶ که عمدتاً "مادرکننده خالص هستند") قابلیت صادراتی آنها بسیار ضعیف است. در این بخشها به ازاء هر واحد واردات مقدار بسیار ناچیزی صادرات داریم و این مقدار ناچیز در اکثر موارد به واردات آن بخش وابسته است. (۱)

از طرفی با توجه به ترکیب کالاهای صنعتی در سال ۱۳۶۵ و بررسی آن در سالهای قبل از آن متوجه می‌شویم که البسه آماده، تریکو و انواع پارچه با ۱۵/۴ میلیون دلار، گلیسیرین و مواد شیمیایی با ۱۱ میلیون دلار و سیمان، سنگ مصالح ساختمانی و موزائیک با ۳/۳ میلیون دلار بیشترین سهم صادرات را در صادرات صنعتی داشته‌اند. این نشان می‌دهد مقداری از صادرات کالاهای صنعتی کشور در واقع کالاهای تولید شده در بخش صنعت نیست بلکه قسمتی از مواد معدنی است که در ترکیب با کالاهای صنعتی قرار گرفته است.

با توجه به مطالبی که بیان شد میتوان در مورد کالاهای صنعتی این چنین نتیجه گرفت که این نوع کالاها وابستگی زیادی به واردات دارند و به میزان ارز زیادی برای گسترش آنها نیاز است. با توجه به روند میزان صادرات کالاهای صنعتی در سالهای قبل که کمترین سهم را در واردات کالاهای غیر نفتی داشته است و محدودیت درآمد ارزی، نمیتوان صدور این کالاها را افزایش داد و به رقم ۹ میلیارد دلار پیش بینی شده در طول برنامه پنجساله رساند.

همچنین با استفاده از جدول داده - ستانده اقتصاد ایران در سال ۱۳۶۳ مشاهده شد که بخش قالی و قالیچه با ۰/۵۲۹ درصد سهم صادرات که بعد از بخش نفت خام و گاز طبیعی بالاترین سهم در کل صادرات غیر نفتی را دارا است، با ضریب ۱/۰۷۹ پیشین از ضرایب داده - ستانده کل به بخش واردات وابستگی زیادی دارد و بمنظور توسعه صادرات در این بخش لازم است تسهیلاتی در جهت واردات مواد اولیه اتخاذ شود چرا که بخش

۱- برای اطلاع بیشتر به جدول شماره (۱)، ستون شماره ۳ و ۲ در جدول داده - ستانده در فصل دوم، بخش صادرات مراجعه شود.

قالی و قالیچه ۱۶/۴ درصد از داده های مورد نیاز خود را از واردات بخش ریسندگی و بافندگی تامین میکند (به بخش واردات جدول داده - ستانده فصل دوم همین گزارش مراجعه شود)
بنابراین بخش قالی و قالیچه که با نسبت صادرات به واردات صادرکننده خالص است ؛ و به عمد از بخش نفت خام و گاز طبیعی ، عمده صادرات کشور را تشکیل میدهد بمنظور افزایش صادرات در آن ، مقدار بسیار زیادی بایستی مواد اولیه وارد شود . همچنین بخش کشاورزی نیز که سهم زیادی در کل صادرات غیرنفتی کشور را دارا است بمنظور افزایش توان تولیدی آن لازم است که میزان سرمایه گذاری در این بخش افزایش یابد .

باتوجه به بررسی انجام شده در طی این سه فصل (عمدتاً " فصل دوم) و ادامه روند گذشته در طول اجرای برنامه و عدم حصول اهداف پیش بینی شده در طول دو سال گذشته ، حال این سوال پیش می آید که آیا بازنگری برنامه و تجدید نظر در آن لازم نیست ؟ چرا که ساختار ضعیف اقتصاد کشور و وابستگی به درآمد نفت از مهمترین مشکلات در اجرای برنامه است . در چنین وضعیتی یک کشور نمیتواند برنامه ریزی قابل اجرایی داشته باشد . بنابراین لازم است به تقویت ساختار اقتصادی و بازنگری برنامه بطور مستمر در طی اجرای آن پرداخته شود .

۱۲۵۰	<p>صرفه جویی در هزینه های ارزی و حذف تعامل نسبی موازنه پرداختهای کشور همچنین تشویق صادرات و ایجاد تسهیلات لازم جهت واردات کالاهای سرمایه‌ای و برقراری رابطه بازرگانی با کلیه کشورهای میزبان.</p>	<p>واردات گمرکی افزایش یافت به علت بالا بودن سهم کالاهای واسطه‌ای، همچنین نیاز به ارزهای حاصل از صادرات نفت و وابستگی صنایع به خارج بیشتر شد و کشور بظرف وابستگی و مصرف گران و اطمینان نداشتن محموله سوی داده کار.</p>
۱۲۵۱	<p>تسهیل ورود کالاهای سرمایه‌ای و کاهش سود بازرگانی و آزاد ساختن واردات برخی کالاهای مصرفی ضروری و افزایش سود برای واردات غیر ضروری از سیاستهای سهم بوده است.</p>	<p>افزایش در ارزش واردات</p>
۱۲۵۲	<p>از بین بردن محدودیت‌های وارداتی بمنظور افزایش عرضه کالا و ایجاد تسهیلات ارزی، ایجاد بازار ارز آزاد غیر بازرگانی کاهش ارزش دلار ترقی قیمت جهانی نفت و افزایش درآمدهای ارزی</p>	<p>رشد سریع هزینه های جاری و عمرانی و به همراه آن رشد سریع تقاضای داخلی که موجب بروز عدم تعادل در بخشهای اقتصادی و شکاف بین عرضه و تقاضا و ایجاد فشار تورمی گردید.</p>
۱۲۵۳	<p>کاهش سود بازرگانی برخی کالاها آزاد کرد و سود برخی کالاها را تقویت نسبت حق نسبت و نسبت و نیمه شد صادرات و همچنین کاهش ارزش ریال و لغو رابطه ثابت ریال با دلار و مرتبط ساختن ارزش ریال ایران به حق برداشت مخصوص صندوق بین المل پول (IMF)</p>	<p>افزایش تقاضا، ارزش واردات محلت افزایش قیمتها که تا حدودی موجب تخفیف فشارهای تورمی گردید و افزایش تقاضای واردات موجب سرور تنگنای متعددی در زمینه تولید و اسباب آبرانه حق برداشت مخصوص صندوق بین المل پول (IMF)</p>
۱۲۵۴	<p>افزایش قیمت نفت و ادامه سیاستهای بازرگانی خارجی سال قبل</p>	<p>افزایش نرخهای ارزی و به موجب آن افزایش ارزش واردات گمرکی که منتهی به ناشی از افزایش کالاهای سرمایه ای بود.</p>
۱۲۵۵	<p>ادامه سیاست تسهیل واردات - افزایش سهم ارز کمتر از سال قبل در پرداختهای ارزی</p>	<p>کاهش واردات به علت بالا بودن موجودی کالا در بنادر و کاهش شدت تقاضای برای واردات</p>
۱۲۵۶	<p>تعديل نسبی قیمت نفت طرح تسخیر ترقی قیمت کالاهای وارداتی در بازار خارجی - افزایش دامنه حق برداشت مخصوص از ۲۲/۵ درصد به ۲۲/۲۵ درصد برای جلوگیری از اثرات سوء ناشی از نوسانات نرخ ریال به دلار بر نرخهای ریالی -</p>	<p>افزایش میزان و ارزش واردات - افزایش سهم کالاهای مصرفی و تشویق به سرمایه گذاری در صنایع مستاز و عدم انگیزه سرمایه گذاری در بخش کشاورزی و دامپروری</p>
۱۲۵۷	<p>بلوکه شدن ذخایر ارزی بود بانکهای امریکایی و چشمه گروگانگیری باعث ایجاد متگرکونیهایی سیاسی و اقتصادی - نظارت بر واردات و قیمت اطمینان برداشته از اثرات تحت پوشش بانک مرکزی - سرپر گرفت -</p>	<p>رکود نسبی فعالیت‌های اقتصادی و گرایش به واردات کالاهای مصرفی - کاهش انگیزه فعالیت‌های کشاورزی و دامپروری و وابسته و مصرفی گسترش کشور</p>
۱۲۵۸	<p>محدود کردن کل معاملات دلاری و خود داری از فروش دلار به بانکهای کشور و زمینه تسخیر نظام سرج اور و قطع وابستگی ریال به دلار فراهم گردید همچنین دولت کسری تجارت خارجی طبق اصل ۲۲ و تسهیل واردات کالاهای لوکس و غیر ضروری و تسهیل واردات مواد اولیه مورد نیاز صنایع کالاهای اساسی - ایجاد سیستم چند سرحی اور - موافقت کردن صادر کنندگان به سهولت در ارزی</p>	<p>کالاهای افزایش سهم واردات مصرفی - کاهش سهم کالاهای سرمایه‌ای که بیشتر به علت کمبود مواد اولیه و تقلیل امکانات امتناعی و ضعف مدیریت بود افزایش صادرات - جلوگیری از سوء استفاده سود جویانه در مورد خروج ارز - تقویت ذخایر ارزی</p>

ارز برای تشویق صادرات غیر نفتی - حفظ ارزش

ریال ۱۰ دلار برابر ۲۰/۲۷۵ ریال

۱۲۵۹ نخریم الصنادی - جنگ تحمیلی - کاهش منابع ارزی - محدودیت فروش ارز برای واردات بخش خصوصی - افزایش سهامی کارهای مصرفی ضروری در بازارهای پس المملی و فشار تولید آنها در داخل - خریداری ارز صادراتی - نرخ ترجیحی به میزان ۱۱ درصد بیش از نرخ رسمی - قیمت مجدد ریال - حق برداشت مخصوص و سرچ سالانه ۹۲/۲ ریال مساوی یک حق برداشت

مخصوص - افزایش قیمت و ارزش بهمناسبات صادراتی در مورد فروش - گسترش تجارت تهرانی با کشورهای طرف قرارداد - حرکت بسوی خود کفایت در تولید داخلی - محدودیت واردات کالاها مصرفی - برای جلوگیری از واردات کالاهای مصرفی و توزیع عادلانه کالاها اساسی از طرف دولت بعمل آمد - تشکیل کمیسیون تخصصی ارز - اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی مبنی بر ملی کردن تجارت خارجی - محدودیت ارز برای واردات بخش خصوصی -

۱۲۶۱ افزایش درآمد ارزی دولت بهر روز سهامی در بخشان در جنگ - قیمت موقعیت ایران در اول جنگ - معاملات تهرانی ارتفاع - سطح تولید و گسترش و - رشد واحدهای تولیدی - سیاست تهیجات - واردات کالاها مصرفی غیر ضروری - سهمیه بندی ارزی برای طرح عادلانه توزیع کالا - اعلام بلا مانع بودن تهرانی کالاها غیر نفتی بخش خصوصی - همچنین صادر کنندگان کالا مجاز گردیدند ارز حاصل از صادرات خود را مصرف واردات کالا از خارج رسانه و با سه نرخ ترجیحی به سهم بانکسی عرضه نمایند -

۱۲۶۲ تسهیل ورود مواد اولیه و واسطه‌های حیث افزایش تولید سیاستهای ارزی همچنان در جهت عرضه جوش در پرداختهای ارزی و تشویق صادرات غیر نفتی - منظور تحصیل ارز بیشتر بود -

۱۲۶۳ کاهش درآمد ارزی منطبق کاهش سهامی - سیاست عرضه جوش در پرداختهای ارزی منظور حمایت از صاحب داخلی و بخش کشاورزی و تشویق توسعه صادرات غیر نفتی - کاهش واردات گمرکی که ناشی از کاهش واردات مواد اولیه و کالاها واسطه‌ای بود - رویه‌ها : محدود شدن حجم معاملات مالی دولت ، کاهش کسر بودجه و تقلیل نرخ رشد نقدینگی و کاهش سسنا - شدید نرخ تورم و ارزیابی کسری سوزانه ارزی کشور -

۱۲۶۴ محدودیت در پرداختهای ارزی و ایجاد تسهیلات در زمینه توسعه صادرات غیر نفتی کشور - کاهش دریافتیهای ارزی بخش نفت - همپس برسانت ماررگاسی خارجی هماهنگی سیاستهای صادراتی با سیاستهای توسعه کشاورزی - صنعتی و معدنی - سیر مد نظر قرار گرفت -

۱۲۶۵ کاهش قیمت نفت و کاهش چشمگیر صادرات نفت و بدینسان آن کاهش درآمدی یعنی که موجب اعمال سیاست محدودیت واردات کالا منظور افزایش صادرات غیر نفتی گردید -

۱۲۶۶ کاهش نرخ برابری ریال با دلار - اصلاح پولی - تشویق صادرات غیر نفتی -

۱- افزایش صادرات و فروش واردات - افزایش سهم کارهای مصرفی و تشویق به سرمایه‌گذاری در صنایع سوزناژ و عدم انگیزه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و دامپروری

افزایش تقاضا و مصرف داخلی - افزایش واردات گمرکی افزایش واردات مواد اولیه و کالاها سرمایه‌ای افزایش نقش دولت در واردات کالا افزایش هزینه‌های ارزی - دولت -

افزایش صادرات نفت و افزایش درآمدهای ارزی - افزایش ورود کالاها اساسی و ضروری افزایش سهم کالاها سرمایه‌ای و رشد سسنا از ۷٪ درصد آنها - کاهش سهم کالاها مصرفی در کل واردات - کاهش کل واردات بعلت اقدامات سال گذشته دولت (۱۳۶۰) در جهت عرضه جوش در مصرف ارز و تشکیل کمیسیون تخصصی ارز -

افزایش واردات گمرکی که عمدتاً ناشی از افزایش واردات کالاها سرمایه‌ای و واسطه‌ای بود - ارقام در این سال نشان دهنده افزایش تمایل به سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیتهای تولیدی - سرمایه‌گذاری -

کاهش واردات گمرکی که ناشی از کاهش واردات مواد اولیه و کالاها واسطه‌ای بود - رویه‌ها : محدود شدن حجم معاملات مالی دولت ، کاهش کسر بودجه و تقلیل نرخ رشد نقدینگی و کاهش سسنا - شدید نرخ تورم و ارزیابی کسری سوزانه ارزی کشور -

کاهش واردات که عمدتاً ناشی از کاهش کارهای سرمایه‌ای و مصرفی بود - تقویت نمای ارز سیستم بانکی - کاهش واردات منطبق منطقه‌های ارزی اختصاص واردات به کارهای ضروری - مواجهه صنایع واحدهای تولیدی با کسود مواد اولیه و کالاها واسطه‌ای سرور رگسود همراه با تورم

افزایش واردات ناشی از ورود کالاها واسطه‌ای و مصرفی -

۱۳۵۲	محدود نمودن نوسانات نرخ موثر ریال در مقابل سایر ارزهای عمده از طریق قطع رابطه شانت ریال با دلار و برقراری رابطه بین ریال و حق برداشت مخصوص	صادرات در این سال نسبت به سال قبل ۱/۹ درصد رشد داشته
۱۳۵۵	کاهش نرخ فروش ریال در مقابل دلار آمریکا به میزان ۱/۱ درصد توسط بانک مرکزی	در این سال صادرات نسبت به سال قبل ۱۲/۴ درصد کاهش داشته است
۱۳۵۸	- دولتی شدن تجارت خارجی - ایجاد سیستم چند نرخ ارز موظف کردن صادر کنندگان به سپردن پیمان ارزی	صادرات غیر نفتی نسبت به سال ۲۹/۶۱۳۵۷ درصد رشد داشته است
۱۳۵۹	خرید ارز حاصل از صادرات کالاهای غیر نفتی به نرخ ترجیحی ۱۱ درصد	بر سال ۱۳۵۹ صادرات غیر نفتی نسبت به سال قبل ۲۰/۵ درصد رشدی داشته است
۱۳۶۰	- افزایش سهولت واریز پیمان های صادراتی در مورد فروش (از یک سال به ۱۴ ماه)	نسبت به سال ۱۳۵۹ صادرات ۲۷/۴ درصد رشد منفی داشته است
۱۳۶۱	- تسامح اعلام کمرس نهانتر کالاهای غیر نفتی توسط بخش خصوصی برای اساس انتقال ارز خرید کالا از محل این ارز ظرف سهولت مقرر مجاز شمرده شد	سال ۱۳۶۱ صادرات غیر نفتی نسبت به سال قبل ۱۶/۴ درصد رشد منفی داشته است
۱۳۶۲	- دارندگان حسابهای ارزی در صورت نداشتن پیمان نامواریز نشده مجاز هستند موجودی ارزی حساب خود را به بانک فروخته و اعلامیه خرید ارز صادرات را جهت صدور کالا دریافت کنند - افزایش سهولت پیمان ارزی حاصل از صادرات	در سال ۱۳۶۱، میزان صادرات غیر نفتی حدود ۲۵ درصد افزایش داشته است
۱۳۶۳	- استفاده صادر کنندگان بخش خصوصی از حسابهای ارزی منظور واردات کالا در مقابل صادرات، واریز پیمانهای ارزی موجود و یا صدور کالاهای جدید مجاز گردید - واگذاری ارز حاصل از صادرات صادر کنندگان بخش خصوصی و تعاونی به دارندگان مجوز وارداتی مجاز اعلام گردید واحدهای تحت پوشش نسبت اندک تولید و توزیع کالا نظیر مستقیمتند اجاره که به امر واردات در مقابل صادرات اقدام نموده در صورت تمایل و تحت شرایطی ارز حاصل از صادرات خود را به سایر واحدهای تولیدی و شرکتهای تحت پوشش وزارتخانه ذیربط انتقال دهند - برقراری تشویق ربالی برای کالاهای صادراتی که قیمت تمام شده آن در داخل بیشتر از قیمت بین المللی بود	بر سال ۱۳۶۳ با وجود انخاذ سیاستهای تشویقی صادراتی، صادرات غیر نفتی رشد بسیار ناچیزی حدود ۱/۳ درصد در برداشت
۱۳۶۴	- معافیت شماری از کالاهای صادراتی از سپردن پیمان ارزی (مانند میوههای تازه و خشک) تعمین فهرست کالاهای قابل ورود در مقابل صادرات - تحقیقات ارزی به صادر کنندگان	صادرات غیر نفتی در سال فوق حدود ۲۸ درصد افزایش داشته است
۱۳۶۵	تلاش سیاستهای قبل موجب افزایش نرخ واریز نامه گردید	از این نرخ واریز نامه موجب شد که صادرات غیر نفتی در این سال حدود ۹۶ درصد رشد داشته است
۱۳۶۶	- تسهیل سهولت واریز نامه از یکساله به ۶ ماه، افزایش تخفیف در پیمان ارزی - ایجاد تغییرات در قوانین و مقررات صادرات و واردات	در این سال صادرات غیر نفتی ۱۴/۷ درصد افزایش یافت
۱۳۶۷	تشمیت نرخ ترجیحی واریز نامه ها در سطوح قبل با توجه به اینکه به جهت تسهیلی قطنامه ۵۹۷، شرحی کاهش یافت - فروش ارز به واحدهای صنعتی که کالاهای خود را صادر می کنند معادل دوبرابر نرخ صادرات صنعتی	در این سال با وجود در نظر گرفتن تسهیلات تشویقی صادرات غیر نفتی نسبت به سال قبل ۱۳/۲ درصد کاهش داشت

TABLE 3
SECTORAL BACKWARD-FORWARD LINKAGE IN THE ISRAELI ECONOMY

NAME OF SECTORS	BACKWARD LINKAGE		FORWARD LINKAGE	
	TECHNOLOGICAL	DOMESTIC	TECHNOLOGICAL	DOMESTIC
1 Agricultural products	0.818	0.889	4.188	4.077
2 Livestock and hunting	0.982	1.056	2.286	2.317
3 Forestry and logging	0.617	0.714	0.851	0.777
4 Fishing	0.814	0.891	0.831	0.925
5 Crude petroleum and natural gas	0.519	0.714	0.821	0.877
6 Other mining	0.802	0.872	1.254	1.256
7 Slaughtering and preserving meat	1.487	1.624	1.169	1.132
8 Dairy products	1.208	1.318	0.733	0.765
9 Fruits and vegetables preserved	0.983	1.058	0.658	0.733
10 Sea food preserved	0.911	1.039	0.747	0.745
11 Other food products	1.145	1.159	1.526	0.818
12 Textile mill	1.405	1.480	0.828	0.828
13 Grain mill products	1.710	1.838	1.237	1.366
14 Bread and confectionery	1.702	1.851	0.862	0.740
15 Sugar	1.703	1.191	0.930	1.045
16 Animal feeds	0.911	0.989	0.659	0.732
17 Beverages	0.881	0.989	0.666	0.745
18 Tobacco	0.681	0.755	0.621	0.694
19 Spinning and weaving	0.979	0.923	1.977	1.628
20 Textiles excluding wearings apparel	1.199	1.259	0.636	0.766
21 Knitted fabrics	1.102	1.015	0.635	0.711
22 Carpets and rugs	1.079	0.954	5.629	0.703
23 Other textiles	0.909	0.904	0.812	0.805
24 Wearing apparel excluding shoes	1.253	1.210	0.644	0.718
25 Leather and fur	1.519	1.383	0.827	0.897
26 Leather products	1.161	1.188	0.628	0.702
27 Footwear excluding rubber shoes	1.178	1.177	0.634	0.709
28 Lumber and plywood	0.952	0.922	0.842	0.831
29 Wood products	1.029	1.050	0.684	0.760
30 Furniture and fixtures, primarily of wood	1.112	1.084	0.695	0.774
31 Paper and paper products	1.097	0.967	1.010	0.800
32 Printing and publishing	1.041	0.910	0.750	0.820
33 Basic chemicals	0.869	0.914	1.500	1.006
34 Fertilizers and pesticides	0.982	0.981	0.728	0.728
35 Synthetic fibers, paints and varnishes	1.077	0.972	1.488	1.166
36 Medicine	1.006	0.885	0.810	0.771
37 Soap, detergents and biotred products	1.136	1.011	0.957	0.946
38 Petroleum refinery products	0.753	0.825	1.174	1.398
39 Other products of oil and coal	1.000	1.092	0.738	0.815
40 Tires, tubes and other rubber products	0.852	0.827	0.812	0.832
41 Glass and glass products	0.936	0.942	0.769	0.776
42 Cement, lime and plaster	1.003	1.044	0.681	0.758
43 Pottery, china and earthenware	0.824	0.854	0.658	0.726
44 Structural clay products	0.708	0.874	0.649	0.725
45 Other non-metallic mineral products	0.974	1.059	0.771	0.818
46 Basic iron and steel products	1.079	0.937	1.452	1.354
47 Basic non-ferrous metal products	1.128	1.006	1.406	0.877
48 Cutlery, hand tools and general hardware	0.855	0.920	0.786	0.827
49 Furniture and fixtures, primarily of wood	1.051	1.072	0.684	0.763

TABLE 4
SECTORAL BACKWARD-FORWARD LINKAGE IN THE ISRAELI ECONOMY

NAME OF SECTORS	BACKWARD LINKAGE		FORWARD LINKAGE	
	TECHNOLOGICAL	DOMESTIC	TECHNOLOGICAL	DOMESTIC
50 Structural metal products	1.028	0.964	0.317	0.371
51 Fabricated metal products except mach. & equip.	1.020	0.926	0.820	0.914
52 Engines and turbines	1.055	0.697	0.605	0.757
53 Agricultural machinery and equipment	1.373	1.115	0.811	0.747
54 Metal and wood working machinery	0.788	0.811	0.702	0.647
55 Office equipment and other non electrical mach.	0.982	0.895	1.086	0.919
56 Special industrial machinery and equipment	1.025	0.932	0.875	0.817
57 Electrical industrial machinery and apparatus	0.561	0.335	0.891	0.782
58 Radio, television and communication equipment	0.856	0.825	0.832	0.751
59 Household electric appliances	1.055	1.052	0.682	0.738
60 Other electric apparatus and supplies	0.528	0.510	0.992	0.953
61 Ship building and railroad equipment	0.810	0.556	0.808	0.833
62 Motor vehicles	1.041	0.856	1.315	1.045
63 Motorcycles and bicycles	1.237	1.082	0.775	0.756
64 Aircraft and other transport equipment	0.828	0.659	0.870	0.756
65 Professional and scientific instruments	0.841	0.879	0.723	0.762
66 Other industrial products	0.923	0.849	0.766	0.776
67 Electricity	1.066	1.075	1.194	1.278
68 Gas	0.903	0.891	0.702	0.792
69 Beer supply	0.793	0.858	0.664	0.739
70 Construction	0.976	0.997	0.862	0.934
71 Railway transport	1.169	1.221	2.618	2.762
72 Road transport and warehousing	0.858	0.916	2.670	2.760
73 Air transport	1.011	1.035	0.623	0.775
74 Sea transport	1.354	1.379	0.388	0.516
75 Supporting services to road transport	0.746	0.870	0.771	0.832
76 Supporting services to air transport	0.813	0.896	0.631	0.707
77 Supporting services to sea transport	0.882	0.758	0.821	0.680
78 Communication	0.766	0.802	0.875	0.937
79 Trade	0.721	0.800	0.558	0.578
80 Restaurants	1.076	1.174	0.683	0.781
81 Hotels	0.893	0.956	0.632	0.728
82 Financial services	0.764	0.874	1.012	1.086
83 Insurance services	0.608	0.723	0.764	0.789
84 Real estate and business services	0.697	0.773	1.056	1.261
85 Private education	0.917	0.998	0.373	0.470
86 Public education	0.675	0.749	0.649	0.687
87 Private health	0.708	0.863	0.634	0.708
88 Public health	0.843	0.968	0.619	0.633
89 Defense	0.823	0.923	0.619	0.693
90 Public administration	2.728	0.802	0.619	0.693
91 Amusement services	0.914	0.574	0.621	0.646
92 Personal and domestic services	0.885	0.915	0.543	0.574

جدول (۱.۱)

تقاضای واردات واسطه‌ای
x ۱۰۰ضمیمه "د"
استخراج شده از جدول شماره ۱ دانه ستانه

ارقام به میلیون ریال

بخشها

بخشها	تولید	کل واردات کالاهای واسطه‌ای	تولید	تقاضای واردات واسطه‌ای ۱۰۰٪ واردات کالاهای واسطه‌ای	واردات	تفاضل واردات واسطه‌ای x ۱۰۰
۱- محصولات کشاورزی	۲۳۲۴۰۹۰	۲۱۳۴۶	۱/۸	۶۹۱۵۹	۶۹۴۱۳	۹۹/۶
۲- چهارپایان و شکار	۱۲۱۸۶۱۰	۲۳۵۴۹	۲/۸	۵۳۱۳	۸۰۹۷	۶۵/۶
۳- جنگلداری	۲۲۳۲۷	—	—	۲۸۲۴	۸۸۹۱	۵۴/۵
۴- ماهیگیری	۴۱۲۹۶	۲۰۲	۰/۵	۷۵	۳۸۷۰	-/۱۹
۵- نفت خام و گاز طبیعی	۱۲۷۲۴۰۰	۶۲۵	۰/۰۲	—	—	—
۶- دیگر معادن	۱۴۱۵۲۲	۷۴۴	۰/۵	۲۶۳۹	۲۶۳۹	۱۰۰
۷- کشتار و غذاهای کنسرو شده گوشتی	۸۱۷۳۲۷۴	۱۲۳	۰	۵۰۹۳	۳۴۴۲۷	۱۴/۷
۸- محصولات لبنی	۲۹۶۳۳	۱۵۸۵	۵/۳	—	—	—
۹- صنایع میوه‌وسبزیجات	۴۰۵۳۳	۴۶۸	۱/۲	۳۱۰۸	۳۲۰۳۹	۹/۷
۱۰- صنایع غذاهای دریایی کنسرو شده	۸۳۷۹	۶۹	۰/۸	۵	۱۴۰۶	۰/۳
۱۱- دیگر محصولات غذایی	۱۶۳۰۷	۷۹۰	۴/۸	۲۹۵۲	۲۹۶۸	۹۹/۵
۱۲- روغنهای خوراکی	۵۲۴۶۴	۱۶۱۱۶	۳۰/۷	۶۵۴	۱۳۷۷۲	۴/۷
۱۳- آرد سازی	۵۶۵۶۶۴	۳۸۹۰۴	۶/۹	۲۱۴۷۹	۳۸۹۰۲	۵۵/۲
۱۴- نان و شیرینی	۳۹۱۱۴۸	۱۳۴۹	۰/۳	۳۸۴	۲۱۲۱۴	۱/۸
۱۵- قند و شکر	۷۹۲۳۰	۶۴۷	۰/۸	۳۱۵	۳۶۶	۵۸/۷
۱۶- خوراک دام و طیور	۲۰۳۷۰	۸۰۱۱	۳۹	۴۲۱	۶۶۱۵	۶/۶
۱۷- صنایع آتشامینبها	۳۸۹۳۷	۸۵۰	۲/۲	۱۷۶۳	۱۷۶۳	۱۰۰
۱۸- صنایع توتون و تنباکو	۱۶۸۲۸	۴۸۱	۲/۹	—	۶	—
۱۹- ریسندگی و بافندگی	۳۱۷۸۲۴	۵۲۳۷۳	۱۶/۵	۲۸۰	۷۳۹۳	۳/۸
۲۰- صنایع نساجی بجز لباسهای باف	۱۷۶۵	۳۵	۲	۲۶۸۱۸	۸۳۶۲۰	۵۶
۲۱- صنایع کتشافی	۲۶۴۴۸	۴۲۵۱	۱۶/۱	۱۷۱۱	۲۷۱۰	۶۳
۲۲- قالی و قالیچه	۴۴۹۹۳	۷۶۸۲	۱۷/۱	—	۲۴۸	—
۲۳- دیگر منسوجات	۷۳۴۲	۸۵۴	۱۱/۶	۶۵۶	۶۸۱	۹۶/۳
۲۴- یونانک به استثنای کفش	۱۰۲۶۶۰	۱۲۶۹۲	۱۲/۴	۲۸۳۶	۲۳۸۲	۶۶/۲
۲۵- چرم و پوست	۲۶۴۱۵	۴۹۸۲	۱۸/۷	۴۲۳	۱۱۲۷	۳۷/۵
۲۶- محصولات چرم	۹۶۱	۳۶	۳/۷	۷۸۲	۷۸۲	۱۰۰
۲۷- صنایع کفش به استثناء کفش پلاستیک و لاستیک	۳۲۹۲۰	۱۷۵۱	۵/۳	—	۶۲	—
۲۸- الوار و تخته چندلا	۲۲۹۰۵	۲۲۴۴	۱۸/۵	۲۲	۲۲	۱۰۰
۲۹- محصولات چوب	۲۵۰۶	۱۷۹	۷/۱	۱۳۰	۱۳۳۲	۹۹/۸
۳۰- اسباب و اثاثیه عمده چوبی	۱۰۲۶۲	۱۱۴۸	۱۱	۳۳	۸۲۸	۳/۹۸
۳۱- کاغذ و محصولات کاغذ	۵۱۲۹۴	۱۱۰۴۸	۲۱/۵	—	۱۲	—
۳۲- صنایع چاپ و نشر	۱۵۴۹۲	۳۹۲۰	۲۵/۳	۱۳۹۵۰	۱۵۱۳۲	۹۲/۲
۳۳- مواد شیمیایی اساسی	۱۴۲۷۵	۱۱۲۵	۷/۹	۶۵۲	۵۱۹۰	۱۲/۶
۳۴- کودها و سموم	۸۰۳۵	۱۰۲۷	۱۲/۸	۲۹۲۱۹	۵۱۹۵۹	۵۶/۷
۳۵- الیاف مصنوعی رنگو لاک	۱۰۲۲۶۳	۲۲۱۶۳	۲۱/۷	۳۷۲۱۲	۳۷۲۳۶	۹۹/۷
۳۶- صنایع داروئی	۴۹۹۱۶	۱۲۱۱۶	۲۴/۳	۲۸۰۱۹	۴۸۸۷۶	۹۸/۳
۳۷- مابون و شویندها و محصولات مت	۵۴۳۷۶	۱۲۱۸۰	۲۲/۴	۹۷۱۴	۱۹۱۴۷	۵۰/۷
۳۸- صنایع پالایش نفت و زغال	۱۴۳۲۵۵	۱۷۳۰	۱/۲	۷۶۸۳	۲۲۷۷۹	۳۳/۷
۳۹- محصولات متفرقه نفت و زغال	۴۳۰۶	۱۸۳	۴/۲	۱۲۳۶۷	۳۵۱۹۷	۴۰/۸
۴۰- لاستیک روئی و توشی و دیگر محصولات لاستیکی	۳۴۱۰۰	۶۸۲۰	۲۰	—	—	—
۴۱- صنایع شیشه و محصولات شیشه‌ای	۲۸۳۴۹	۱۳۸۳	۴/۹	۲۱۴۹۷	۲۷۷۱۴	۷۷/۶
۴۲- سیمان، گچ و آهک	۶۶۱۷۵	۲۹۹۹	۴/۵	۶۱۶۱	۶۳۰۰	۹۷/۸
				۶	۷	۸۵/۷

منیاله جدول شماره (۱-۱)

بخشها	کل سبادهای واسطه‌ای	تولید	واردات سبادهای واسطه‌ای x ۱۰۰ تولید	واردات نفاضی واسطه‌ای	واردات	نفاضی واسطه‌ای x ۱۰۰ واردات
۴۳. صنایع ظروف چینی و سفالی	۳۸۶	۸۳۰۲	۴/۶	۱۱۸۴	۱۱۹۳	۹۹/۲
۴۴. محصولات تولید شده از خاک رس مخموس ساختمان سازی	۸۷۰	۸۲۹۹۶	۱	۲۲۸۰	۲۶۸۷	۸۲/۹
۴۵. دیگر محصولات معدنی غیر فلزی	۷۵۲	۵۰۴۱۷	۱/۵	۵۴۰۹	۶۶۰۷	۸۱/۹
۴۶. صنایع اساسی آهن و فولاد	۳۷۷۴۰	۱۷۳۷۶۶	۲۱/۷	۱۰۱۲۱۵	۱۰۱۶۰۷	۹۹/۶
۴۷. صنایع اساسی محصولات غیر آهنی	۱۳۳۷۴	۴۳۸۰۲	۳۰/۵	۲۶۸۱۷	۲۸۸۸۶	۹۲/۸
۴۸. کار دوچنگال و ابزار دستی	۱۶۵۸	۱۱۶۰۸	۱۴/۳	۳۰۱۶۹	۹۷۶۷	۳۱/۴
۴۹. اسباب و اثاثیه عمده فلزی	۶۴۰	۱۲۰۱۴	۵/۳	.	۲۹۴	-
۵۰. محصولات فلزی ساختمانی	۴۸۳۶	۲۹۳۳۷	۱۶/۵	۱۵۴۷۲	۳۱۸۰۱	۴۸/۷
۵۱. محصولات فلزی فابریکی به ماشین آلات و تجهیزات	۱۰۶۲۴	۵۴۰۲۲	۲۰/۴	۱۳۱۴۵	۲۷۹۱۴	۲۷/۱
۵۲. موتور و توربین	۵۳۰۹	۱۹۵۱۸	۲۷/۱	۹۳۱۵	۲۷۱۸۵	۱۹/۷
۵۳. ماشین آلات و وسایل کشاورز	۹۷۸۳	۳۵۲۸۹	۲۷/۷	۷۵۲۶	۱۱۰۰۳	۶۸/۴
۵۴. ماشین آلات چوبی: فلزی	۵۹۳	۵۹۲۴	۱۰	۲۳۶۴	۲۲۹۲۵	۱۰/۳
۵۵. تجهیزات اداری و سایر دستگاهها و لوازم برقی	۱۳۷۲۰	۶۲۳۱۰	۲۲/۰	۱۳۱۶۸۰	۱۹۵۹۴۰	۶۷/۲
۵۶. دستگاهها و ماشین آلات صنعتی مخصوص	۸۲۶۰	۴۱۵۵۰	۱۹/۹	۷۷۱۳	۷۰۴۵۸	۱۰/۹
۵۷. صنایع ماشین آلات و تجهیزات الکترونیکی (برقی)	۲۱۷۰	۱۴۰۵۹	۱۵/۴	۸۷۱۲	۳۵۹۴۲	۲۴/۲
۵۸. مواد پلاستیکی، تلویزیون و دیگر تجهیزات ارتباطی	۶۷۸۹	۳۲۹۸۴	۱۹/۴	۱۰۹۳۵	۳۰۳۹۷	۳۶
۵۹. لوازم خانگی برقی	۳۹۰۰	۴۴۷۹۳	۸/۷	۱۵۹۰	۴۳۱۵	۳۶/۸
۶۰. سایر دستگاهها و لوازم بزرگ	۶۶۹۲	۴۸۴۴۰	۱۳/۸	۱۲۶۹۶	۲۴۱۳۹	۲۸/۸
۶۱. کشتی فلزی و وسایل راه آهن	۲۲۴	۵۳۳۸	۴/۲	۱۲۱۱	۱۸۷۸۰	۶/۴
۶۲. وسایل نقلیه موتوری	۸۵۳۳۷	۲۴۲۴۶۵	۳۵/۲	۷۴۲۸۲	۱۱۲۲۲۱	۶۶/۲
۶۳. موتور سیکلت و دوچرخه	۳۱۹۹	۱۵۲۴۲	۲۱	۳۱۹۷	۴۰۱۵	۷۹/۶
۶۴. هواپیما و دیگر وسایل حمل و نقل	-	۲۶	-	۱۵۵۲	۱۲۸۶۶	۱۲/۱
۶۵. وسایل حرفه‌ای و علمی اندازه گیری	۶۲۷	۹۶۸۰	۶/۵	۱۹۱۱	۲۵۱۱۱	۷/۶
۶۶. دیگر محصولات صنعتی	۳۰۷	۴۲۹۶	۷/۱	۱۶۶۸	۲۳۶۷	۷۰/۵
۶۷. برق	۱۰۱۳۶	۱۲۷۹۱۵	۷/۹	-	-	-
۶۸. گاز	۴۳۷۵	۲۴۵۳۸	۱۲/۷	-	-	-
۶۹. عرضه آب	۴۶۲	۲۷۳۶۱	۰/۹۸	-	-	-
۷۰. ساختمان (مسکن)	۱۱۹۲۱۱	۲۰۳۳۵۰۰	۵/۹	-	-	-

میلیون ریال

بخشها	کل تقاضای نهایی (۱-۱)	کل صادرات	تقاضای نهایی داخلی ۱-۲=۳	تقاضای واسطه‌ای ۴	تقاضای داخلی ۳+۴=۵	عرضه کل	تولید داخلی
۱- صنایع محصولات کشاورزی	۱۵۵۱۵۹۱	۷۶۶۵	۱۵۴۳۹۲۶	۱۲۶۸۰۱۹	۳۰۱۲۳۴۵	۳۰۲۰۰۱۰	۲۳۴۴۰۹۰
۲- چهارپایان و شکار	۲۵۴	-	۲۵۴	۶۹۱۵۹	۶۹۴۱۳	۶۹۴۱۳	-
۳- جنگلداری	۶۵۳۷۲۴	-	۶۵۳۷۲۴	۸۸۱۷۰۹	۱۵۳۵۴۹۳	۱۵۳۵۴۹۳	۱۳۱۸۶۱۰
۴- ماهیگیری	۲۷۸۴	-	۲۷۸۴	۵۳۱۳	۸۰۹۷	۸۰۹۷	-
۵- نفت خام و گاز طبیعی	۷۶۳۹۸	۳۰۸	۷۶۰۹۰	۱۶۴۴۰	۹۲۵۳۰	۹۲۸۳۸	۴۳۳۲۷
۶- دیگر معادن	۴۰۴۷	-	۴۰۴۷	۴۸۴۴	۸۸۹۱	۸۸۹۱	-
۷- صنایع غذاهای کنسرو شده گوشتی	۴۷۶۲۳	۲۹۳	۴۷۳۳۰	۶۷۰۳	۵۴۰۳۳	۵۴۲۲۶	۴۱۲۹۶
۸- صنایع محصولات نسبی	۳۷۹۵	-	۳۷۹۵	۷۵	۳۸۷۰	۳۸۷۰	-
۹- صنایع میوه و بجز میوه‌های کنسرو شده	۱۴۵۷۲۹۶	۱۲۶۷۶۰۰	-۱۰۳۰۴	۱۵۱۰۴	۴۸۰۰	۱۴۷۲۴۰۰	۱۴۷۲۴۰۰
۱۰- صنایع غذاهای دریایی کنسرو شده	-	-	-	-	-	-	-
۱۱- دیگر محصولات غذایی	۸۴۵۱۲	۳۶۲۹	۸۰۸۸۳	۱۰۰۹۹۲	۱۹۰۸۷۵	۱۹۴۵۰۴	۱۴۱۵۳۲
۱۲- روغنهای خوراکی	-	-	-	۳۶۲۹	۳۶۲۹	۳۶۲۹	-
۱۳- صنایع آردساز	۱۰۸۴۶۳۰	۳۱۲۸	۱۰۸۱۵۰۲	۷۲۳۹۱	۱۱۵۵۸۹۳	۱۱۵۹۰۲۱	۸۱۷۳۷۴
۱۴- نان و شیرینی	۲۹۵۳۴	-	۲۹۵۳۴	۵۰۹۳	۳۴۶۲۷	۳۴۶۲۷	-
۱۵- قند و شکر	۵۷۶۸۱	۴۱	۵۷۶۴۰	۱۳۷۷۳	۷۱۴۱۳	۷۱۴۵۲	۲۹۶۲۳
۱۶- خوراک دام و طیور	۲۸۹۳۱	-	-	-	۳۱۰۸	۳۲۰۳۹	-
۱۷- صنایع آدامس و بقیه	۴۸۵۰۷	۱۶۹۱	۴۶۸۱۶	۸۷۴۳	۵۵۵۵۹	۵۷۲۵۰	۴۰۵۳۳
۱۸- صنایع نساجی و پشمی	۱۴۰۱	-	-	۵	۵	۱۴۰۶	-
۱۹- صنایع نساجی و پشمی	۷۲۸۳	۱۳	۷۲۷۰	۷۶۱۱	۸۱۶۸۱	۱۵۰۹۴	۸۳۷
۲۰- صنایع نساجی و پشمی	۱۶	-	۱۶	۲۹۵۲	۲۹۶۸	۲۹۶۸	-
۲۱- صنایع نساجی و پشمی	۳۸۷۲۶	۲۰۰	۳۸۵۲۶	۳۰۰۹۹	۵۸۶۲۵	۵۸۸۲۵	۱۶۳۰
۲۲- صنایع نساجی و پشمی	۱۳۱۱۸	-	-	۶۵۴	۶۵۴	۱۳۷۷۲	-
۲۳- صنایع نساجی و پشمی	۶۱۷۲۶	-	۶۱۷۲۶	۳۶۱۷۳	۹۷۸۹۹	۹۷۸۹۹	۵۲۴۶
۲۴- صنایع نساجی و پشمی	۱۷۴۲۳	-	۱۷۴۲۳	۲۱۷۷۹	۳۸۹۰۲	۳۸۹۰۲	-
۲۵- صنایع نساجی و پشمی	۴۴۴۷۰۰	۲۷	۴۴۴۶۷۳	۳۱۶۷۲۴	۷۶۱۴۰۷	۷۶۱۴۴۴	۵۶۴۶۶
۲۶- صنایع نساجی و پشمی	۲۰۸۳۰	-	۲۰۸۳۰	۳۸۴	۲۱۲۱۴	۲۱۲۱۴	-
۲۷- صنایع نساجی و پشمی	۳۹۸۷۸۴	۱	۳۹۸۷۸۳	۱۹۰۴۲	۴۱۷۸۲۵	۴۱۷۸۲۶	۳۹۱۱۴
۲۸- صنایع نساجی و پشمی	۱۵۱	-	-	۲۱۵	۲۱۵	۳۶۶	-
۲۹- صنایع نساجی و پشمی	۵۷۶۱۸	-	۵۷۶۱۸	۳۴۸۷۰	۹۲۴۸۸	۹۲۴۸۸	۷۹۳۲۰
۳۰- صنایع نساجی و پشمی	۵۹۹۴	-	۵۹۹۴	۴۲۱	۶۴۱۵	۶۴۱۵	-
۳۱- صنایع نساجی و پشمی	۹۵۳۹	-	۹۵۳۹	۲۶۸۹۷	۳۶۴۳۶	۳۶۴۳۶	۲۰۳۲۰
۳۲- صنایع نساجی و پشمی	-	-	-	۱۷۶۳	۱۷۶۳	۱۷۶۳	-
۳۳- صنایع نساجی و پشمی	۴۸۵۳۹	۱۷	۴۸۵۲۲	۱۱۷۰۸	۶۰۳۳۰	۶۰۳۴۷	۳۸۱۲۷
۳۴- صنایع نساجی و پشمی	۶	-	۶	-	۶	۶	-
۳۵- صنایع نساجی و پشمی	۱۹۴۶۶۳	-	۱۹۴۶۳	۷۵۱	۱۹۵۴۱۴	۱۹۵۴۱۴	۱۶۸۲۸
۳۶- صنایع نساجی و پشمی	۷۱۱۳	-	۷۱۱۳	۲۸۰	۷۳۹۳	۷۳۹۳	-
۳۷- صنایع نساجی و پشمی	۶۲۲۶۱۸	۲۰۷	۶۲۲۴۱۱	۱۸۱۵۴۱	۶۴۴۹۵۲	۶۴۴۱۵۹	۳۱۷۸۲۲
۳۸- صنایع نساجی و پشمی	۳۶۸۰۷	-	۳۶۸۰۷	۴۶۸۱۸	۸۳۶۲۵	۸۳۶۲۵	-
۳۹- صنایع نساجی و پشمی	-۳۵۳۵	۶۱	-۳۵۹۶	۱۱۵۶۴	۷۹۶۸	۸۰۲۹	۱۷۶۵
۴۰- صنایع نساجی و پشمی	۹۹۹	-	۹۹۹	۱۷۱۱	۲۷۱۰	۲۷۱۰	-
۴۱- صنایع نساجی و پشمی	۲۹۹۹۰	۴۰۲	۲۹۵۸۸	۴۲۸۲	۳۲۸۷۰	۳۲۲۷۲	۲۶۴۴۸
۴۲- صنایع نساجی و پشمی	۲۴۸	-	۲۴۸	-	۲۴۸	۲۴۸	-
۴۳- صنایع نساجی و پشمی	۵۴۵۴۲	۸۲۱۸	۴۶۳۲۴	۳۰۰۱۴	۷۶۳۳۸	۸۴۵۸۶	۴۴۹۹۳
۴۴- صنایع نساجی و پشمی	۳۵	-	۳۵	۶۵۶	۶۸۱	۶۸۱	-
۴۵- صنایع نساجی و پشمی	۵۰۴	۴۰	-۵۴۴	۲۹۳۰۲	۲۴۲۴۹	۲۴۲۸۹	۷۳۲۲
۴۶- صنایع نساجی و پشمی	۱۴۴۴	-	۱۴۴۴	۲۸۳۶	۴۲۸۲	۴۲۸۲	-
۴۷- صنایع نساجی و پشمی	۱۴۴۰۲۰	۹۰۶	۱۴۳۱۱۴	۱۱۱۴۶	۱۵۳۳۶۰	۱۵۴۱۶۶	۱۰۳۶۶۰
۴۸- صنایع نساجی و پشمی	۷۰۴	-	۷۰۴	۴۲۳	۱۱۲۷	۱۱۲۷	-
۴۹- صنایع نساجی و پشمی	۲۷۶۲۹	۴۴۵۹	۲۲۰۸۸	۱۷۲۰۷	۴۲۲۹۵	۴۲۸۳۶	۲۶۴۱۵
۵۰- صنایع نساجی و پشمی	-	-	-	۷۸۲	۷۸۲	۷۸۲	-
۵۱- صنایع نساجی و پشمی	۲۶۶۰	-	-۲۶۶۰	۴۵۰۸	۱۸۴۸	۱۸۴۸	۹۶۱
۵۲- صنایع نساجی و پشمی	۶۲	-	۶۲	-	۶۲	۶۲	-

ردیف	شرح	تولید		واردات		تفاضل
		کل	بهره	تولید	تفاضل	
۷۱	حمل و نقل	۱۱۸۲	۳۴۳۲۵	۳/۵	-	-
۷۲	حمل و نقل رسمی و انبار کال	۲۹۶۰۵	۱۲۴۵۶۶۵	۲/۳	-	-
۷۳	حمل و نقل هوایی	۴۵۵۸	۵۶۶۶۲	۸	-	۱۰۲۲۴
۷۴	حمل و نقل دریایی	۵۵۶۳	۶۴۵۳۰	۸/۶	۲۵۵۶	۱۰۰
۷۵	خدمات حفاظتی در حمل و نقل	۷۵	۷۱۶۹۹	۰/۱	-	-
۷۶	خدمات حفاظتی (حمایتی بر حمل و نقل هوایی)	-	۶۲۶۹	-	-	-
۷۷	خدمات حفاظتی در حمل و نقل دریایی	-	۳۴۰۲۹	-	-	-
۷۸	ارتباطات	۲۵۴۶	۱۰۲۳۲۲	۲/۵	-	-
۷۹	تجارت	۷۶۶	۲۶۶۹۹۲۳	-	-	۵۴۶
۸۰	رستوران	-	۱۹۴۲۲۱	-	-	-
۸۱	هتلداری	-	۵۹۹۰۶	-	-	۱۶۸۲
۸۲	خدمات مالی	۷	۱۸۰۱۳۴	-	-	-
۸۳	خدمات بیمه	-	۲۹۵۷۹	-	۸۵۰۹	۱۲۲۵۳
۸۴	خدمات تجاری	۸۳۲	۱۷۶۷۸۳۳	۰/۰۵	-	-
۸۵	آموزش و پرورش خصوصی	۲۸۴	۸۹۶۰۶	۰/۳	-	۳۵۸۹۵
۸۶	آموزش عمومی و پرورش عمومی	۳۵۰	۴۷۸۶۱۳	۰/۰۷	-	-
۸۷	تربیت بدنی خصوصی	۳۴۹۸	۲۸۲۸۲۵	۱/۲	-	۶۷۲۰
۸۸	تربیت بدنی عمومی	۲۲۳۵	۱۹۳۳۹۲	۱/۲	-	-
۸۹	دفاع	۹۷۰۴۹	۹۴۹۵۳۹	۱۰/۲	-	-
۹۰	اداره روابط عمومی	۱۴۶۲	۵۲۶۳۵۰	۰/۳	-	۸۳۰۲۶
۹۱	خدمات تفریحی	۶۱	۱۰۲۶۶	۰/۱۶	-	-
۹۲	خدمات بخش خصوص	۳۶۴۷	۳۵۸۱۹۰	۱	-	-

نوع تولید داخلی	عمرته کل	تفاسای داخلی	تفاسای واسطه‌ای	تفاسای بهائی داخلی	کل صادرات	کل تفاسای بهائی	بخش بهائی
۲۰۱۲۰	۶۹۵۵۵	۷۹۵۵۹	۷۲۷۲	۷۲۲۵۷	۲۶	۷۰۰۸۳	۲۷- صنایع کفش نساجی
-	۲۲	۲۲	۲۲	-	-	-	کفش لاستیکی و پلاستیک
۲۲۹۰۵	۵۲۹۲۳	۵۲۹۲۳	۶۵۵۰۶	۸۳۲۷	-	۸۳۲۷	۲۸- صنعت الوار، نخته چس
-	۱۳۳۲	۱۳۳۲	۱۳۳۰	۲	-	۲	
۲۵۰۶	۹۰۳۲	۹۰۳۲	۵۸۰۲	۲۳۰	-	۲۳۰	۲۹- صنایع محصولات چوبی
-	۸۲۸	۸۲۸	۲۳	۷۹۵	-	۷۹۵	
۱۰۲۶۲	۲۳۲۶۸	۲۳۲۶۸	۲۵۸۴۶	-۲۵۷۸	-	-۲۵۷۸	۳۰- اسباب و اثاثیه عمده
-	۱۲	۱۲	-	۱۲	-	۱۲	
۵۱۲۹۴	۱۰۲۲۵۵	۱۰۲۲۴۶	۵۰۳۳۵	۵۲۸۵۱	۹	۵۲۸۶۰	۳۱- صنعت کاغذ و محصولات کاغذی
-	۱۵۱۳۲	۱۵۱۳۲	۱۳۹۵۰	۱۱۸۲	-	۱۱۸۲	
۱۵۲۹۲	۴۰۵۳۳	۴۰۵۳۰	۲۵۶۲۶	۱۴۹۰۴	۳	۱۴۹۰۷	۳۲- صنایع چاپ و نشر
-	۵۱۹۰	۵۱۹۰	۶۵۲	۴۵۳۸	-	۴۵۳۸	
۱۴۲۷۵	۱۱۶۶۱۶	۱۱۶۳۳۸	۸۱۶۴۶	۳۴۷۰۲	۲۶۸	۳۴۹۷۰	۳۳- مواد شیمیایی اساسی
-	۵۱۹۵۹	۵۱۹۵۹	۲۹۲۱۹	۲۲۷۴۰	-	۲۲۷۴۰	
۸۰۳۵	۶۶۶۵۲	۶۶۶۵۱	۵۳۴۶۴	۱۲۱۸۷	۱	۱۲۱۸۸	۳۴- کود و سموم
-	۲۷۳۳۶	۲۷۳۳۶	۳۷۲۱۲	۱۲۴	-	۱۲۴	
۱۰۲۳۶۳	۲۴۹۲۳۸	۲۴۹۲۳۸	۱۴۵۰۴۹	۱۰۴۱۷۹	-	۱۰۴۱۷۹	۳۵- الیاف مصنوعی رنگ
-	۴۸۸۷۶	۴۸۸۷۶	۴۸۰۱۹	۸۵۷	۸۵۷	۸۵۷	
۴۹۹۱۶	۸۹۳۱۴	۸۹۳۱۴	۳۰۵۳۰	۵۸۷۲۷	۳۷	۵۸۷۶۴	۳۶- صنایع دارویی
-	۱۹۱۴۷	۱۹۱۴۷	۹۷۱۴	۹۴۲۳	-	۹۴۲۳	
۵۳۲۷۶	۱۳۱۵۷۸	۱۳۱۴۷۷	۲۵۸۰۷	۹۵۵۷۰	۲۰۱	۹۵۷۷۱	۳۷- صابون و شوینده‌ها و محصولات مشابه
-	۲۲۷۷۹	۲۲۷۷۹	۷۶۸۲	۱۵۰۹۶	-	۱۵۰۹۶	
۱۴۲۲۵۵	۲۱۳۳۶۱	۲۱۳۳۴۲	۱۹۰۵۵۹	۸۸۶۸۲	۳۴۱۰۹	۱۲۲۷۹۲	۳۸- محصولات پالایش نفت
-	۲۵۱۹۷	۲۵۱۹۷	۱۴۳۶۷	۲۰۸۳۰	-	۲۰۸۳۰	
۴۲۰۶	۷۲۷۸	۷۲۸۷	۶۴۶۰	۱۰۱۸	-	۱۰۱۸	۳۹- دیگر محصولات متفرقه نفت و زغال
-	-	-	-	-	-	-	
۳۴۱۰۰	۱۳۲۳۹۸	۱۳۲۳۲۸	۵۶۳۲۲	۷۵۹۲۶	۱۵۰	۷۶۰۷۶	۴۰- لاستیک روئی و توئی و دیگر محصولات لاستیکی
-	۲۷۷۱۴	۲۷۷۱۴	۲۱۴۹۷	۶۲۱۷	-	۶۲۱۷	
۲۸۳۳۹	۶۲۴۲۵	۶۲۴۲۱	۳۷۸۹۲	۲۴۵۲۹	۴	۲۴۵۲۳	۴۱- صنایع شیشه و محصولات شیشه‌ای
-	۶۳۰۰	۶۳۰۰	۶۱۶۱	۱۳۹	-	۱۳۹	
۶۶۱۷۵	۱۱۷۰۴۵	۱۱۷۰۴۳	۸۹۱۲۷	۲۷۹۱۶	۲	۲۷۹۱۸	۴۲- صنایع سیمان و آهک و گچ
-	۷	۷	۶	۱	-	۱	
۸۳۰۲	۱۶۲۰۱	۱۶۱۹۸	۱۴۳۸۰	۱۸۱۹	۳	۱۸۲۱	۴۳- صنایع ظروف چینی و سفال
-	۱۱۹۳	۱۱۹۳	۱۱۸۴	۹	-	۹	
۸۲۹۹۶	۱۵۱۰۲۳	۱۵۱۰۴۰	۹۰۹۹۶	۶۰۰۴۴	۳	۶۰۰۴۷	۴۴- محصولات تولید شده از خاک رس مخصوص ساختمان
-	۲۶۸۷	۲۶۸۷	۲۳۸۰	۴۰۷	-	۴۰۷	
۵۰۲۱۷	۹۰۹۵۳	۹۰۷۶۹	۴۱۱۱۱	۴۹۶۵۸	۱۸۴	۴۹۸۴۲	۴۵- دیگر محصولات معدنی غیر فلزی
-	۶۶۰۷	۶۶۰۷	۵۴۰۹	۱۱۹۸	-	۱۱۹۸	
۱۷۳۷۶۶	۴۵۰۱۹۹	۴۵۰۱۶۵	۳۷۴۶۶۱	۷۳۷۰۴	۳۴	۷۳۷۳۸	۴۶- صنایع اساسی آهن و فولاد
-	۱۰۱۶۰۷	۱۰۱۶۰۷	۱۰۱۳۱۵	۳۹۲	-	۳۹۲	
۴۳۸۰۲	۹۸۲۷۳	۹۷۹۷۴	۵۶۴۵۹	۴۱۵۱۵	۲۹۹	۴۱۸۱۴	۴۷- صنایع اساسی محصولات غیر آهنی
-	۲۸۸۸۶	۲۸۸۸۶	۲۶۸۱۷	۲۰۶۹	-	۲۰۶۹	
۱۱۶۰۸	۵۰۵۰۹	۵۰۵۰۸	۲۲۱۶۹	۲۸۳۲۹	۱	۲۸۳۴۰	۴۸- کارد و جنگال و ابزار دستی
-	۹۷۶۷	۹۷۶۷	۳۰۶۹	۶۶۹۸	-	۶۶۹۸	
۱۲۰۱۲	۲۸۷۶۱	۲۸۷۶۱	۲۵۲۶۰	۳۵۰۱	-	۳۵۰۱	۴۹- اسباب و اثاثیه عمده فلزی
-	۲۹۴	۲۹۴	-	۲۹۴	-	۲۹۴	
۲۹۳۳۷	۱۰۸۸۵۳	۱۰۸۷۳۲	۷۲۸۳۲	۳۵۹۰۰	۱۲۱	۳۶۰۲۱	۵۰- محصولات فلزی ساختمانی
-	۳۱۸۰۱	۳۱۸۰۱	۱۵۴۷۲	۱۶۳۲۹	-	۱۶۳۲۹	

بخشهای	کل هزینه انسانی نهایی	صادرات	تفاضل نهایی داخلی	تفاضل واسطه‌ای	تفاضل داخلی	تفاضل	تفاضل
۱- محمولات فلزی فارسی بحر ماشین آلات و تجهیزات	۱۰۵۹۱۵	۲۰۵	۱۰۵۷۱۰	۳۶۵۹۲	۱۴۲۳۰۲	۱۴۲۵۰۷	۵۲۰۲۲
۲- موتور و تورس	۱۴۷۶۹	-	۱۴۷۶۹	۱۳۱۴۵	۲۷۹۱۴	۲۷۹۱۴	-
۳- ماشین آلات و وسایل کشاورزی	۸۸۳۰۶	۵	۸۸۳۰۱	۲۳۳۷۲	۱۱۱۶۷۵	۱۱۱۶۸۰	۱۹۵۹
۴- ماشین آلات چوبی و فلزی	۳۷۸۷۰	-	۳۷۸۷۰	۹۳۱۵	۲۷۱۸۵	۲۷۱۸۵	-
۵- تجهیزات اداری و سایر دستگاهها و لوازم غیر برقی	۴۷۳۸۴	-	۴۷۳۸۴	۱۶۰۴۷	۶۳۳۳۱	۶۳۳۳۱	۳۵۲۸۹
۶- دستگاهها و ماشین آلات صنعتی مخصوص	۲۴۷۷	-	۲۴۷۷	۷۵۲۶	۱۱۰۰۳	۱۱۰۰۳	-
۷- صنایع ماشین آلات الکتریکی	۴۰۸۰۳	۲	۴۰۷۹۹	۸۱۸۷	۴۸۹۸۶	۴۸۹۹۰	۵۹۲۴
۸- رادیو، تلویزیون و دیگر تجهیزات ارتباطی	۲۰۵۶۱	-	۲۰۵۶۱	۲۳۶۴	۲۲۹۲۵	۲۲۹۲۵	-
۹- لوازم خانگی و برقی	۱۵۴۲۷۱	۱۷	۱۵۴۲۵۴	۱۹۷۶۹۵	۳۵۱۹۴۹	۳۵۱۹۶۶	۶۳۳۱۰
۱۰- سایر دستگاهها و لوازم برقی	۶۴۴۶۰	-	۶۴۴۶۰	۱۳۴۶۸۰	۱۹۵۹۳۰	۱۹۵۹۴۰	-
۱۱- کشتی سازی و وسایل راه آهن	۱۴۱۰۲۴	۴۴	۱۴۰۹۸۰	۲۳۸۲۲	۱۶۴۸۰۲	۱۶۴۸۴۶	۴۱۵۵۰
۱۲- وسایل نقلیه موتوری	۶۲۷۴۵	-	۶۲۷۴۵	۷۷۱۳	۷۰۴۵۸	۷۰۴۵۸	-
۱۳- موتور سیکلت و دوچرخه	۵۱۰۲۲	۱۳	۵۱۰۰۹	۱۹۷۵۲	۷۰۷۶۳	۷۰۷۶۶	۱۴۰۵۹
۱۴- هواپیما و دیگر وسایل حمل و نقل	۲۷۲۳۰	-	۲۷۲۳۰	۸۷۱۲	۳۵۹۴۲	۳۵۹۴۲	-
۱۵- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	-	۱۰۴۹۷۰۱	۱۰۴۹۶۹	۲۵۹۶۶	۱۳۰۹۳۵	۱۳۰۹۳۶	۳۴۹۸۴
۱۶- دیگر محصولات صنعتی	۱۹۴۶۲	-	۱۹۴۶۲	۱۰۹۳۵	۳۰۳۹۷	۳۰۳۹۷	-
۱۷- حمل و نقل و ابسته به راه	۶۰۶۰۲	-	۶۰۶۰۲	۷۸۰۵	۶۸۴۰۷	۶۸۴۰۷	۴۴۷۹۳
۱۸- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۲۷۲۵	-	۲۷۲۵	۱۵۹۰	۲۴۱۵	۲۴۱۵	-
۱۹- خدمات حفاظتی در حمل و نقل هوایی	۶۶۷۳۷	۱۴	۶۶۷۲۳	۸۲۴۱۹	۱۴۹۱۴۲	۱۴۹۱۵۶	۴۸۴۴۰
۲۰- خدمات حفاظتی در حمل و نقل دریایی	۳۱۴۴۳	-	۳۱۴۴۳	۱۲۶۹۶	۴۴۱۳۹	۴۴۱۳۹	-
۲۱- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۱۸۶۷۳	۱۹	۱۸۶۵۴	۱۰۷۱۶	۲۹۳۷۰	۲۹۳۸۹	۵۳۳۸
۲۲- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۱۷۵۶۹	-	۱۷۵۶۹	۱۳۱۱	۱۸۷۸۰	۱۸۷۸۰	-
۲۳- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۴۰۷۶۷۷	۳۱	۴۰۷۶۴۶	۱۶۵۳۳۵	۵۷۳۰۶۶	۵۷۳۱۰۲	۲۴۴۶۵
۲۴- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۳۷۹۳۸	-	۳۷۹۳۸	۷۴۲۸۳	۱۱۲۲۲۱	۱۱۲۲۲۱	-
۲۵- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۳۴۱۳۰	-	۳۴۱۳۰	۸۶۵۳	۴۲۷۸۳	۴۲۷۸۳	۱۵۲۲۲
۲۶- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۸۱۸	-	۸۱۸	۳۱۹۷	۴۰۱۵	۴۰۱۵	-
۲۷- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۱۳۹۵۹	۱	۱۳۹۵۹	۴۷۷۶	۱۸۷۳۵	۱۸۷۳۵	۲۶
۲۸- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۱۱۳۱۴	-	۱۱۳۱۴	۱۵۵۲	۱۲۸۶۶	۱۲۸۶۶	-
۲۹- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۵۹۵۲۸	۷	۵۹۵۲۱	۱۷۳۳۷	۷۶۸۵۸	۷۶۸۶۵	۹۶۸۰
۳۰- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۳۳۲۰۰	-	۳۳۲۰۰	۱۹۱۱	۳۵۱۱۱	۳۵۱۱۱	-
۳۱- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	-۲۴۷۳	۲۱	-۲۴۹۴	۳۰۱۰۵	۱۷۶۱۱	۱۷۶۳۲	۲۲۹۶
۳۲- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۶۹۹	-	۶۹۹	۱۶۶۸	۲۳۶۷	۲۳۶۷	-
۳۳- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۴۴۹۴۰	-	۴۴۹۴۰	۸۲۹۷۵	۱۲۷۹۱۵	۱۲۷۹۱۵	۱۲۷۹۱۵
۳۴- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	-	-	-	-	-	-	-
۳۵- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۲۵۴۰۴	-	۲۵۴۰۴	۹۱۳۴	۳۲۵۳۸	۳۲۵۳۸	۳۲۵۳۸
۳۶- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	-	-	-	-	-	-	-
۳۷- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۳۲۹۰۳	-	۳۲۹۰۳	۹۶۸۸	۴۲۵۹۱	۴۲۵۹۱	۴۲۵۹۱
۳۸- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	-	-	-	-	-	-	-
۳۹- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۱۹۱۴۷۵۹	-	۱۹۱۴۷۵۹	۱۱۷۷۲۱	۲۰۳۳۵۰۰	۲۰۳۳۵۰۰	۳۳۵۰۰
۴۰- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	-	-	-	-	-	-	-
۴۱- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۷۴۰۸	-	۷۴۰۸	۱۵۲۱	۸۲۹۹	۸۲۹۹	۳۴۲۳۵
۴۲- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	-	-	-	-	-	-	-
۴۳- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۴۳۵۷۳۸	-	۴۳۵۷۳۸	۶۴۹۶۳	۲۹۰۶۹۱	۲۹۰۶۹۱	۱۲۶۵۶۶۵
۴۴- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	-	-	-	-	-	-	-
۴۵- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۵۶۱۷۷	۳۰۷۴	۵۳۱۰۳	۷۳۶۹	۶۰۴۷۲	۶۳۵۴۶	۵۶۶۶۷
۴۶- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۱۰۲۲۴	-	۱۰۲۲۴	-	۱۰۲۲۴	۱۰۲۲۴	-
۴۷- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	۳۴۴۹	۲۰۲۹	۳۲۰۰	۶۱۶۲	۷۶۶۲	۹۵۱۱	۶۴۵۳۰
۴۸- حمل و نقل زمینی و سایر وسایل	-	-	-	۳۵۵۶	۳۵۵۶	۳۵۵۶	-
۴۹- خدمات حفاظتی در حمل و نقل هوایی	-	-	-	۷۱۶۹۹	۷۱۶۹۹	۷۱۶۹۹	۷۱۶۹۹
۵۰- خدمات حفاظتی در حمل و نقل هوایی	-	-	-	-	-	-	-
۵۱- خدمات حفاظتی در حمل و نقل هوایی	۵۱۴۲	-	۵۱۴۲	۱۱۲۷	۶۲۶۹	۶۲۶۹	۶۲۶۹

بخشهای سبک	تقاضای نهایی	درآمد	تقاضای نهایی داخلی	تقاضای واسطه‌ای	تقاضای داخلی	سرانه کل	
	۱	۲	۳=۲	۴	۳+۴=۵		
۷۷. خدمات حفاظتی در حمل و نقل در سالی	-	-	-	۳۵۸۷	۳۵۸۷	۳۵۸۷	۳۶۰۲۹
۷۸. ارتباطات	۶۷۹۸۹	-	۶۷۹۸۹	۳۹۵۰۷	۱۰۷۲۹۶	۱۰۷۲۹۶	۱۰۲۲۲۲
۷۹. تجارت	-۱۶۸۰۰۲۶	-۱۰۸۰۱	-۱۶۶۹۲۳۵	۲۴۵	-۱۶۶۸۹۹۰	۲۴۵	۲۶۹۹۲۹۲
۸۰. رستوران	۱۷۲۹۴۸	-	۱۷۲۹۴۸	۲۱۸۲۲	۱۹۴۷۷۲	۱۹۴۷۷۲	۱۹۲۲۲۱
۸۱. هتلداری	۵۲۲۸۳	-	۵۲۲۸۳	۹۳۰۶	۶۱۵۸۹	۶۱۵۸۹	۵۹۹۰۶
۸۲. خدمات مالی	۱۶۸۳	-	۱۶۸۳	-	۱۶۸۳	۱۶۸۳	-
۸۳. خدمات بیمه ۱	۵۲۹۶۹	-	۵۲۹۶۹	۱۲۷۱۶۵	۱۸۰۱۳۴	۱۸۰۱۳۴	۱۸۰۱۳۲
۸۳. خدمات بیمه ۱	۷۸۳۰	-	۷۸۳۰	۳۴۰۰۲	۴۱۸۳۲	۴۱۸۳۲	۲۹۵۷۹
۸۴. خدمات تجاری	۳۷۲۴	-	۳۷۲۴	۸۵۰۹	۱۲۲۵۳	۱۲۲۵۳	-
۸۵. آموزش و پرورش خصوصی	۱۶۴۲۸۲۸	-	۱۶۴۲۸۲۸	۱۲۵۰۰۵	۱۷۶۷۸۳۳	۱۷۶۷۸۳۳	۱۷۶۷۸۳۳
۸۵. آموزش و پرورش خصوصی	۱۰۹۲۱۹	-	۱۰۹۲۱۹	۱۶۲۸۲	۱۲۵۵۰۱	۱۲۵۵۰۱	۸۹۶۰۶
۸۶. آموزش و پرورش عمومی	۳۵۸۹۵	-	۳۵۸۹۵	-	۳۵۸۹۵	۳۵۸۹۵	-
۸۶. آموزش و پرورش عمومی	۴۷۸۶۱۳	-	۴۷۸۶۱۳	-	۴۷۸۶۱۳	۴۷۸۶۱۳	۴۷۸۶۱۳
۸۷. تربیت بدنی خصوصی	-	-	-	-	-	-	-
۸۷. تربیت بدنی خصوصی	۲۷۷۵۳۵	-	۲۷۷۵۳۵	۱۲۰۲۰	۲۸۹۵۵۵	۲۸۹۵۵۵	۲۸۲۸۳۵
۸۸. تربیت بدنی عمومی	۶۷۳۰	-	۶۷۳۰	-	۶۷۳۰	۶۷۳۰	-
۸۸. تربیت بدنی عمومی	۱۹۲۳۰۱	-	۱۹۲۳۰۱	۹۲	۱۹۲۳۹۳	۱۹۲۳۹۳	۱۹۲۳۹۳
۸۹. دفاع	-	-	-	-	-	-	-
۸۹. دفاع	۹۴۹۵۳۹	-	۹۴۹۵۳۹	-	۹۴۹۵۳۹	۹۴۹۵۳۹	۹۴۹۵۳۹
۹۰. بخش عمومی	۶۰۹۳۷۶	۹۷۹۰	۵۹۹۵۸۶	-	۵۹۹۵۸۶	۶۰۹۳۷۶	۵۲۶۳۵۰
۹۱. خدمات تفریحی	۸۳۰۲۶	-	۸۳۰۲۶	-	۸۳۰۲۶	۸۳۰۲۶	-
۹۱. خدمات تفریحی	۹۷۰۹	-	۹۷۰۹	۵۵۷	۱۰۲۶۶	۱۰۲۶۶	۱۰۲۶۶
۹۲. خدمات بخش خصوصی	-	-	-	-	-	-	-
۹۲. خدمات بخش خصوصی	۱۰۷۳۶۳	۱۷۳۸	۱۰۵۶۲۵	۲۶۸۵۹۰	۳۷۴۲۱۵	۳۷۵۹۵۳	۳۶۸۱۹۰
کل	۱۶۶۹۶۵۲	۱۵۵۱۳۹۴	۱۵۱۱۸۲۵۸	۶۶۴۸۹۵۹	۲۱۷۶۷۲۱۷	۲۳۳۱۸۶۱۱	۲۱۲۴۶۰۳۵
	۸۰۲۹۹۲	-	۸۰۲۹۹۲	۸۱۸۲۴	۱۶۲۱۴۷۷	۱۶۲۱۴۷۷	-

بهره‌ستون عدد اول به ارزش خریداران (PR) و عدد دوم واردات (IM) میباشد.

ضمیمه " و "

(۱ - ۸)

استخراج شده از جدول شماره ۱۵ -

(۲ - ۲)

به ازای هر ۱۰۰۰ ریال نقضای نهائی

بخشها (صنایع)	ضریب افزایش تولید		بخشها (صنایع)	ضریب افزایش تولید	
	داخلی	کل		داخلی	کل
۱۷ - صنایع آشامیدنیها	۱۴۲۷	۱۴۷۲	۱ - صنایع محصولات کشاورزی	۱۲۵۲	۱۳۳۲
۱۸ - صنایع توتون و تنباکو	۱۰۹۰	۱۱۰۰	۲ - چهارپایان و شکار	۱۵۲۲	۱۵۸۷
۱۹ - صنایع ریسنجی و بافندگی	۱۳۳۲	۱۵۸۲	۳ - جنگداری	۱۰۷۲	۱۰۷۷
۲۰ - صنایع نساجی بجز لباسهای بافتنی	۱۸۱۶	۱۹۳۸	۴ - ماهگیری	۱۲۸۷	۱۳۱۵
۲۱ - صنایع کتبیانی	۱۴۶۵	۱۷۸۰	۵ - نفت خام و گاز طبیعی	۱۰۳۱	۱۰۳۳
۲۲ - قالی و قالیچه	۱۴۶۲	۱۷۴۳	۶ - دیگر معادن	۱۲۵۸	۱۲۹۶
۲۳ - دیگر مسوجات	۱۲۰۵	۱۴۶۸	۷ - صنایع غذاهای کسرو شده گوشتی	۲۲۲۲	۲۲۹۵
۲۴ - صنایع پودر شکر شامل کفش	۱۷۴۶	۲۰۲۵	۸ - صنایع محصولات لبنی	۲۲۰۵	۲۴۰۳
۲۵ - صنایع چرم و پوست	۱۹۹۷	۳۳۵۲	۹ - صنایع میوه و سرسبجات کسرو شده	۱۹۰۲	۱۹۵۲
۲۶ - محصولات چرم	۱۷۱۴	۱۸۷۷	۱۰ - صنایع غذاهای دریایی کسرو شده	۱۵۲۷	۱۵۵۶
۲۷ - صنایع کفش شامل کفشیهای لاستیکی و پلاستیکی	۱۶۹۹	۱۹۰۳	۱۱ - دیگر محصولات غذایی	۱۵۰۰	۱۵۸۵
۲۸ - صنعت الوار تخته چند لا	۱۳۳۱	۱۵۳۸	۱۲ - روغنهای خوراکی	۱۶۷۳	۲۸۰۹
۲۹ - صنایع محصولات چوبی	۱۵۳۰	۱۶۶۳	۱۳ - صنایع آرد سازی	۲۱۲۶	۲۲۷۰
۳۰ - اسباب و اثاثیه عمده چوبی	۱۵۶۵	۱۷۹۷	۱۴ - مار و شیرینی	۲۶۵۳	۲۷۶۳
۳۱ - صنعت کاغذ و محصولات کاغذی	۱۳۹۶	۱۷۷۲	۱۵ - قند و شکر	۲۷۵۰	۲۶۷۱
۳۲ - صنایع چاپ و نشر	۱۳۱۲	۱۶۸۳	۱۶ - خوراک دام و طیور	۲۷۵۱	۱۷۱۹

صرب امراض نولند	صرب امراض نولند		صرب امراض نولند	صرب امراض نولند	
	کسر	داخلي		کسر	داخلي
۱۶۰۲	۱۳۱۹	۱۷۲۲	۱۵۵۲	۶۷ - برق	۲۳ - مواد شيميايي اساسي
۱۵۸۳	۱۴۱۶	۱۶۵۹	۱۲۸۶	۶۸ - گار	۲۴ - کودها و سموم
۱۷۰۰	۱۶۰۲	۱۲۸۰	۱۲۳۸	۶۹ - آب	۲۵ - الهاف بمبوس رنگ و لاک
۱۶۲۵	۱۴۱۹	۱۵۸۰	۱۴۳۹	۷۰ - ساختمان ساري (سکر)	۲۶ - صنايع داروش
۱۸۳۵	۱۶۶۲	۱۸۸۹	۱۷۶۲	۷۱ - حمل و نقل واسنه به راه آه	۲۷ - صابون و شويندهها و محصولات مشابه
۱۴۱۶	۱۱۹۰	۱۳۷۳	۱۳۲۱	۷۲ - حمل و نقل زميني و اسار کالا	۲۸ - محصولات پلاست
۱۶۸۰	۱۵۴۶	۱۶۳۴	۱۴۹۳	۷۳ - حمل و نقل هوايي	۲۹ - ديگر محصولات يتفرقه نفت و ذغال
۱۳۷۷	۱۱۹۲	۲۱۸۸	۱۹۹۰	۷۴ - حمل و نقل دريايي	۴۰ - لاستيک روبي و توبي و ديگر محصولات پلاستيکي
۲۶۲	۱۴۶۰	۱۲۷۰	۱۲۵۵	۷۵ - خدمات حفاظتي در حمل و نقل زميني	۴۱ - صنايع شيشه و محصولات شيشه اي
۱۵۲۰	۱۵۰۷	۱۳۱۳	۱۲۹۳	۷۶ - خدمات حفاظتي در حمل و نقل هوايي	۴۲ - صنايع چرم و آهک و گچ
۱۳۳۱	۱۲۴۷	۱۱۰۰۲	۱۰۹۴	۷۷ - خدمات حفاظتي در حمل و نقل دريايي	۴۳ - صنايع ظروف چيني و سفالي
۱۲۸۹	۱۲۶۱	۱۲۲۰	۱۲۱۵	۷۸ - ارتباطات	۴۴ - محصولات توليد شده از حاله رس مخصوص - ساختمان ساري
۱۵۷۴	۱۵۲۸	۱۱۶۶	۱۱۵۵	۷۹ - تجارت	۴۵ - ديگر محصولات معدني غير فلزي
۱۷۴۲	۱۴۲۴	۱۷۳۸	۱۶۹۲	۸۰ - رستوران	۴۶ - صنايع اساسي آهن و فولاد
۱۸۲۴	۱۳۰۷	۱۴۴۳	۱۴۰۹	۸۱ - هتلداري	۴۷ - صنايع اساسي محصولات غير آهني
۱۵۴۳	۱۳۲۸	۱۴۳۵	۱۴۱۸	۸۲ - خدمات مالي	۴۸ - کارد و چنگال و اسرار دستي
۱۷۰۳	۱۵۴۷	۱۰۴۷	۱۰۴۳	۸۳ - خدمات بیمه	۴۹ - اسباب و اثاثيه عمده فئري
۱۶۶۲	۱۳۶۲	۱۱۲۶	۱۱۱۶	۸۴ - خدمات تجاري	۵۰ - محصولات فلزي ساختماني
۱۶۴۷	۱۳۲۷	۱۴۸۲	۱۴۴۰	۸۵ - آموزش و پرورش خصوصي	۵۱ - محصولات فلزي فابريکي غير ماشين آلات
۱۶۲۴	۱۲۹۴	۱۰۹۰	۱۰۸۰	۸۶ - آموزش و پرورش	۵۲ - موتور و توربين و تجهيزات
۲۲۱۸	۱۶۰۹	۱۲۹۰	۱۲۴۶	۸۷ - تربيت بدني خصوصي	۵۳ - ماشين آلات و وسايل کشاورزي
۱۲۷۳	۱۱۷۰	۱۴۶۳	۱۴۱۲	۸۸ - تربيت بدني عمومي	۵۴ - ماشين آلات جوشي و فلزي
۱۵۸۷	۱۲۹۱	۱۴۸۸	۱۴۰۳	۸۹ - دفاع	۵۵ - تجهيزات اداري و ساير دستگاهها و لوازم
۱۶۵۷	۱۴۴۴	۱۱۷۸	۱۱۵۹	۹۰ - بخش عمومي	۵۶ - دستگاهها و ماشين آلات صنعتي مخصوص
۱۵۵۲	۱۳۵۰	۱۴۷۶	۱۴۳۵	۹۲ - خدمات داخلي و بخش خصوصي	۵۷ - صنايع ماشين آلات و تجهيزات الکترونيکي
۱۳۸۳	۱۱۹۱	۱۴۲۰	۱۳۷۹		۵۸ - راديو و تلويزيون و ديگرتجهيزات ارساطي
۱۷۰۵	۱۵۱۹				۵۹ - لوازم خانگي برقي
۱۵۰۰	۱۳۱۴				۶۰ - ساير دستگاهها و لوازم برقي
۱۴۷۰	۱۳۷۹				۶۱ - کشتي ساري و وسايل راه آهن
۱۶۸۲	۱۲۳۵				۶۲ - وسيله بنه موتور
۱۹۸۲	۱۵۷۷				۶۳ - موتورسکلت دوچرخه
۱۰۰۱۰	۱۰۰۹				۶۴ - هواپيما و ديگر وسايل حمل و نقل
۱۲۵۸	۱۲۶۹				۶۵ - وسايل حرفه اي و علمي
۱۴۹۱	۱۳۷۰				۶۶ - ديگر محصولات صنعتي

منابع:

- ۱- قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۸-۷۲)
- ۲- جداول داده - ستانده اقتصاد ایران سال ۱۳۶۳، تهیه کننده: طرح خطوط اساسی خودکفیبایستی در صنعت - سازمان برنامه و بودجه
- ۳- گزارشهای اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی (۱۳۵۲-۶۵)
- ۴- گزارشهای اقتصادی دفتر اقتصاد کلان سازمان برنامه و بودجه (۱۳۶۶-۱۳۶۷)
- ۵- ارزیابی سیاست ارزی در ایران نویسنده: دکتر علی فرهنگی، ناشر: معاونت پژوهشی و برنامه ریزی دانشگاه تهران
- ۶- صادرات غیر نفتی کشور (۱۳۵۲-۶۴) شرکت صادراتی صنایع ملی ایران
- ۷- جداول آمار مقدماتی دفتر آمار - گمرک جمهوری اسلامی ایران - ششماهه اول سال ۱۳۶۹
- ۸- بررسی تحولات اقتصادی کشور سال ۱۳۶۳ - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- ۹- گاز و تحولات آن در ایران و جهان معاونت امور اقتصادی و بین المللی - وزارت امور اقتصادی و دارایی *